

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 4.

ÅREN

1871—1875.

SÖDERMANLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Södermanlands län, som omfattar hela provinsen Södermanland med undantag af Sotholms, Svartlösa och Öknebo härad eller det så kallade Södertörn, hvilket tillhör Stockholms län, har icke under den femårsperiod, hvarom nu är fråga, undergått någon förändring till sin *yttre*, och innehåller, enligt Generalstabens Topografiska afdelnings nyaste uppgift, 59,638 kvadratmil, deraf 54,8678 fastland och öar samt 4,770 vatten, obräknadt andelar af Mälaren och Hjelmaren. Länets största utsträckning utgör i norr och söder från norra ändan af Aspön till Bråvikens norra strand i Tunabergs socken ungefär $9\frac{1}{4}$ mil samt i vester och öster från Örebro länegräns i Vestra Vingåkers socken till östra stranden af Mörkön något öfver 11 mil.

Inom länet förefinnas sex städer med egen jurisdiktion och förvaltning, nemligen Nyköping, Eskilstuna, Torshälla, Strengnäs, Mariefred och Trosa, samt en köping Malmköping, hvilken i judicielt hänseende tillhör Villåttinge härad. Uti Nyköping har den genom Kungl. Maj:ts nådiga bref den 1 Juni 1866 föreskrifna förändrade sammansättning af rådstufvurätten och magistraten blifvit under år 1875 genomförd, så att denna numera utgöres af en borgmästare och en lagfaren rådmän, som tillika är magistratssekreterare, samt af två icke lagfarne rådmän.

För *lagskipningen* är länets landsbygd delad i två domsagor: Kungadömet, omfattande Jönåkers, Rönö, Hölbo, Oppunda och Villåttinge härad, samt Lifgedingets, bestående af Öster-Rekarne, Vester-Rekarne, Åkers, Daga och Selebo härad. I anseende till storleken af den förstnämnda domsagan, hvilken är den folkrikaste i hela landet, har fråga blifvit väckt om densammans fördelning i tvenne; men detta ärende har icke ännu vunnit slutlig behandling.

Uti den *kyrkliga* fördelningen har icke någon rubbning under femårsperioden förekommit, hvadan länet, som tillhör Strengnäs stift, fortfarande omfattar 7 hela prosterin och delar af tre andra med 60 pastorat, 91 socknar och 7 stadsförsamlingar, hvilka kyrkosamhällen äro försedda med 88 kyrkor och två af enskilda godsegare underhållna kapell, det ena vid Stjernholm i Nikolai socken och det andra vid Högsjö i Vestra Vingåkers socken. Af pastoraten äro 8 regala, 1 regalt-patronelt, 31 konsistoriela, 12 patronela, 4 vixelvis patronela och konsistoriela samt 4 prebenden till biskopen och två ledamöter af domkapitlet i Strengnäs.

I *administrativt* hänseende är länet indeladt i 4 *fögderin*, bestående, det första af Jönåkers, Rönö och Hölbo härad, det andra af Oppunda och Villåttinge härad, det tredje af Öster- och Vester-Rekarne härad och det fjärde af Åkers, Daga och Selebo härad. Hvardera häradet utgör ett *länsmansdistrikt* med undantag af Oppunda härad, som är deladt i tre sådana distrikt.

Beträffande *helsesvården*, har en särskild distriktsläkare blifvit anställd för Lilla Mellösa, Flens, Forsa, Årdala och Blacksta socknar med station vid Flens jernvägsstation och honom enligt Nådiga brefvet den 20 Februari 1874 förunnad tjänsteårsberäkning i likhet med civila läkare i statens tjänst. Härförutom hafva här i länet under perioden tjänstgjort 6 provinssiälläkare och 1 extra provinssiälläkare, hvilken tillika innehar bataljonsläkaretjänst vid Kungl. Södermanlands regemente, äfvensom 3 stadsläkare, 2 lasarets- och kurlhusläkare samt 2 andra militärläkare.

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-37.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Invånare.....	2.
Tab. Litt. A. Befolkningens årliga förändring, 1851-1875.....	3.
3. Näringar.....	7.
Tab. Litt. B. Öfversigt af 1871-1875 års jordbruksstatistiska uppgifter.....	8.
Tab. Litt. C. Utsäde och skörd på tunnland och i korntal.....	9.
Tab. Litt. D. Sammandrag af landtbruksingenjörernes förrättningar..	10.
Tab. Litt. E. Antal vid årets slut underhållna kreatur.....	11.
Tab. Litt. F. Relativa antalet underhållna kreatur i jemförelse med folkmängden.....	11.
Tab. Litt. G. Sammandrag af Hushållningssällskapets inkomster och utgifter åren 1871-1875.....	14.
Tab. Litt. H. Häradsallmänningsskassornas ställning under räkenskapsåret från och med den 1 Juli 1875 till och med den 30 Juni 1876.....	16.
Tab. Litt. I. Fabriker och manufakturinnättningar.....	21.
Tab. Litt. K. Handtverksidkare samt deras arbetare och bevillning...	21.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	22.
Tab. Litt. M. Nedanuppgifna bandelar, ordnade efter inkomst per banmil.....	23.
Tab. Litt. N. De förnämsta varuartiklar, som afsändts från eller anländt till statens jernvägsstationer i länet.....	23.
Tab. Litt. O. Skjutsentreprenadbidrag af skjutslagen under åren 1871-1875.....	24.
Tab. Litt. P. Expeditionen vid nedanuppgifna postanstalter år 1875.	25.
Tab. Litt. Q. Telegramexpeditionen inom Södermanlands län.....	25.
Tab. Litt. R. Sjöfart och hamnafgifter i länets städer.....	26.
Tab. Litt. S. Handlande och deras betjening samt för rörelsen påford bevillning.....	27.
Tab. Litt. T. Minuthandel med spirituösa drycker. Utskänkning af spirituösa drycker.....	28.
5. Kameralförhållanden.....	29.
Tab. Litt. U. Uppgift på egendomar af fideikommissnatur i Södermanlands län.....	29.
Tab. Litt. V. Utdrag af Södermanlands läns landstings räkenskaper för åren 1871-1875.....	31.
Politi.....	32.
Tab. Litt. Y. Södermanlands enskilda banks rörelse åren 1871-1875	34.

	Sid.
Tabellbilagor	38-48.
Tab. N:o 1. Folkmängd.....	38.
Tab. N:o 2. Jordbruk.....	38.
Tab. N:o 3. Boskapsskötsel.....	38.
Tab. N:o 4. Skogshushållning.....	39.
Tab. N:o 5. Dödade rofdjur.....	39.
Tab. N:o 6. Af rofdjur dödade husdjur.....	39.
Tab. N:o 7 a. Bruk, fabriker och manufaktur-inrättningar, år 1875.....	40.
Tab. N:o 7 b. Handtverkerin, år 1875.....	41.
Tab. N:o 8. Allmänna vägar, gästgifverin och skjutsning.....	42.
Tab. N:o 9 a. Sjöfart, år 1875.....	42.
Tab. N:o 9 b. Handlande och deras betjening, år 1875.....	42.
Tab. N:o 10 a. Hemman och jordlägenheter m. m. å landsbygden, år 1875.....	43.
Tab. N:o 10 b. Jordområde och egendomar i städerna.....	44.
Tab. N:o 11. Laga skiften, åren 1871-1875.....	45.
Tab. N:o 12. Stats- och riksgäldsmedel, åren 1871-1875.....	46.
Tab. N:o 13. Sparbanker.....	47.
Tab. N:o 14. Fattigvården.....	48.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 4.

ÅREN

1871—1875.

SÖDERMANLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Södermanlands län, som omfattar hela provinsen Södermanland med undantag af Sotholms, Svartlösa och Öknebo härad eller det så kallade Södertörn, hvilket tillhör Stockholms län, har icke under den femårsperiod, hvarom nu är fråga, undergått någon förändring till sin *yttre*, och innehåller, enligt Generalstabens Topografiska afdelnings nyaste uppgift, 59,638 kvadratmil, deraf 54,8678 fastland och öar samt 4,770 vatten, obräknadt andelar af Mälaren och Hjelmaren. Länets största utsträckning utgör i norr och söder från norra ändan af Aspön till Bråvikens norra strand i Tunabergs socken ungefär $9\frac{1}{4}$ mil samt i vester och öster från Örebro länegräns i Vestra Vingåkers socken till östra stranden af Mörkön något öfver 11 mil.

Inom länet förefinnas sex städer med egen jurisdiktion och förvaltning, nemligen Nyköping, Eskilstuna, Torshälla, Strengnäs, Mariefred och Trosa, samt en köping Malmköping, hvilken i judicielt hänseende tillhör Villåttinge härad. Uti Nyköping har den genom Kungl. Maj:ts nådiga bref den 1 Juni 1866 föreskrifna förändrade sammansättning af rådstufvurätten och magistraten blifvit under år 1875 genomförd, så att denna numera utgöres af en borgmästare och en lagfaren rådmän, som tillika är magistratssekreterare, samt af två icke lagfarne rådmän.

För *lagskipningen* är länets landsbygd delad i två domsagor: Kungadömet, omfattande Jönåkers, Rönö, Hölbo, Oppunda och Villåttinge härad, samt Lifgedingets, bestående af Öster-Rekarne, Vester-Rekarne, Åkers, Daga och Selebo härad. I anseende till storleken af den förstnämnda domsagan, hvilken är den folkrikaste i hela landet, har fråga blifvit väckt om densammans fördelning i tvenne; men detta ärende har icke ännu vunnit slutlig behandling.

Uti den *kyrkliga* fördelningen har icke någon rubbning under femårsperioden förekommit, hvadan länet, som tillhör Strengnäs stift, fortfarande omfattar 7 hela prosterin och delar af tre andra med 60 pastorat, 91 socknar och 7 stadsförsamlingar, hvilka kyrkosamhällen äro försedda med 88 kyrkor och två af enskilda godsegare underhållna kapell, det ena vid Stjernholm i Nikolai socken och det andra vid Högsjö i Vestra Vingåkers socken. Af pastoraten äro 8 regala, 1 regalt-patronelt, 31 konsistoriela, 12 patronela, 4 vixelvis patronela och konsistoriela samt 4 prebenden till biskopen och två ledamöter af domkapitlet i Strengnäs.

I *administrativt* hänseende är länet indeladt i 4 *fögderin*, bestående, det första af Jönåkers, Rönö och Hölbo härad, det andra af Oppunda och Villåttinge härad, det tredje af Öster- och Vester-Rekarne härad och det fjärde af Åkers, Daga och Selebo härad. Hvardera häradet utgör ett *länsmansdistrikt* med undantag af Oppunda härad, som är deladt i tre sådana distrikt.

Beträffande *helsesården*, har en särskild distriktsläkare blifvit anställd för Lilla Mellösa, Flens, Forsa, Årdala och Blacksta socknar med station vid Flens jernvägsstation och honom enligt Nådiga brefvet den 20 Februari 1874 förunnad tjänsteårsberäkning i likhet med civila läkare i statens tjänst. Härförutom hafva här i länet under perioden tjänstgjort 6 provinssiälläkare och 1 extra provinssiälläkare, hvilken tillika innehar bataljonsläkaretjänst vid Kungl. Södermanlands regemente, äfvensom 3 stadsläkare, 2 lasarets- och kurlhusläkare samt 2 andra militärläkare.

I afseende å *bergverksdriften* tillhör länet det östra bergmästaredistriktet, som derjemte omfattar Stockholms, Uppsala och Vestmanlands län.

För val till riksdagsmän i andra kammaren är länets landsbygd indelad i 4 valkretsar, som sammanfalla med fögderien, och städerna i två valkretsar, inom hvilka senare det omedelbara valsättet tillämpas, medan landsbygden hittills fasthållit vid det medelbara. Dock skall enligt vederbörande kommuners år 1875 fattade beslut nästkommande val inom Öster- och Vester-Rekarne härads valkrets verkställas omedelbart af de röstberättigade. Fyra riksdagsmän i första kammaren eger länets landsting utse.

Uti kommunernas indelning har under ifrågavarande femårsperiod icke förekommit annan förändring, än att enligt Näddigt bref den 19 April 1872 åtskilliga inom eller invid Nyköpings stads område befintliga men till Helgona och Nikolai socknar hörande lägenheter blifvit från och med 1873 års ingång förlagda till nyssnämnda stad. Öfriga i föregående femårsberättelser antydda oregelbundenheter i omförmälda afseende kvarstå oförändrade sålunda, att

Bärbo socken i Jönåkers härad är annex till Råby socken i Rönö härad;

Jordlägenheten Vällvestalund i Lids socken enligt jordeboken tillhör Ludgo socken;

Vrena socken i Oppunda härad är annex till Halla socken i Jönåkers härad;

$\frac{1}{2}$ mantal Haddetorp jemte torpen Haddemoen och Nysäter, hvilka fastigheter äro belägna i Vestra Vingåkers socken, tillhöra Askers socken i Örebro län;

$\frac{3}{8}$ mantal Jälund i Hyltinge socken inom Villåttinge härad tillhör i kyrkligt och judicielt afseende Gryts socken i Daga härad:

$\frac{1}{2}$ mantal Akaren, $\frac{1}{4}$ mantal Gropetorp och $\frac{1}{4}$ mantal Barrsjön tillhöra enligt jordeboken Lilla Malma socken, men i ecklesiastiskt och kameralt afseende Dunkers socken; $\frac{1}{4}$ mantal Sjöändan, beläget inom Dunkers socken, tillhör i kommunalt afseende Lilla Malma socken;

å Stålboga bruks för detta rekognitionsskog belägna $\frac{1}{8}$ mantal Bastbråten och $\frac{1}{8}$ mantal Stora Svartbäcken jemte torpen Fogelhäll, Målarstugan, Hult, Bösshult och Årlabacken eller Lilla Svartbäcken äro jemte $\frac{1}{8}$ mantal Fagernäs eller Biar-

hällsnäs skattlagda i Öster-Rekarne härad och Årila socken, under det att Stålboga ligger i Dunkers socken uti Villåttinge härad.

Klosters och Fors församlingar, hvilka i förening med Eskilstuna stad utgöra ett pastorat, äro belägna, den förstnämnda i Öster-Rekarne och Fors i Vester-Rekarne härad; hvartill kan läggas, att Karl Gustafs stads kronan tillhöriga gevärsfaktori lyder under poliskammaren i Eskilstuna men i alla öfriga afseenden tillhör Fors socken;

I mantal rusthåll Broby, beläget i Tumbo socken inom Vester-Rekarne härad, tillhör Torpa socken i Vestmanlands län.

Årja för detta socken, utgörande $11\frac{1}{16}$ mantal, samt $17\frac{1}{4}$ mantal i Strengnäs socken och $1\frac{7}{8}$ mantal i Åkers socken äro i judicielt afseende förenade med Selebo härad;

torpet Lilla Hallingön, beläget midt uti gränslinien mot Vestmanlands län, tillhör i kyrkliga förhållanden Fogdö socken men i alla öfriga afseenden Ångsö socken i sistnämnda län;

$\frac{1}{2}$ mantal Rösund, $\frac{1}{2}$ mantal Djupnäs, $\frac{1}{4}$ mantal Högtorp, 2 mantal Solberga, $\frac{1}{2}$ mantal Roxtorp och $\frac{1}{2}$ mantal Joelstorp eller Jordanstorp, hvilka äro belägna i Gryts socken inom Daga härad, likväl lyda under Villåttinge häradsrätt.

Till oegentligheter i den administrativa indelningen, hvilka under senaste tider uppstått, kunna jemväl hänföras,

att en del af Eskilstuna mekaniska verkstad med dertill hörande arbetarebostäder tillhör Klosters socken, under det att denna inrättnings öfriga auläggningar lyda till Eskilstuna stad;

äfvensom att det till Eskilstuna station vid Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernväg utlagda område är beläget dels inom nämnde stad dels inom Fors socken.

Och hafva de olägenheter, hvartill dessa förhållanden gifvit upphof, föranledt underdånig framställning af stadsfullmäktige i Eskilstuna om nyssberörda områdens afskiljande från Klosters och Fors socknar och förläggande till Eskilstuna; hvilken fråga är på pröfning beroende.

Af karteverk till upplysning om detta läns *naturbeskaffenhet* hafva utkommit från Generalstabens topografiska afdelning år 1872 bladen Björksund, Malmköping och Trosa i skalan 1:100,000 samt af geologiska karteverket i skalan 1:50,000 år 1872 bladet Hörningsholm och år 1873 bladen Nynäs, Trosa och Björksund.

Hvad i öfrigt länets naturbeskaffenhet beträffar, hänvisar Landshöfdingeembetet i underdånighet till hvad senast afgifna femårsberättelsen derom innehåller.

2. Invånare.

Tab. No 1. På sätt bifogade tabell No 1 angifver, har enligt mantalslängderna länets befolkning, som vid 1870 års utgång utgjorde 134,998 personer, deraf 12,668 i städerna och 122,330 på landsbygden, ökats under nu ifrågavarande period till 140,077, deraf 15,308 i städerna och 124,769 på landet, af hvilka senare 35,227 tillhörde det första, 43,758 det andra, 23,386 det tredje och 22,398 det fjerde fögderiet. Tillväxten i folkstocken har sålunda enligt samma längder uppgått i hela länet till 5,079 personer eller 3,77 procent samt, fördelad särskildt på landsbygden och städerna, till 2,439 personer eller 1,99 procent på den

förra och 2,640 personer eller ej mindre än 20,84 procent i städerna, hvartill Eskilstuna i anseende till den stora utveckling, som jernmanufaktur-industrien under perioden derstädes vunnit, bidragit med 2,087 personer.

Den skiljaktighet i folkmångdsuppgifterna, som mantals- och husförhörlängderna sins emellan förete och hvilken vid 1870 års utgång angaf 1,116 personer flere kyrkoskrifna än mantalskrifna, har under qvinnevanniet minskats till 845 personer, hvarmed sista årets husförhörlängder öfverskjuta mantalsuppgifterna. Att deremot i Eskilstuna ett motsatt förhål-

lande regelmässigt eger rum, i det att folkmängden årligen uppgifvits till mindre belopp i husförhårens än i mantalslängderna, har sin antagliga förklaringsgrund deri, att många af den stora, rörliga befolkningen derstädes försummat att aflemna sina prest-betyg, men ändock af arbetsgifvare upptagits i dessas mantalsförteckningar och derefter inom kort tid aflyttat till andra orter.

Vid en återblick på de senast tillryggalagda 25 åren har nu ifrågasvarande period visat sig gynnsam för folkökningen, hvilket närmare åskådliggöres af tab. Litt. A.

Af denna tabell framgår nemligen, att såväl den absoluta som den relativa dödligheten varit i årligt medeltal lägre än under hvarje af de nästförutgångna femton åren, oaktadt länet under år 1874 hemsöktes af farsoter, som skola skördat 635 offer och derigenom nedsatt folkmängdstillväxten för samma år till allenast 0,38 procent, äfvensom att det absoluta antalet levande födde varit betydligt högre än under tre af dessa qvinnennier och såsom följd deraf nativitetsöfverskottet uppnått sitt högsta årliga belopp under hela den återopade tidrymden. Grundorsaken till detta fördelaktiga förhållande återfinnes utan tvifvel uti de i allmänhet rika skördar, hvarmed länet varit hugnadt och hvilka frambragt ökad ekonomiskt välstånd och kraftigt företagsamhet inom alla näringsgrenar samt såmedelst mera mångsidiga och lönande bergningsutvägar för den arbetande befolkningen, än som någonsin tillföre stått densamma till buds, hvarigenom ock både det absoluta och det relativa antalet äktenskap ansevärt höjt sig öfver de låga tal, som i detta hänseende utmärkte perioden 1866—1870, och åter närmast sig de ingångna äktenskapens antal under de tvenne näst derförutgångna femårsperioderna. Då emellertid under det sista qvinnenniet den verkliga folkmängdstillväxten vida understigit den af nativitetsöfverskottet angifna siffra, oaktadt talrika inflyttningar från orter utom länet försiggått förnämligast till Eskilstuna, häntyder detta på betydande utflyttningar från länet, i hvilket afseende hufvudstaden med sina högre arbetslöner och öfriga lockelsemedel fortfarande öfvat en obetvinglig dragningskraft på den tjenstsökande arbetsbefolkningen särdeles af qvinnokönet. Härtill kommer derjemte *emigrationen*, som fort-

gått i ungefärligen enahanda omfattning som under nästförlidna femårsperiod, enär det uppgifna emigrantantalet utgjort:

år 1871.....	239 personer,
» 1872.....	178 »
» 1873.....	132 »
» 1874.....	54 »
» 1875.....	49 »

eller tillsammans 652 personer, mot 616 under åren 1866—1870. Sådana utflyttningar, som likväl för närvarande nästan helt och hållet upphört, hafva endast undantagsvis varit föranledda af emigrantvärfvare, hvilka aldrig inom detta län åtnjutit uppmuntran för sina bearbetningar, utan mestadels påverkats af förut utvandrade släktlingars och vänners anmaningar och förespeglningar om en snabbare och rikare utkomst än som i hemlandet stode att vinna.

Folkets *lymne* och *seder* förete, såsom i den senast afgifna underdåniga berättelsen finnes anmärkt, icke någon provinsiel egendomlighet. Godmodighet och obenägenhet för tvistigheter utmärka fortfarande befolkningen och kännetecknas nogsamt deraf, att antalet tvistemål, som af länets samtliga domstolar behandlats, varit jemväl under denna period lägre i förhållande till folkmängden än i hvarje annat län. Herr Justitie-Statsministerns embetsberättelser gifva nemligen vid handen, att dylika mål utgjort under nedan uppgifna fyra år:

	1 mål på nedanstående antal invånare					
	i Södermanlands län			i riket		
	uti dess helhet.	på landsbygden.	i städerna.	uti dess helhet.	på landsbygden.	i städerna.
1871.....	363	533	93	142	160	82
1872.....	403	711	83	161	185	87
1873.....	397	671	89	174	197	99
1874.....	366	627	82	171	197	94

hvarvid till förklaring af det i dessa uppgifter framträdande ogynnsamma förhållandet beträffande tvistemålens antal i länets

Tab. Litt. A.

Befolkningens årliga förändring, 1851—1875.

	Folkmängdstillväxten efter husförhårlängderna,		Antal ingångna äktenskap,		Antalet levande födde,		Antalet aflidne,		Nativitetsöfverskottet.
	absoluta.	i procent.	absoluta.	på 10,000 invånare.	absoluta.	på 10,000 invånare.	absoluta.	på 10,000 invånare.	
År 1871.....	863	0,63	903	65,9	4,067	296,9	2,460	179,5	1,607
» 1872.....	868	0,63	1,030	74,7	4,068	295,1	2,157	156,4	1,911
» 1873.....	851	0,61	1,054	75,9	4,127	297,5	2,334	168,2	1,793
» 1874.....	520	0,38	998	71,6	4,087	293,5	3,396	243,9	691
» 1875.....	1,706	1,25	1,058	75,0	4,394	311,6	2,830	200,8	1,564
Summa	4,805	3,50	5,043	363,1	20,743	1,494,6	13,177	948,8	7,566
Årligen i medeltal under 1871—1875...	961,6	0,70	1,008,6	72,6	4,148,6	298,9	2,635,4	189,7	1,513,2
» » » 1866—1870...	442,8	0,33	850,2	62,4	3,854,2	283,1	2,759,8	202,7	1,094,4
» » » 1861—1865...	1,439,0	1,13	1,030,0	76,9	4,221,4	315,2	2,876,0	214,7	1,345,4
» » » 1856—1860...	604,2	0,49	1,038,4	81,9	3,789,6	299,0	2,839,0	224,0	950,6
» » » 1851—1855...	715,2	0,59	878,4	71,0	3,559,6	287,7	2,377,6	192,2	1,182,0

städer det torde böra anmärkas, att de flesta i Eskilstuna förekommande skuldfordringsmålen anhängiggöras vid dervarande rådstufvurätt och icke, såsom annorstädes, hos länsstyrelsen.

Med ofvanberörda egenskaper förenar detta läns befolkning inom alla samhällslagren omtänksamhet och sparsamhet i sin enskilda hushållning, som icke underlåter att tillvarataga och fruktbar göra den goda tidens öfverskott för kommande dagars behof. Och härigenom har åstadkommits en allmänt spridd välmåga, hvilken de senast förflutna lyckliga jordbruksårens bidragit att kraftigt förkofra. Härom vittna omisskänneligt de ökade depositionerna i länets sparbanker och öfriga penninganstalter samt utsökningsärendens särdeles ringa betydelse, ådagalagd genom följande numeriska uppgifter:

År		Anhängiggjorda skuldfordringsmål.							
		Antal.		I mål på nedanstående antal invånare					
				i Södermanlands län.		i riket.			
År 1871	.....	811	.....	168	.....	73	.....	.....	.....
» 1872	.....	571	.....	241	.....	94	.....	.....	.....
» 1873	.....	575	.....	241	.....	112	.....	.....	.....
» 1874	.....	431	.....	323	.....	111	.....	.....	.....
» 1875	.....	623	.....	226	.....	.....	.....	.....	.....

År		Afgjorda skuldfordringsmål mot									
		ridderkapet och adeln.		ofrälse ståndspersoner.		hemmansägare och brukare af allmoget.		andra personer.		Summa.	
		Antal personer.	Ålängdt belopp. Kronor.	Antal personer.	Ålängdt belopp. Kronor.	Antal personer.	Ålängdt belopp. Kronor.	Antal personer.	Ålängdt belopp. Kronor.	Antal personer.	Ålängdt belopp. Kronor.
1871	.....	5	8,363	88	50,592	86	29,912	203	7,639	382	96,506
1872	.....	6	2,590	61	21,689	50	14,883	177	5,730	294	44,892
1873	.....	2	2,259	66	29,845	40	5,424	194	3,794	302	41,322
1874	.....	4	7,075	67	19,214	38	13,390	141	4,347	250	44,026
1875	.....	5	1,117	92	36,873	48	11,161	179	5,721	324	54,872
Summa	.....	22	21,404	374	155,213	262	74,770	894	27,231	1,532	251,618
I årligt medeltal	.....	4,4	4,280,80	74,8	31,642,60	52,4	14,954	178,8	5,446,20	310,4	56,323,00

Och kan slutligen härtill såsom ett ytterligare vittnesbörd läggas den omständigheten, att af 14,268,421 kronor på landsbygden och 1,709,225 kronor i städerna, hvartill samtliga de under åren 1871—74 lagfarna fastigheternas saluvärden uppgått, allenast 253,713 kronor på landet och 48,542 kronor i städerna belöpa för utmättningsvis eller genom konkurs försald och under sagda tid lagfaren fast egendom.

Skismatiska rörelser hafva under perioden vunnit utbredning, utan att dock hafva framkallat bildandet af någon särskild, från statskyrkan utsöndrad församling i den ordning, som i gällande författning föreskrifves. Af separatistiska lärar intager *baptismen* första rummet och har förvärfvat sig anhängare inom Eskilstuna och närmast deromkring belägna landsbygd samt inom Ve-

stra Vingåkers, Dunkers, Lilla Mellösa, Toresunds och Strengnäs socknar samt Strengnäs stad till ett uppgifvet antal af vid pass 600 personer, hvilka hålla sina sammankomster i särskildt uppförda andaktslokaler i Eskilstuna, Strengnäs och Vestra Vingåker. *Metodister* förekomma äfvenledes dels till icke obetydlig mängd i Eskilstuna, der de åt sig uppbyggt ett rymligt och prydligt andaktshus af sten, dels till ringa antal i Strengnäs och orten närmast deromkring äfvensom i trakten af Malmköping, hvarest inom Dunkers socken ett, dock numera sällan begagnadt, bönehus finnes inrättadt. Till *mormonismens* villomeningar lär väl ett fåtal personer hafva anslutit sig, men befolkningens sedlighetskänsla och religiösa kraft innebär en säker borgen därför, att denna sekt icke här i länet kan bereda sig någon afsevärd framgång.

Befolkningens allvarliga håg att i täta, gemensamma andaktsöfningar söka tillfredsställelse för sina andliga behof är emellertid i stark tillväxt och har föranlett uppförandet af talrika, enskildt anordnade bönehus, deruti mestadels kringvandrande lekmän men jemväl på ett eller annat ställe särskildt dertill antagne och aflönade personer uppträda såsom ledare med föredrag, hvilka icke alltid bära vittne om erforderliga insigter i lärobegreppen eller kristlig fördragsamhet mot olika tänkande. Ingenstädes hafva dock dessa andaktsöfningar inverkat störande på den borgerliga ordningen. Fasthellre kan Landshöfdingeembetet med erfarenhetens stöd vidhålla sin i sista femårsberättelsen anförda mening, att de genom asketiska föredömen verkat till sedernas förbättring.

Folkets *intellektuella utveckling* befinner sig i ett jemnt fortskridande; och om äfven detta omdöme företrädesvis har sin tillämpning på det yngre släktet, som blifvit delaktigt af den förbättrade undervisning, hvilken numera i folkskolorna meddelas, är dock omisskänneligt, att en liflig åtrå efter intellektuell odling äfven utbredd sig bland den mognade befolkningen. I synnerhet har hågen för läsning af tidningar och religiösa skrifter i märkbar mån ökat, hvarvid särskildt såsom ett glädjande tidstecken må uppmärksammas, att af tidningar, afsedda hufvudsakligen för den större allmänheten, sådana som synas vilja verka för sedliga och upphöjda grundsatsers utbredande, tillvunnit sig allt större afsättning och väsentligt undanträngt den periodiska pressens dåliga alster.

I nära samband med folkbildningen framträder frågan om *sockenbibliotek*; uti hvilket hänseende Landshöfdingeembetet, med vitsordande att sockenboksamlingarna väl hittills allmänt mycket anlåtats, men mångenstädes synas begynna lemnas åsido för tidningslitteraturen, är i tillfälle att meddela följande upplysningar:

Skyllinge sockenbibliotek, som innehåller 237 band, har tillkommit genom gåfvor och anslag af kommunen, men eger icke några medel till underhåll eller förökning.

Vadsbro sockenbibliotek, bildadt genom enskilda gåfvor och penningemedel af kommunen, räknar 120 band och åtnjuter 15 kronor om året från kommunalkassan.

Blacksta sockenbibliotek, grundadt genom församlingsboars sammanskott, innehåller 237 band och är för sin tillökning beroende af tillfälliga anslag utaf kommunen.

Floda sockenbibliotek, bildadt genom gåfvor, innehåller 400 band, som lära utan vård och tillsyn finnas upplagda i socknens hus och därför icke vidare efterfrågas.

Vestra Vingåkers sockenbibliotek, som åvägabragts genom frivilliga sammanskott, innefattar 300 band och handhafves af en utaf kommunen vald styrelse, som för boksamlingens underhåll och tillökning eger årligen till sitt förfogande 150 kronor af kommunalmedlen.

Östra Vingåkers sockenbibliotek omfattar 350 band och förfogar öfver ett årligt anslag från kommunen af 50 kronor.

Julita sockenbibliotek, 732 band, som samlats mestadels genom gåfvor, underhålles och ökas genom anslag för året från kommunalmedlen af 130 kronor.

Österåkers sockenbibliotek, bildadt genom gåfvor af församlingens medlemmar, räknar 287 band och vidmagthålles medelst en årsafgift af 50 öre utaf hvarje låntagare och uttaxering på kommunens medlemmar af 1 öre per fyrk.

Lerbo sockenbibliotek innehåller numera endast några få band och eger inga medel till sin förkofran.

Husby sockenbibliotek, grundadt genom enskilda bidrag, uppgår till 246 band och saknar likaledes utväg till vidare utvidgning.

Bettna sockenbibliotek innehåller 352 band och undfår årligen 60 kronor från kommunalkassan.

Flens sockenbibliotek, 200 band, underhålles medelst en årsafgift af 50 öre utaf hvarje låntagare.

Lilla Mellösa sockenbibliotek, bildadt för omkring 20 år tillbaka genom enskilda gåfvor och anslag af kommunen, består af 300 band, hvilka dock, enär sedan flere år tillbaka medel saknas för bibliotekets vidmagthållande, numera äro i följd af flitigt begagnande nästan helt och hållet förstörda. Förhoppning förefinnes dock om boksamlingens återupprättande.

Helgesta sockenbibliotek, 158 band, och

Hyltinge d:o 82 band, underhållas och tillökas dels genom årliga anslag från kommunalkassorna, dels medelst årsafgifter af 25 öre utaf hvarje låntagare.

Forsa lånbibliotek, 329 band, underhålles med tillfälliga bidrag af kommunen.

Dunkers och Malma sockens samt Malmköpings gemensamma sockenbibliotek, som tillkommit hufvudsakligen genom gåfvor af enskild person, räknar 1,130 band och finnes uppställt i Malma sockenstuga. Utlåningsnummern uppgick under sistlidne år till 1,500 och afgiften derfor — den enda inkomst, som biblioteket eger till sin förkofran — besteg sig till 70 kronor.

Årdala sockenbibliotek, bildadt år 1859 för sammanskjutna medel till belopp af 230 kronor, omfattar 130 band och åtnjuter från kommunalkassan ett årligt anslag af 10 kronor.

Jäders sockenbibliotek, 492 band, underhålles och tillökas genom kommunens till biblioteket öfverlätna andel af bränvinsförsäljningsmedlen.

Sundby sockenbibliotek, 340 band, eger för sin förkofran enahanda tillgång som Jäders jemte en årsafgift af 50 öre af hvarje låntagare.

Barfva sockenbibliotek är högst obetydligt och ingifver icke förväntan om någon tillväxt.

Kjula sockenbibliotek, 351 band, förkofras medelst räntan å ett från kommunen erhållet belopp å 260 kronor äfvensom genom en årsafgift af 50 öre utaf hvarje låntagare.

Vallby och Hammarby gemensamma sockenbibliotek, innehållande 62 band, uppbär och använder till sitt underhåll en läseafgift af 2 öre i veckan af hvarje låntagare.

Klosterns sockenbibliotek, 371 band, vidmagthålles och utvidgas genom räntan å ett donerad kapital på 500 kronor.

Stenqvista sockenbibliotek, 75 band, underhålles genom en obetydlig låneafgift, som visat sig otillräcklig för boksamlingens förkofran.

Årila sockenbibliotek, 250 band, ökas genom enskilda gåfvor och utlåningsafgift.

Husby-Rekarne sockenbibliotek, omfattande 320 band, underhålles genom ett årligt anslag af kommunen å 20 kronor. Gillberga sockenbibliotek, 100 band, och

Nåshulta d:o, 110 band, äro för underhåll och tillväxt uteslutande hänvisade till enskild välvilja.

Lista sockenbibliotek, 270 band, underhålles och förökas genom frivilliga gåfvor och särskild läseafgift.

Öja sockenbibliotek, 300 band, erhåller årligen af kommunalkassan 40 kronor för sin förkofran.

Tumbo sockenbibliotek, 300 band, förökas genom anslag för hvarje gång af kommunen.

Torshälla stads- och landsförsamlingars gemensamma sockenbibliotek, 500 band, är grundadt genom enskilda gåfvor och tillökas medelst 50 kronor i årligt bidrag från hvardera församlingen och låntagares afgifter, hvilka senare uppgå till vid pass 30 kronor om året.

Länna sockenbibliotek, 84 band, är föga anlitadt och saknar utväg till vidare tillväxt.

Vansö sockenbibliotek, nybildadt genom kollekt och frivilliga bidrag, innehåller 50 band men eger ingen tillgång till vidare förkofran.

Fogdö sockenbibliotek, 330 band, förökas medelst räntan å ett genom frivilliga bidrag bildadt kapital å 342 kronor 36 öre.

Strengnäs landsförsamlings bibliotek, grundadt genom frivilliga bidrag, eger 125 band. Medel till detsammats utvidgning saknas.

Toresunds sockenbibliotek, 195 band, bildadt genom gåfvor, underhålles och tillökas genom årliga afgifter af låntagare och räntan på en samlad fond, som vid 1875 års slut utgjorde 157,24 kronor.

Öfver-Selö sockenbibliotek, 156 band, åtnjuter till underhåll och förökning kommunen tillfallande hundskattsmedel.

Ytter-Selö sockenbibliotek, grundadt genom gåfvor och egande 190 band, vidmagthålles genom tillfälliga bidrag och räntan på ett donerad belopp å 100 kronor.

Aspö sockenbibliotek, 80 band, eger för sin tillväxt använda en sammanskjuten penningfond, som vid 1875 års slut uppgick till 60 kronor.

Kernbo sockens och Mariefreds stads gemensamma bibliotek, 261 band, tillökas genom ett årligt anslag af Mariefred på 20 kronor och hälften af Kernbo sockens andel i bränvinsförsäljningsafgiften.

Taxinge sockenbibliotek, 276 band, förfogar öfver kommunens andel af nyssnämnda försäljningsafgifter.

Öfver-Enhörna sockenbibliotek, 100 band och Ytter-Enhörna d:o 50 band hafva tillkommit genom frivilliga sammanskott, men ega inga medel till sin förkofran.

Kattnäs sockenbibliotek, 36 band och

Frustuna d:o 77 band, underhållas genom en årlig afgift af 1 krona utaf hvarje låntagare.

Björnlunda sockenbibliotek, 110 band, är af kommunen tillgodosedt med ett årligt anslag af 25 kronor.

Gryts sockenbibliotek, bestående af allenast 21 band, tillökas genom kommunens andel af bränvinsförsäljningsafgiften och en läseafgift af 3 öre för hvarje lånfången bok.

Gåsinge sockenbibliotek och

Dillnäs d:o, bildade hvardera genom gåfvor af enskild person, äro obetydliga. Närmare uppgifter om dessa saknas.

Bergshammars och Tuna socknars gemensamma sockenbibliotek, 249 band,

Tunabergs sockenbibliotek, 250 band,

Lunda d:o 196 »

Kila d:o 83 »

Halla d:o 287 »

Stigtomt och Nykyrka gemensamma sockenbibliotek, 400 band,

Bärbo sockenbibliotek, 220 band,

Nikolai d:o 227 » och

Björkviks d:o 392 » hafva alla tillkommit genom gåfvor samt underhållas och tillökas genom frivilliga sammanskott och hundskattsmedel samt kommunerna tillkommande andel af bränvinsförsäljningsmedlen.

Lids sockenbibliotek, 170 band, bildadt genom anslag från kommunalkassan,

Ripsa sockenbibliotek, 255 band, grundadt genom gåfvor,

Sätersta d:o 32 » och

Bogsta d:o 68 » underhållas genom samma kommuners andelar af bränvinsförsäljningsmedlen.

Runtuna sockenbibliotek, 400 band, är bildadt och underhålles af dertill donerade medel.

Ludgo och Spelviks gemensamma sockenbibliotek, 220 band, har tillkommit genom frivilliga bidrag samt vidmagthålles och förkofras medelst en årsafgift å 50 öre af hvarje boklåntagare, som ej medverkat till boksamlingens tillkomst.

Tystberga sockenbibliotek, 250 band, bildadt genom en donation, underhålles med en för boklån stadgad afgift af 3 öre för veckan.

Bälinge sockenbibliotek, 267 band, som ävägabragts genom enskilda bidrag och en af kommunen bildad kassa, underhålles med årsanslag från samma kassa.

Lästringe sockenbibliotek, 100 band, bildadt genom enskilda gåfvor och penningemedel af kommunen, underhålles med tillfälliga bidrag från kommunalkassan.

Svärta sockenbibliotek, 106 band och

Räby d:o 195 » underhållas likaledes genom bidrag af kommunerna och enskilda; samt

Helgona sockenbibliotek, 56 band, har tillkommit genom frivilliga bidrag och eger icke medel till förkofran.

Dessutom förefunnos fyra sockenbibliotek inom Höllebo härads kommuner med respektive 150, 90, 309 och 321 band; men om dessa hafva vidare upplysningar icke inkommit.

I allmogens klädebrägt förefinnes numera ingenstädes något öfrigt af de förra folkdrägterna. Den forna tarfligheten, som åtnöjde sig med i hemmet förfärdigade tyger, har gifvit

vika för de anspråk, som stigande välmåga framkallat och vill tillfredsställa; hvadan ock beklädnaden till såväl beskaffenhet som snitt årligen blir allt mera likartad med de öfriga samhällsklassernas, och, särskildt beträffande tjenstehjonsklassen i städerna, redan öfvergått till yppighet, icke sällan större, än hvartill tillgångarne skäligen gifva anledning.

Ehuru ingen synnerlig förändring i byggnadssättet inträffat under nu ifrågakvarande period, är dock omisskänneligt, att rymlighet och prydlighet alltmera beaktas vid nybyggnaders företagande, äfvensom att bostädernas inre anordnas med större hänsyn till renlighetens och hemtrefnadens fordringar. Det vanliga byggnadsämnet är trävirke, men ej mindre vid större egendommar utan äfven vid åtskilliga mindre hafva ladugårdsbyggnader af gråsten blifvit uppförda. Till taktäckning jemväl å uthusbyggnader begagnas vanligen tegel eller spån och de gamla halmtaken försvinna småningom.

Egentliga folknöjen förefinns icke.

Befolkningens selliga tillstånd gifver icke anledning till klander. Då laglydnad och fridsamhet utmärker folket i allmänhet, gör sig sällan någon af provinsens invånare förfallen till groft brott. Väl har under det tidskifte, hvarom nu är fråga, länet förlorat sitt under flere år bibehållna företräde att kunna framvisa det lägsta antalet brottmål i förhållande till folkmängden; visserligen hafva flere svåra förbrytelser förekommit och länet år 1874 vunnit den sorgliga ryktbarheten att hafva utgjort skådeplatsen för de gröfsta, som under årtal föröfvats inom riket. Men dessa ogynnsamma förhållanden beteckna lyckligtvis icke någon förändring i den egentliga befolkningens sedliga halt, utan få nästan uteslutande tillskrifvas den stora mängd lösa arbetare från andra län, som under periodens senaste tre år i anseende till derunder pågående jernvägs- och andra arbeten uppehållit sig inom länet och verksamt bidragit att höja brottmållsiffrorna. Och att detta oaktadt länet intager en fördelaktig plats uti nyssnämnda hänseende, angifver ofelbart nedanstående, utur herr Justitie-Statsministerens embetsberättelser för åren 1871—1874 hemtade uppgifter på brottmålnens antal i förhållande till folkmängden:

	1 brottmål på nedanstående antal invånare		Länets plats i ordningsföljden mellan länen.
	i länet.	i riket.	
År 1871	197	103	20
» 1872	247	99	23
» 1873	191	92	22
» 1874	126	82	14

Bränvinsförbrukningen, till hvars hämmande nu gällande stadganden rörande försäljningen af sprithaltiga drycker visat sig ändamålsenliga, befinner sig på landsbygden i bestämdt aftagande. Nykterhet råder allmänligen i landtbefolkningens hem, der, i följd af bränvinets höga salupris och den försvårade tillgången derpå, det dagliga bruket af denna vara blifver en alltmera sällspord företeelse. Endast vid stadsfärder och någon gång vid samqväm framträder begäret efter starka drycker öfvermåttigt och kommer landtmannen att duka under för frestelsen. I afseende deremot på den lägre arbetande befolkningen i städerna kan omdömet icke utfalla lika gynnsamt. Den rikligare

arbetsförtjensten, de många försäljningsställena och lätt åtkomliga tillfällen till sällskap och bekantskaper utgöra för mången lockmedel, som icke låta sig öfvervinnas; och kommer dertill, såsom så ofta inträffar, att arbetarens hem, trångt, osundt och ovårdadt, icke förmår skapa honom någon trefnad, blifver snart krogen hans käraste tillhåll. För att motverka detta förderliga krogställe, hvilket i synnerhet hos den stora lösa arbetsbefolkningen i Eskilstuna vunnit insteg, hafva såväl derstädes som uti en annan af länets städer vederbörande vidtagit väsentliga inskränkningar uti försäljningstiderna. Verkningarna af detta förfaringsätt hafva visat sig särdeles tillfredsställande och mana till fortsatta bemödanden i samma riktning.

Förbrukningen af *maldrycker* och *vin* har fortgått i större omfattning än någonsin, hvarvid dock försäljningen af förstnämnda drycker icke ledt till annat missbruk än att synnerligast under periodens tre första år oloflig försäljning deraf till förtäring på stället förekommit här och hvar på landet, mestadels i förening med landthandel. Handeln med vin kan deremot icke fränkännas ett högst skadligt inflytande med hänsyn ej mindre till den utbudna varans rusgifvande beskaffenhet och de för helsan skadliga tillsatser, hvarmed den är bemängd, än äfven till följd af den stora lätthet, hvarmed vinet öfverallt på landsbygden åtkommes. Denna handelsrörelse bedrifves nemligen derstädes icke allenast på åtskilliga gästgivaregårdar och de särskilda försäljningslokaler, 11 till antalet, der vin får till förtäring på stället afyttras, utan utöfvas i långt större utsträckning i de flesta handelsbodas, af hvilka, enligt inkomna uppgifter, 49 lära inom de olika landsorterna tillhandahålla vin för

afhemtning. Genom den i Kungl. förordningen den 18 September 1874 kommunalnämnderna medgifna rätt att förbjuda landthandlare försäljning af vin, då densamma främjat oloflig utskänkning eller framkallat oordningar, förefinnes väl numera möjlighet att kunna försvåra varans åtkomlighet, men som dessa myndigheter under den tilländalupna korta tiden efter tillkomsten af nämnda författning endast i enstaka fall ådagalagt en verksam nitälskan för anlåtande af nyssberörda utväg till missbrukets städfjändande, och återopade stadgande derför hittills vunnit ringa tillämpning, tilltror Landshöfdingeembetet sig icke kunna bedöma, huruvida inom detta län det med samma bestämmelser afsedda ändamål kan komma att uppnås.

Af de flere *frivilliga skarpskytteföreningar*, som tillföreने bildats, återstodo vid periodens slut allenast föreningarna i Eskilstuna med 150 man och i Strengnäs med 53, af hvilka den förra fortfarande utvecklade en liflig verksamhet. Beloppen af de statsunderstöd, som till skarpskytteväsendets befrämjande i länet utgått, hafva under perioden utgjort 886 kronor till målskjutningspremier, 886 kronor till ammunition och 2,210 kronor till aflöning åt instruktören eller sammanräknadt 3,982 kronor.

Endast fyra *utlänningar* hade vid periodens slut fast egendom inom Södermanlands län. Tvenne af dessa, tillhörande fransk nationalitet, ega tillsammans 18 $\frac{3}{4}$ mantal, uppskattade i värde till 501,510 kronor, en är engelsk undersäte och eger 1 mantal, taxerad till 32,000 kronor, samt den fjerde, norsk undersäte, eger 3 $\frac{1}{2}$ mantal, taxerad till 45,800 kronor. Egendomen Rynningsberg i Husby-Rekarne och Stenqvista socknar, som vid periodens början tillhörde en dansk undersäte, har sedermera återgått i svensk mans ego.

3. Näringar.

A) **Jordbruk.** För bedömande af detsammans utveckling under ifrågavarande tidrymd hänvisar Landshöfdingeembetet i underdånighet till följande tabell Litt. B, innefattande sammandrag af hushållningssällskapets till Statistiska Centralbyrån insända och af densamma offentliggjorda statistiska meddelanden, och får i öfrigt uti detta ämne afgifva följande redogörelse.

Härvid anser Landshöfdingeembetet sig till en början böra meddela en kortfattad öfersigt af *väderleksförhållandena*, hvarom, såsom upplysande för de särskilda skördarnas mängd och beskaffenhet, det torde vara af intresse att ega kännedom.

1871 års vinter var ovanligt rik på snö och efterträddes af en kall och torr vår, hvilken tillbakahöll sädesbroddens utveckling. I början af Juni månad inträffade dock hög värme, som, omvexlande med nederbörd, oafbrutet fortfor ända till början af Augusti och i hög grad befordrade växtligheten; hvarför ock sädesgrödan, som inbergades under gynnsam väderlek, utföll något öfver medelmåttan, men höfångsten deremot blef till kvantiteten något mindre än i vanliga år men af god beskaffenhet.

1872 års vinter var blid och snöfattig. Våren inföll tidigt med vexlande varm och regnig väderlek, som framkallade en rik växtlighet, hvilken dock sedermera något hämmades af en ihållande torka under Juli och Augusti månader. Med September inträdde en långvarig regnig väderlek, som försvårade hafrens inbergning i oskadadt skick; men afkastningen af så väl detta som öfriga sädeslag blef ändock, i allmänhet bedömd, af god

beskaffenhet och till kvantiteten medelmåttig med riklig foder-tillgång.

I anseende till den frodiga växtlighet, som under hösten sistnämnda år bibragtes de besädda fälten, kunde dessa under 1873 års blida vinter, ehuru denna lemnade dem föga skydd af käle och snöbetäckning, likväl bibehålla sig kraftiga intill vårens ankomst, hvarefter först rik nederbörd och sedermera en under blomningen, kornbildningen och inbergningen öfvervägande torr och varm väderlek beredde till mognad en till mängd och beskaffenhet god skörd af säd och foderväxter.

1874 års vinter inträffade sent och medförde i allmänhet obetydlig köld. Vid vårens början företedde höstsädesfälten en hårdig växtkraft, men en derpå följande kall och torr väderlek, som upphörde först långt fram i Juli, i förening med starka nattfroster i Juni månad, skadade delvis höstsädesgrödan och i vida större omfattning hämmade vårsädet och foderväxterna i deras uppkomst och utbildning. I följd häraf utföll vårsädesgrödan under medelmåttan och höskörden både på de odlade fälten och på de naturliga ängarne mycket otillfredsställande; hvaremot höstsäd och potatis lemnade god afkastning likasom äfven vårsädet och höskördens utmärkta beskaffenhet uti ej obetydlig mån uppvägdess dess ringa mängd.

1875 års långvariga och stränga vinter med betydliga snömassor utan jordens förutgångna tillfrysning utöfvade på den kraftigt uppkomna sädesbrodden ett menligt inflytande, hvars

tid här i länet egnats jordkulturen och hvilken af de sista årens erfarenhetsrön om den rika lön, som ett väl ordnad jordbruk skänker, hemtat kraftig uppmuntran till vidare företagsamhet i denna riktning. De föredömen härutinnan, hvarmed länets större jordägare föregått, hafva, i samband med ökade insigter och ett stegradt intresse för jordbrukets förkofran, stadgat sitt helsosamma inflytande på de mindre jordägarnes fäderneärfda behandling af jorden. Ärligen tilltager begagnandet af åkerbruksredskap utaf förbättrad konstruktion; i allt större omfattning tillväxer hos allmogen förtroendet till de förbättrade arbetsätt, som blifvit af erfarenheten bepröfvade. Och i jernbredd härmed stiger hågen och omsorgen att genom nyodlingsföretag föröka inegojorden och genom erforderliga gödningsmedel underhålla och upphjälpa dess alstringskraft, hvarjemte den erkändt viktigaste förbättringen i jordkulturen, nemligen grunddikningsmetoden, begynt temligen allmänt hos allmogen vinna insteg och tillämpning.

En icke ringa svårighet har dock jordbruksnäringen haft att bekämpa i den höga stegring på dagsverkspris och tjänstehjonlöner, som i följd af ökade försörjningsutvägar i alla näringsgrenar och deraf framkalladt välstånd jemväl inom de lägre samhällslagren uppkommit. Men denna olägenhet, hvilken i allt fall, såsom af öfvergående natur, icke skäligen kan tillmätas någon långvarig menlig inverkan på jordbruket, har medfört den fördelen att rikta uppmärksamheten på angelägenheten att tillgodogöra sig de många mekaniska hjälpmedel, hvilka stå jordbruket till buds, och såmedelst påskyndat anskaffning af slätter- och skördemaskiner med vida raskare fart än som eljest kunnat åstadkommas. Dylika jordbruksredskap användas numera icke allenast vid flertalet af de större jordegendomarne utan äfven af mindre jordbrukare.

Jordmånen är visserligen af omvexlande beskaffenhet men kan i allmänhet angifvas såsom bördig lera, förenad med svart- eller sandmylla. I Jönåkers härad består den odlade jorden mestadels af lera på mergelbotten, men i åtskilliga af häradets inre delar och de af Kolmårdens utgreningar uppfyllda områdena är inegojorden sandig och moartad. Hölebo och Rönö härads

dalgångar hafva mestadels god lerjord, men i kusttrakterna förekomma omvexlande lera och jäsjord. I Oppunda härad vexla jordarterna mycket mellan bördig lera med svartmylla och mossand till ganska stor utsträckning invid de talrika åarne. Villättinge och Daga härad besitta i sina äldsta bygder en utmärkt jordmån af lerjord och djup svartmylla men i skogstrakterna sand och mojord. Och slutligen ega Åkers, Selebo och Rekarne härads slättbygder god lerjord på mergelbotten, invid rullstensåsarne mer eller mindre blandad med sand, men i skogsbygderna är sand-, dy- och mojord öfvervägande.

Det allmänna brukningssättet här i länet är ordnad dels i två- och treskiftesbruk dels i vaxel- och koppelbruk. I hvilket kvantitativt förhållande de stå till hvarandra, kan ej, i saknad af tillförlitliga uppgifter, med bestämdhet upplysas. Dock lär vaxel- och koppelbruket begagnas mest, derefter treskiftesbruket och tvåskiftesbruket minst. Jemförelsevis obetydlig är numera den egorymd, som odlas utan hänsyn till ordnad växtföljd; och torde denna brukningsmetod numera bibehållas nästan uteslutande å mindre lägenheter, der jordviddens obetydlighet uppställer hinder för ett annat odlingsätt.

I fråga om den odlade jordens användning till olika odlingsföremål anvisar tab. Litt. B, att produktionen af höstsäd helt obetydligt höjt sig, men att deremot odlingen af hafre varit i årlig tillväxt och år 1875 med nära 25 procent öfversteg 1870 års utsäde deraf. Anledningen till detta förhållande får sökas i sistnämnda sädeslags större begärlighet i marknaden och deraf beroende jemförelsevis höga försäljningspris.

Af nya sädeslag förekommer endast midsommarråg, som med fördel odlats såväl till grönfoder på hösten som ock till skörd på följande året.

Förbrukningen af artificiella gödningsämnen, hufvudsakligen superfosfat och beumjöl i förening med andra blandningar, tillväxer ärligen icke allenast å de stora egendomarne utan äfven å allmogens gårdar; och är nu den årliga införseln till länet af dylka ämnen anseelig.

Under femårsperioden hafva enligt hushållningssällskapets uppgifter följande jordförbättringar blifvit åvägabragta:

Tab. Litt. C.

Utsäde och skörd på tunnland och i korntal.

År.	Höststråsäd		Vårstråsäd		Baljväxter		Potatis		Andra rotfrukter	Spånadsväxter			Foderväxter				
	på 1 tunnland.		på 1 tunnland.		på 1 tunnland.		på 1 tunnland.			på 1 tunnland.	på 1 tunnland.						
	Utsäde.	Skörd.	I korn-tal af utsädet.	Utsäde.	Skörd.	I korn-tal af utsädet.	Utsäde.	Skörd.	I korn-tal af utsädet.		Skörd.	Utsäde.	Skörd.		Ungefärlig skörd.		
										Frö.			Spånadsämne.				
Tunnor.	Skörd.	Tunnor.	Skörd.	Tunnor.	Skörd.	Tunnor.	Skörd.	Tunnor.	Skörd.	Tunnor.	Centner.						
1871	0,75	6,14	8,19	1,02	7,75	7,60	0,95	6,62	6,97	6,21	37,89	6,10	55,40	0,97	1,49	4,64	27,97
1872	0,73	4,72	6,47	1,03	7,22	7,00	0,90	6,32	7,02	6,06	36,13	5,96	60,74	1,02	1,57	4,97	32,92
1873	0,76	5,17	6,80	1,07	8,46	7,91	0,84	5,99	7,13	6,55	36,45	5,56	56,28	0,92	1,62	5,21	47,79
1874	0,75	6,25	8,33	1,02	5,30	5,20	0,89	3,50	3,93	6,41	39,82	6,21	20,17	0,96	1,16	3,27	22,86
1875	0,65	4,43	8,14	0,88	6,78	7,66	0,84	5,07	6,73	5,47	35,50	6,49	46,36	0,80	1,23	4,9	29,93

	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	Summa.
	T u n n l a n d.					
Nyodling	1,781	1,509	2,458	947	3,932	10,627
Vattenaftappning ..	1,123	749	410	264	808	3 354
Underdikning	1,996	1,709	1,833	1,131	4,868	11,537
Ångsvattning	7	—	—	—	—	7
Mergling	65	20	—	20	—	105
Summa	4,972	3,987	4,701	2,362	9,608	25,630

Genom nyodling och vattenaftappning skulle sålunda åt jordbruket vunnits en fruktbarande egovidd af endast 634 tunnland mera än under förutgångna femårs-skifte. För sin del tror dock Landshöfdingeembetet, att dessa beräkningar understiga verkligheten, enär, äfven med beaktande deraf att de senaste årens uppdrifna arbetspris satt en hämsko på verksamheten i detta afseende, nu omhandlade period likväl har att framvisa så beskaffade företag af större betydelse än under nästföljande årtionde. Af mera omfattande sådana arbeten anmärkas härstädes:

den i förra berättelsen omförmälda utgräfningen af Sundby, Malma, Eneboga och Bjursjöarne uti Malma socken, som fulländats år 1871 och medfört fullständig torrläggning af 3,356 kvadratref;

sänkning af Stockbäcksjön i Helgona socken för torrläggning af omkring 150 tunnland;

sänkning af Bålsjön i Kila socken, hvarigenom 180 tunnland blifvit odlingsbara;

aftappning af Fäbosjön i Julita socken för torrläggning af 450 tunnland;

sänkning af sjöarne Järfveln och Viksjön i Lerbo socken för uppodling af 215 tunnland;

sänkning af Hullasjön i Österåkers socken, genom hvilket arbete 250 tunnland blifvit bragta till fruktbarhet;

sänkning af sjöarne Kamhof och Elfvestasjön med flere sjöar i Skyllinge, Vadsbro och Blacksta socknar;

sänkning af Lillsjön och Axelbergsjön i Lilla Mellösa och Floda socknar;

Jordförbättringar. Vattenaftappningar. Dagsverkspris.

sänkning af sjöarne Hörnen, Hatten och Skogåssjöarne i Fors och Gillberga socknar, hvarigenom 200 tunnland odlingsbar jord vunnits;

sänkning af Apalsjön i Lista socken, omfattande en jordvinst af 700 tunnland;

sänkning af Lundbysjön jemte andra sjöar i Husby-Rekarne socken, hvilket företag dock ej före periodens utgång afslutats;

sänkning af Ekebyträsk, Marksjön och Kungsbackasjön i Vrena och Bettna socknar;

afledning af vattnet från den så kallade Gaflemossen i Barfva och Härads socknar, hvarigenom flere tusen tunnland varda odlingsbara; och

sänkning af sjöarne Sillen, Frösjön, Storsjön, Klemmingen och Norrtunasjön med flere sjöar inom Daga härad, hvarigenom cirka 2,000 tunnland gjorts fruktbara.

Och hafva förutom ofvannämnda, mera kostsamma odlingsarbeten, mångfaldiga mindre sådana blifvit utförda och ansevärdiga egoviddar derigenom kommit jordbruket till godo.

På sätt här ofvan redan blifvit omordadt, har hägen för jordens afdikning vunnit mer och mer insteg äfven hos allmogen. För att bereda densamma tillfälle till erforderlig undervisning i täckdikningskonsten har en dikningsförman år 1875 blifvit på hushållningssällskapets bekostnad anställd för länet; men dennes verksamhet infaller först under nästkommande period.

Till ytterligare belysning af det intresse, hvarmed jordförbättringar varit här i länet under femårsperioden omfattade, återopas nedanstående öfversigt af landbruksingenjörernas förordningar. Tab. Litt. D.

Tillgången på frie arbetare till jordbrukets tjänst har icke motsvarat behovet och *dagsverksprisen* hafva ock rönt inflytande deraf. Aföningsbeloppen för mansdagsverken hafva utgjort från 1 till 2,50 kronor och för qvinsdagsverken från 0,50 till 1,25 kronor allt efter arbetsdagarnes längd. *Tjenstehjonslönerna* kunna anses vexla från 125 till 150 kronor för dräng och från 40 till 70 kronor för piga, hvarför värdet af stat och lön torde böra uppskattas för dräng till 375—400 kronor och för piga till 220—250 kronor.

Handelsprisen på spanmål hafva enligt inkomna uppgifter utgjort:

Tab. Litt. D.

Sammandrag af landbruksingenjörernas förordningar.

År	Antal förrättningsställen.	Antal förrättningsdagar.	U p p g j o r d a p l a n e r f ö r							Summa.
			indelning till vaxelbruk.	odling af högländ mark.	omläggning af åkerjorden		myr- eller kärrutdikning		Sjösänkningar och derigenom vunnna areal.	
					genom underdikning.	genom öppen afdikning.	för beredning af odling.	för fredande mot frost.		
Q v a d r a t r e f.										
År 1871	47	87	—	1,013,60	1,400	728	2,245,60	1,120	—	6,507,20
» 1872	62	133	2,800	1,039	2,348	575	3,284	—	18,592	28,638
» 1873	37	86	280	1,260	2,548	1,120	2,597	—	7,840	15,645
» 1874	55	100	2,578	1,523,20	2,581,60	1,030,40	2,192,80	—	3,610	13,516
» 1875	32	87	2,452,80	924	2,184	1,724,80	6,042,40	—	—	13 328
Summa	233	493	8,110,80	5,739,80	11,061,60	5,178,20	16,361,80	1,120	30,042	77,634,20

	kronor	En kubikfot					
		Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Ärtor.	Potatis.
År 1871	3 97	2 54	2 06	1 35	2 54	— 71	
» 1872	4 21	2 62	2 22	1 35	2 78	1 07	
» 1873	4 44	2 70	2 70	1 58	3 17	1 07	
» 1874	3 45	2 62	2 77	1 70	3 49	— 89	
» 1875	3 50	2 40	2 06	1 50	2 62	— 71	

B) **Boskapsskötseln.** Af hithörande tabell Litt. E inhemtas, att antalet hästar, som vid periodens början utgjorde tillsammans 9,872, höjt sig under perioden endast med 113 till 9,985, äfvensom att denna förhöjning tillkommer uteslutande hästar under tre års ålder, hvilka ökats med 387, medan den äldre häststammen minskats med 274. Nötboskapen har deremot vunnit större tillökning, nemligen af 786 oxar, 320 tjurar, 5,851 kor, 1,020 ungnöt och 213 svin, hvaremot fåren nedgått med 7,982 stycken. Att hästarne icke återuppnått det antal, som förefanns vid 1866 års slut, har sin förklaringsgrund i dessa kreatursnumera synnerligt höga försäljningsvärde, hvarigenom en mängd mindre jordbrukare nödgas undvara dylika husdjur. Mycket betydelsefull och glädjande är deremot den betydliga förökningen af hornboskapens mängd, i afseende hvarå Södermanlands län numera i förhållande till folkstocken intager ett framstående rum bland rikets län, på sätt nedanstående ur Statistiska Centralbyråns sammandrag af hushållningssällskapens årsmeddelanden hemtade uppgifter i tabell Litt. F angifva.

Tab. Litt. E. Antal vid årets slut underhållna kreatur.

År	Hästar.		Oxar.	Tjurar.	Kor.	Ungnöt under 2 år.	Får.	Götter.	Svin.
	öfver 3 år.	under 3 år.							
År 1871	9,209	708	24,482	2,086	46,098	17,350	63,520	51	17,227
» 1872	9,287	919	25,391	2,097	47,632	18,844	63,125	43	17,263
» 1873	9,405	1,111	25,822	2,113	48,621	20,321	62,680	38	17,290
» 1874	9,334	1,144	25,575	2,093	47,986	20,395	60,066	37	16,879
» 1875	8,999	986	25,540	2,211	51,172	17,300	57,382	31	15,850

Tab. Litt. F. Relativa antalet underhållna kreatur i jämförelse med folkmängden.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
	Mot 10,000 personer underhöllos										Summa af	
	hästar	oxar.	tjurar.	kor.	ungnöt under 2 år.	får.	götter.	svin.	kol. 2-3.	kol. 4-7.		
Ut i Södermanlands län:												
År 1871	672	52	1,788	149	3,365	1,267	4,637	4	1,258	724	6,569	
» 1875	638	70	1,812	157	3,630	1,232	4,072	2	912	708	6,831	
Summa för hela riket:												
År 1871	933	109	646	99	3,010	1,065	3,892	297	911	1,042	4,820	
» 1875	900	139	675	105	3,105	1,100	3,670	287	947	1,048	4,985	

I fråga om antalet vinterfödda oxar vid periodens slut stod detta län främst, och med hänsigt till kolumnen 12 öfverträffades detsamma endast af Kronobergs län.

Men det är icke blott i kvantitativt hänseende, genom kreatursstockens ökning, utan än mera genom djurens förbättrade kvalitet, som ladugårdsskötseln under senaste tid vunnit sin stora utveckling. Den öfvervägande vigten af en god och ändamålsenlig utfodring är numera rotfast i den jordbrukande allmänhetens uppfattning och de höga försäljningspris, som denna näringsgrens alster betingat, hafva och inneburit tillräckligt verkande anmaningar till stegrad omtanke på detta område. För detta mål hafva äfven de i förra femårsberättelsen omnämnda, med prisbelöningar för utmärktare föremål anordnade utställningar af gödöskap och ladugårdsprodukter vid Katrineholms jernvägsstation fortfarande arbetat. Vid dessa, fyra gånger om året återkommande utställningar, hvilka under femårs-skiftet åtnjutit dels statsanslag till sammanräknadt belopp å 2,600 kronor dels penningeunderstöd från Södermanlands, Örebro och Östergötlands läns hushållningssällskap med tillsammans 2,050 kronor, hafva årligen i medeltal uppvisats omkring 1,600 nötkreatur, mestadels slagtoxor, samt 130 får och ett mindre antal svin förutom mejeriprodukter; och af de utställda kreaturen, för hvilka belöningar utdelats till ett årligt medelbelopp af 650 kronor, har allra största delen blifvit fördelaktigt afyttrad till såväl närmare som fjärrare orter. Långt större är dock omsättningen af kreatur vid de månatliga så kallade torgdagarne, som numera trädt i marknadernas ställe. Å de förnämsta af dem, i Nyköping, vid Stensjö uti Stora Malms socken, Åsen i Vestra Vingåkers socken och Gnesta jernvägsstation bedrifves en anseelig kreaturshandel, utan att dock ens närmelsevis kan uppgifvas antalet af de kreatur, som derigenom utförts från länet.

Försäljningsprisen på kreatur, hafva under ifrågavarande tidskifte småningom stegrats till 5—600 kronor för en duglig arbetshäst, 200—250 kronor för en dragoxe, 100—120 kronor för en ko och 8 till 10 kronor för ett får. Slagtdjur hafva betalats med vexlande pris efter deras vikt i lefvande tillstånd.

På hästkulturens främjande har uppmärksamheten varit fäst; och hos allmogen börjar, i anledning af de stegrade prisen på hästar, intresset vakna för åstadkommande af en för landbrukets behof passande hästafvel, ehuru visserligen i afseende på fölens uppfodande och utfodring mycket ännu åter-tår att göra, innan goda och dugliga arbetshästar mera allmänt förekomma. För hästarnes förbättrande hafva årligen 6 hingstar från Strömsholms hingstdepot varit under sommarmånaderna stationerade inom länet, hvarjemte tre inom Rönö, Hölebo och Öster-Rekarne härad bildade föreningar för berörda ändamål tillhandahållit hvardera en hingst af norsk ras till betäckning, likasom äfven af enskilda jordegare uppställd tre hingstar af ardenerras och tre hingstar af annan ras varit för användande att tillgå. För enahanda systemål hafva ock de af statsmedel och anslag från länets landsting och hushållningssällskap gemensamt bekostade prisbelöningar för hästar verksamt gagnat. Vid de besigtningmöten, som under periodens två sista år af dertill förordnad nämnd hållits å tre ställen i länet, hafva belöningar utdelats, år 1874 med 1,747 kronor för 5 hingstar, 15 ston och 18 unghästar samt år 1875 med 2,622 kronor 40 öre för 8 hingstar, 21 ston och 33 unghästar.

För hornboskapens förädling, hvilken till hufvudsaklig del finnes genomförd vid de flesta af de större jordegendomarne, synes allmogens fortfarande sakna lifligare intresse; och någon nämnvärd förbättring i detta hänseende bland de mindre ladugårdarnes kreatursbesättningar är icke att omförmäla och kan ej heller förväntas, förr än åt valet af afvelstjurar och till uppfödande afsedda kalvar egnas större urskilning och omtänksamhet. Den rikligare utfodring och omvårdnad, som allmogen nu består sina kor, har emellertid ådagalagt, att den inhemska korasen, såsom mjölkgifvande, eger goda egenskaper.

Den utslutande omsorg om koladugården synes vilja undantränga *fårskötseln*, hvilken tilldrager sig ringa uppmärksamhet utom vid några större jordpossessioner, der schäferin finnas inrättade. För att underlätta afsättningen af inom länet producerad ull, sedan ullmagasinet i Norrköping med 1872 års utgång upphörde, har en årlig ullmarknad i Katrineholm kommit till stånd och upplagslokal för ullen derstädes anordnats medelst ett dertill af länets hushållningssällskap lemnadt räntefritt lån af 1,500 kronor.

Svinafvel bedrivs allmänt ehuru endast på få ställen af någon större omfattning. Afsättningen af fläsk till orter utom länet är säkerligen icke obetydlig, men torde fullt uppvägas af den under senare åren starkt ökade införseln af amerikanskt fläsk, för hvilket den lägre befolkningen tyckes hysa en afgjord förkärlek.

Påverkad af de förmånliga konjunkturerna, hvarunder *mejerihandteringen* under ifrågavarande period arbetat, har denna hushållsgren gjort betydande framsteg, allt eftersom vidgade samfärdsmedel uppstått genom jernvägsförbindelsernas utsträckning i länet. Nya mejerianstalter hafva kommit i verksamhet jemte de förutvarande, hvaraf flere inrättats för rörelse i större omfattning; och produkterna af denna handtering till den del deraf, som icke förbrukats inom länet, hafva fortfarande företrädesvis sökt sin väg till hufvudstaden och utlandet.

Med fäst afseende å mjölkhushållningens framstående betydelse i länets näringslif skulle det varit af stort intresse att kunna meddela en något så när fullständig redogörelse för denna näringsverksamhets gång och utveckling under omhandlade tidskipte, för att såmedelst skapa en utgångspunkt för framtida jemförelser. De försök, som af Landshöfdingeembetet blifvit gjorda för åstadkommande af erforderliga uppgifter i detta hänseende, hafva dock icke ledt till förväntadt resultat, hvarför äfven den tillämnade redogörelsen måste uteblifva. Men då de vunna upplysningarna lemna en om ock högst ofullständig antydning om den ifrågavarande handteringens ståndpunkt vid periodens slut, torde de dock i allt fall här förtjena en plats. Sälunda har det i senast afgifna femårsberättelsen omnämnda Mälareprovinsernas mejeriaktiebolag under perioden fortsatt sin verksamhet vid sina distriktsmejerin i Nyköping och Eskilstuna och derstädes af inköpt mjölk och grädde tillverkat:

	I Nyköping.		I Eskilstuna.		Summa.	
	Smör.	Smör.	Ost.	Smör.	Ost.	
	S k å l p u n d.					
År 1871.....	84,410	28,800	—	113,210	—	
» 1872.....	130,854	110,690	—	241,484	—	
» 1873.....	139,520	121,765	—	261,285	—	
» 1874.....	131,906	105,921	—	237,827	—	
» 1875.....	128,806	132,259	25,000	261,065	25,000	
Summa	615,496	499,375	25,000	1,114,871	25,000	

af hvilka produkter 600,677 skålp. från Nyköpings mejeri och 332,917 från Eskilstuna mejeri eller tillsammans 933,594 skålp., motsvarande i årligt medeltal 186,718,8 skålp., blifvit exporterade till utrikes orter. Inom Jönakers härad förefunnos vid periodens slut 19 mejerin med en årlig mjölkstillgång af omkring en million kannor. I Rönö härad skall mejeriens antal vid samma tid uppgått till 12, af hvilka nio lemnat till afsalu en medeltillverkning för året af 107,000 skålp. smör och 87,300 skålp. ost af åtskilliga slag, men de återstående tre synas hufvudsakligen befattat sig med uppköp af mjölk till ett årligt medelbelopp af 280 å 290,000 kannor för densammans tillgodogörande på andra håll. I öfrigt har mejerirörelsen bedrivits inom Oppunda och Villåttinge härad vid åtskilliga mindre och 6 större mejerin, hvilka senare årligen tillverkat 208,000 skålp. smör och 41,500 skålp. ost; inom Öster- och Vester-Rekarne härad vid 16 mejerin, der årstillverkningen skall utgjort 164,500 skålp. smör och 298,000 skålp. skummjölksost; samt inom Åkers, Daga och Selebo härad vid tre mejerin, som årligen producerat 10,000 skålp. smör och 9,000 skålp. ost, hvarförutom vid sju dervarande och sju i Hölebo härad anordnade uppköpsställen insamlats årligen vid pass 800,000 kannor mjölk och grädde, som derefter befordrats dels till Stockholm dels till ett i Värdinge socken inom Stockholms län beläget större mejeri.

Ehuru i anseende till den kraftiga utveckling, som mejerihandteringen uppnått och den trygghet för dess fortvaro och bestånd, som nuvarande bekväma afsättningstillfällen och höjda pris på ladugårdsprodukterna tillfulto innebära, denna hushållsgren icke synes ega behof af vidare offentligt understöd, har länets hushållningssällskap ändock icke varit overksamt på detta näringsområde. Med räntefria amorteringslån har hushållningssällskapet underlättat anläggningen af ytterligare 2 så kallade bymejerin och 2 mjölkuppköpsställen, innan det år 1875 på grund af ofvan anförda omständigheter indrog vidare understöd för anordnandet af dylika anstalter. Dessutom har en af hushållningssällskapet aflönad länsmejerist fortfarande haft anställning i länet och under perioden lemnat handledning och tillsyn vid 67 mejerin, hvarjemte, sedan de af hushållningssällskapet bekostade ambulatoriska mejeriskolorna blifvit utbytta mot en fast sådan skola vid Skarfnäs i Hyltinge socken, med vissa bestämda lärokurser, hvardera om fyra månader, länsmejeristen mot årlig godtgörelse från hushållningssällskapet af till en början 400 och derefter 500 kronor, lemnat kostnadsfri undervisning: år 1871 åt 20, år 1872 åt 11, år 1873 åt 12, år 1874 åt 17 och år 1875 åt 12 eller sammanräknade 72 elever, hvilka derefter blifvit anställda såsom mejerister såväl inom som utom länet. Förutom vid nyssberörda anstalt har hos enskild mejeriegare å egendomen Hofsta i Björkviks socken en af Kungl. Landbruksakademien utsedd frielev årligen njutit undervisning i mejerihandteringen.

Af de med landtbruket sammanhängande *binäringar*, åt hvilka i allmänhet icke egnas önskvärd uppmärksamhet, förekommer trägårdsskötsel och fiske samt i mindre utsträckning biskötsel och husslöjd.

Trägårdsskötseln begynner numera tilldraga sig ett småninngom stigande intresse, hvartill ej mindre den stora omvårdnad, hvilken vid de större egendomarne egnas trägårdssodlingen, än äfven den vid folkskolorna allmänt förekommande praktiska undervisningen i detta ämne, hvar i sin mån, medverka. Den i

förra femårsberättelsen anmärkta, af hushållningssällskapet aflönade länsträdgårdsmästaren afgick visserligen snart från sin befattning, sedan requisitioner på hans biträde upphört; men, oberoende häraf, hafva genom vederbörande skolråds och lärares nitiska samverkan allt flere trädgårdsanläggningar uppstått invid folkskolorna, och ungdomens deltagande i anläggandet och skötseln af dessa trädgårdar, hvilkas antal vid periodens utgång besteg sig till 85, har åt densamma bibragt sinne för blomster- och fruktodling. Äfvenledes varseblifvas nu oifrare än förr vid allmogens gårdar och andra mindre jordlägenheter små trädgårdstäckor med grönsaker, bärbuskar, blommor och fruktträn. Och företrädesvis är förhållandet sådant i trakten af det stora godset Tynnelsö, hvars förre innehafvare, numera afidne Kungl. Sekreteraren Hebbe, framgångsrikt verkade för trädgårdsodlingens allmänna utbredning, då han å sina underhåfvandes gårdar ej allenast lät anlägga nya och tillöka gamla planteringar utan ock genom resor sjelf tillsåg, att anläggningarna höllos vid magt. Och till ytterligare bevis på en stegrad håg för trädgårdskulturen må anföras, att vid en vid Skogshalls skogvaktareskola inrättad träplantaskola, ursprungligen afsedd för folkskoleträdgårdarnes behof, efterfrågan på träplantor stigit långt öfver tillgången derpå, oaktadt plantskolan blifvit icke obetydligt utvidgad.

Fiskerinäringen, hvilken fordom utgjort en god näringskälla för invånarne vid länets skärgård och öfriga strandbygder, men numera lemna en långt mindre afkastning, bedrifves likasom förut utan nödig omvårdnad och håg för dess upphjelpande, till vittnesbörd hvarom må tjena, att den af hushållningssällskapet antagna undervisaren i denna näringsverksamhet, hvilkens biträde städse varit högst sparsamt taget i anspråk och under periodens sista år icke af någon anlätades, till följd deraf måst från sagda befattning entledigas. De af länsstyrelsen den 31 December 1870 fastställda ordningsstadganden för idkande af fiske i saltsjön och de till länet hörande insjöar och strömmar med undantag af sjöarne Mälaren och Hjelmaren hafva, efter deremot förd klagan, blifvit af Kungl. Maj:t den 15 Januari 1875 hufvudsakligen fastställda till efterrättelse, hvarefter länsstyrelsen, med stöd af tillförene vunnne erfarenhet om den ringa inverkan på fiskerihushållningens utveckling, som dylika föreskrifter förmått åstadkomma, då deras efterlefnad icke särskildt öfvervakats, förordnat 119 tillsyningsmän inom länets olika delar. Uti hvilken mån en mera sorgfällig vård om fisket härigenom vinnes, är det framtiden förbehållet att besvara. För sin del befarar dock Landshöfdingeembetet att, då ofvan åberopade stadganden mottagits med synbar motvilja icke allenast af fiskare allmogon utan äfven af många andra, af hvilka man med skäl borde kunna påräkna bättre insigt om det gagnande syftet med berörda åtgärder, någon synnerlig förbättring i fiskeriskötseln icke ännu under årtal är att förvänta. Mycket beror härvid på tillsyningsmännens nit. Men derpå torde ej kunna byggas några stora förhoppningar, så länge som de sakna ersättning för de besvär och obehag, hvilka med ett kraftigt handhafvande af deras uppdrag äro oskiljaktiga. Inseende detta, har därför vid slutet af innevarande period hushållningssällskapet af det anslag utaf 700 kronor, som årligen varit till fiskets upphjelpande anvisadt, beslutit använda en del till belöningar för till straffpåföljd ledande åtal för förbrytelser mot fiskeriförfattningarna.

I lighthörande ämne må slutligen anmärkas, att den vid landbruksskolan å Väderbrunn inrättade fiskodlingsanstalt hållits i verksamhet intill år 1874 och derunder lemnat lax- och sikyngel, hvaraf det förra utplanterats i Nyköpingsån och det senare i sjöarne Långhalsen och Kolsnaren; men att, emedan denna anstalt sedermera i anseende till inträffade ogynnsamma förhållanden visat sig icke emotsvara det dermed afsedda ändamål, densamma blifvit nedlagd.

Biafveln, som tillförene bedrefs med fördel inom länets vestligare trakter, är numera mycket försummad; och någon anstalt för denna industrigrens höjande ur sitt nuvarande lägervall har icke vidtagits.

Vidkommande till sist *hemslöjden*, tillåter Landshöfdingeembetet sig återropa, såsom ännu tillämpligt, sitt derom i underdånig framställning den 20 September 1873 afgifna yttrande, att, sedan den af ålder såsom husslöjd bedrifna och tillförene högt utvecklade produktionen af yleväfnader i Vestra Vingåkers och Österåkers socknar under senare tiden, i mån af jordbrukets förkofran och dess deraf framkallade behof af trägnare arbetsflit samt tilltagande förbrukning af fabriksväfnader, anseeligt aftagit, husfliten intager en låg plats i länets näringslif och icke hos allmogon lyckats tillvinna sig den uppmärksamhet, som hushållningssällskapet och åtskilliga derunder lydande hushållningssjullens bemödanden på detta område afsett att åstadkomma. Ty ingenstädes utom i nyssnämnda socknar samt i några få i närheten af Nyköping belägna kommuner, hvarest mestadels af från förläggare här i staden utlemnadt garn väfnadslöjd för desses räkning bedrifves, utöfvas väfveriindustrien för afsalu af tillverkningen eller ens för fyllande af den egna förbrukningens behof; och ingen af husflitens öfriga grenar omfattas med något nämnvärdt intresse förutom i Östra Vingåkers socken, der en af herr öfverhofjägmästaren m. m. greve Claës Lewenhaupt på Claëstorp inrättad och vidmagthållen slöjdskola för barn förmått väcka till lif åtskilliga förut förbisedda och försmådda hemslöjder och såmedelst begynt skapa en folknäring, som säkerligen, om den, såsom hittills, klokt ledes och omhuldad, torde i sinom tid komma att lemna icke ovigtiga bidrag till befolkningens utkomst. Denna i December månad 1872 inrättade slöjdskola, i hvilken tre lärare undervisa i snickeri, träskärning, stenslipning och andra lätt utförbara hemarbeten, har varit besökt: under år 1873 af 33 gossar från 8 till 14 år, hvilka arbetat tillsammans 2,157 arbetsdagar mot en arbetsförtjänst af 371 kronor 82 öre; år 1874 af 29 gossar under en arbetstid af 1,928 dagar och emot arbetsförtjänst af 499 kronor 42 öre samt år 1875 af 26 gossar under 2,157 arbetsdagar mot arbetsförtjänst af 523 kronor 80 öre; hvarjemte för erhållande af handledning uti ett eller flere af de i skolan undervisade ämnen tre elever från Södermanlands, två från Uppsala, tre från Örebro och en elev från Vesterbottens län äfvensom elfva folkskolelärare och två folkskolelärarinnor från Norge under kortare eller längre tider uppehållit sig vid skolan. Dessutom förefinnes vid Claëstorp sedan år 1862 en syskola, deruti en lärarinna undervisar i väfnad och sömnad och särskildt i den inom länet fordom högt bedrifna men under senare tider upphörda väfnaden af träspån, af hvars alster icke obetydliga partin årligen från utlandet införas.

I sammanhang med ofvanstående anser Landshöfdingembetet sig böra meddela, att en genom anslag af landstinget och hushållningssällskapet åstadkommen slöjdskola för gossar, med uppgift att inlära dem i svarfning och enklare snickeriarbeten, öppnats i December månad 1875 i Malmköping i förening med en der inrättad högre folkskola och redan före samma års utgång tillvunnit sig 12 lärjungar.

För att bereda utveckling åt den så försummade *linodlingen*, har på föranstaltande af Jönåkers hushållningssällskapet blifvit anlagd en linberedningsanstalt efter norrländskt mönster, till hvars uppkomst hushållningssällskapet bidragit med ett räntefritt lån å 500 kronor och ett anslag utan återbetalningsskyldighet å 1,000 kronor. Det sålunda beredda tillfälle till inhemtande af undervisning i linets ändamålsenliga odling och förädling har äfven begagnats, och de dervid för sådant ändamål använda metoder vunnit efterföljd af åtskilliga landbrukare i orten. Men till någon allmän förbättring i linakulturen har nämnda anstalt icke ännu förmått medverka.

En annan åtgärd till uppmuntran åt husfliten att genom anordnande af en ständig utställning i Nyköping söka underlätta afsättningen af hemslöjdens alster har icke heller medfört åsyftadt gagn. Utfördt af arbetareföreningen i Nyköping, fortgick detta företag i tre år med årliga understöd från landstinget och hushållningssällskapet af tillsammans 1,200 kronor, men rönt så ringa deltagande synnerligast från landtkommunernas sida, att understöden, såsom gagnlost använda, indrogos och företaget öfverlemnades af arbetareföreningen till enskild man, hvilken fullföljer detsamma i samband med annan industriell verksamhet.

På föranstaltande af två hushållningssällskapen har under två år undervisning lemnats i halm- och korgflätning, utan att dock någon utvidgad näringsflit deraf försports.

Hvad som i öfrigt blifvit under femårsskiftet inom länets särskilda delar åtgjort till slöjdskicklighetens upphjelpande i länet, inskränker sig dels till de belöningar, som vid hushållningssällskapens möten och utställningar blifvit för dervid uppvisade bästa alster af manlig och qvinlig slöjdkonst utdelade, dels i en med folkskolan förenad, mindre slöjdskola för gossar i Låstringe socken samt fem i Låstringe, Dunkers, Lilla Mellösa, Ytter-Selö och Råby socknar äfvenledes med folkskolorna sammanbundna

syskolor, af hvilka under år 1875 den sistnämnda räknade 29 och den i Ytter-Selö 14 lärjungar.

Länets *hushållningssällskap* och dess 8 underafdelningar eller så kallade hushållningssällskapen hafva jemväl under denna period utöfvat en gagnande verksamhet och i sådant afseende genom landbruksmötena med utställningar af boskap, jordbruksredskap och produkter af näringsfliten samt genom belöningar och understöd sökt lifva och höja arbetet inom landthushållningens alla grenar. Beloppen af de för detta ändamål till hushållningssällskapets förfogande ställda tillgångar, äfvensom af de utgifter, hvilka under perioden förekommit äro sammanförda i nedanstående tabell Litt. G.

I afseende å de särskilda inkomst- och utgiftstitlarne i denna tabell anmärkes:

att i kolumnen 2 ingå statsbidrag å 12,500 kronor till skogsvaktarenskolan vid Skogshall, å 2,600 kronor till kreatursutställningarna vid Katrineholm och å 800 kronor till husflitens främjande; samt att bland utgifterna innefattas: i kolumnen 5 7,154 kronor 8 öre för insamlande af jordbruksstatistiska uppgifter och 952 kronor 15 öre till ersättning åt landbruksingenjörer för deras förrättningar hos mindre jordbrukare; i kolumnen 6 4,762 kronor 9 öre för mejerihandteringen och 3,350 kronor till nyssnämnda utställningar vid Katrineholm; i kolumnen 9 1,000 kronor till industri- och husflöjdsutställningar i Stockholm och Nyköping och i kolumnen 10 900 kronor till befordrande af insättningar uti lifränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm.

Uti den under inseende af hushållningssällskapets förvaltningsutskott inrättade *landbruksskolan* å kungsladugården Väderbrunn, har i lärokurser, hvardera om 2 år, undervisning lemnats af en föreståndare, en underlärare, en extra lärare i husdjurslära och hofueslageri, en smed och en snickare. Lärjungarnes antal har utgjort:

	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.
Frielever	17	16	16	16	16
Betalande elever	—	1	—	1	2
Summa	17	17	16	17	18
Utexaminerade elever	9	7	9	7	9

Tab. Litt. G.

Sammandrag af Hushållningssällskapets inkomster och utgifter åren 1871—1875.

	I n k o m s t e r.			U t g i f t e r.							
	Andel af bränvinsförsäljningsutgifterna.	Öfriga inkomster.	Summa.	Till hushållningssällskapen.	Jordbruket.	Boskaps-skötsel.	Skogsvaktarenskolan å Skogshall.	Fiskeri-närigen.	Husslöjden.	Diverse utgifter.	Summa.
År 1871	12,967,52	5,225,71	18,193,23	2,104,97	2,154,08	1,201,54	6,403,74	563,10	500,00	2,147,98	15,075,41
» 1872	12,315,50	6,033,18	18,348,68	2,250,00	2,000,00	1,950,00	5,270,00	352,20	800,00	3,848,56	16,470,76
» 1873	12,387,31	4,675,61	17,062,92	2,250,00	1,077,00	1,800,00	5,270,00	433,99	1,600,00	2,066,52	14,497,51
» 1874	14,857,80	7,568,98	22,426,78	2,250,00	2,006,15	1,861,45	5,270,00	399,32	200,00	1,753,04	18,739,56
» 1875	18,641,92	7,522,33	26,164,25	2,250,00	1,211,00	1,786,97	5,000,00	497,83	—	1,493,52	12,149,32
Summa kronor	71,170,05	31,025,81	102,195,86	11,104,97	8,448,23	8,599,96	27,213,74	2,156,44	3,100,00	11,309,52	71,932,96
Behållningen utgjorde ³¹ / ₁₂ 1870	kr. 51,984: 97.										
» 1875	» 82,247: 87.										

Af de sistnämnde hafva en återvändt till hemmet och 40 blifvit anställde såsom rättare eller boskapsskötare, deraf 22 inom och 18 utom länet. Skolan underhålles med ett årligt statsanslag å 4,000 kronor och en till densamma testamenterad fond, hvars behållning, med inberäkning af det till 23,912 kronor 95 öre bokförda värde å fondens dervarande byggnader, uppgick vid 1870 års slut till 94,466 kronor 39 öre och den 31 December 1875 till 110,270 kronor 56 öre.

Tab. N:o 4. C) **Skogshushållning.** De numeriska uppgifter i detta ämne, som från skogsstaten i länet kommit Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillhanda, återfinnas i tab. N:o 4.

De Kungl. Maj:ts och kronan tillhöriga och under dess disposition stående skogar bestå af:

4 kronoparker, Sörby, Råbyhed, Ridö och Obygdö, af hvilka den sistnämnda, upptagande en ytvidd af 990,52 kvadratref, icke ännu är till ordnad skogshushållning indelad. På dessa skogar med undantag af Obygdö, hvarå endast rensnings- och beredningshuggnung egt rum, har afverkning bedrivits efter fastställda planer och återväxten befordrats genom fröträn och frösädd; hvarjemte från Åkers revir uppgifvits, att å Ridö kronopark verkstälts plantering af 9,500 gran- och 1,000 ekplantor, hvilka senare till en del erhållits från å kronoparken inrättade plantskolor; och

44 kungsgårdars, kungsladugårdars och andra kronan förbehållna eller för dess räkning utarrenderade hemmans och lägenheters skogar, hvilkas areal enligt återopad tabell skall utgöra 46,298,83 kvadratref med 30,031,69 kvadratref indelade till hushållning, men i Skogsstyrelsens underdåniga berättelse för år 1875 finnes uppskattad till 47,949,72 kvadratref, deraf 31,613,32 kvadratref med fastställda hushållningsplaner. För hvad som å dessa skogar blifvit under perioden afverkadt, kan, i saknad af upplysning derom, redogörelse icke lemnas, likasom ej heller i hvilken omfattning de utgjort föremål för skogskultur. Endast så mycket kan efter erhållna uppgifter meddelas, att å flere tillhörande egendomars skogsområden jemna och vackra ungsogsbestånd förefinnas samt att vid två dylika egendomar plantskolor finnas anlagda.

Boställens, kyrkors, läroverks och fromma stiftelsers skogar äro i förenämnda tabell upptagna till en areal af 162,562,39 kvadratref; deraf 58,001,82 kvadratref afverkas efter stadgade hushållningsplaner; och dessa siffror öfverensstämma i det närmaste med Kungl. Skogsstyrelsens beräkning af samtliga bostäl- lenas och allmänna inrättningars hemmans såväl hela som till ordnad afverkning indelade skogsvidd. Samma embetsmyndig- hets nyss omförmälda berättelse upplyser nemligen derom följande:

	Boställsskogar.						Summa.		Deraf till ordnad hushållning indelade.
	Militie.		Civila.		Ecklesiastika.		Antal.	Ytvidd.	
	Antal.	Ytvidd.	Antal.	Ytvidd.	Antal.	Ytvidd.			
Under inne- hafvares för- valtning	25	13,836,07	34	20,993,13	111	71,567,47	170	106,396,67	54,829,67
Af vederbö- rande myn- digheter ut- arrenderade.	86	48,913,85	—	—	3	483,79	89	49,397,64	
Allmänna in- rättningars hemman	—	—	—	—	—	—	12	6,798,27	
Summa							271	162,592,58	58,311,20

På alla hithörande, indelade skogar bedrivnes hushållningen i enlighet med fastställda planer, och återväxten på afverkade trakter befrämjas i allmänhet genom kvarlemnade fröträn men äfven, der så befunnits nödigt, genom hjälpkultur medels sädd och plantering. Skötseln af de oindelade skogarne lär icke heller gifva anledning till anmärkning. För afverkningsbeloppen eller deras penningvärde kan redogörelse icke lemnas.

Häradsallmänningsarna, åtta till antalet, af hvilka Daga hä- rads är enligt Nådigt bref den 3 Augusti 1838 delad på dithö- rande sex socknar men ändock, jemlikt Nådigt bref af den 6 Augusti 1869, att anse såsom häradsallmanning, innehålla efter skogstjenstemännens i länet uppgifter 233,596,72 kvadratref, men enligt Kungl. Skogsstyrelsens berättelse följande areal:

	Revir.	Ren skogs- mark.	Impedi- ment.	Summa.
		Q v a d r a t r e f.		
Selebo häradsallmanning	Åkers	7,520,19	2,700,02	10,220,21
Åkers d:o	"	23,885,10	5,879,63	29,764,73
Öster-Rekarne d:o	"	35,943,31	15,819,71	51,763,02
Rönö d:o	Daga	620,20	248,97	869,17
Daga d:o	"			
a) Björnlunda	"	7,693,52	2,125,27	9,818,79
b) Dillnäs	"	4,034,38	1,323,32	5,357,70
c) Kattnäs	"	3,570,00	2,397,90	5,967,90
d) Gryt	"	4,081,25	2,217,48	6,301,73
e) Gåsinge	"	—	—	14,343,08
f) Frustuna	"	—	—	11,020,18
Oppunda häradsallmanning	Jönåkers	12,523,24	2,780,97	15,304,21
Jönåkers d:o	"	40,671,12	18,947,20	59,618,32
Vester-Rekarne d:o	"	9,777,70	218,62	9,996,32
Summa				230,345,36

Den sålunda förefintliga skiljaktigheten i arealuppgifterna å 3,251,36 kvadratref berör uteslutande Åkers revir, och lär, efter hvad revirförvaltaren meddelat, vara beroende af de rät- telser i föregående beräkningar, hvartill under perioden vidtagna indelningsrevisioner å Öster-Rekarne häradsallmanning gifvit anledning.

Häradsallmänningsarna stå under skogsstatens vård och för- valtning, men deras ekonomiska angelägenheter ombesörjas af valda allmänningsstyrelser i öfverensstämmelse med Nådiga för- ordningen i ämnet af den 29 Juli 1866 och de reglementen, som särskildt för hvarje allmanning blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställda och af hvilka de senast upprät- tade vunnit stadfästelse, för Selebo allmanning den 20 Oktober 1871 samt Åkers den 29 Juni och Öster-Rekarne den 23 Juli 1872. Förutom i Dillnäs, Kattnäs och Frustuna socknar, hvarest afverkningsbeloppen å dessas andelar af Daga allmän- ning utskiftas in natura mellan intressenterne, försäljas på of- fentliga auktioner den del af årliga virkesafkastningen, som icke åtgår till plantskolornas inhägnande och skogvaktarebostäl- lenas underhåll; och behållningen af försäljningsmedlen fördelas der- efter på delegarne efter hemmanens oförmedlade mantal. För de på detta sätt bildade allmänningskassornas storlek vid slutet af räkenskapsåret 1875—1876, redogöres i följande tabell Litt. H.

På häradsallmänningsarna har under perioden bedrivits regelmässig kultur, omfattande såväl fullständig skogsodling som hjälpkultur efter skogsodling och sjelfsådd, hvarjemte inom Åkers revir till befördrande af skogsväxt utdikningar af kärr och annan vattensjuk mark blifvit verkställda.

Till närmare upplysning om beskaffenheten och omfånget af de å dessa och å öfriga under skogsstatens vård förefintliga allmänna skogar i länet utförda kulturarbeten återopas följande, ur Skogsstyrelsens meranämnda berättelse hemtade uppgifter:

	Fullständig skogsodling.	Hjälpkultur och skogsodling.	Hjälpkultur efter sjelfsådd.
År 1871	116,00	179,49	142,62
» 1872	236,00	402,00	627,00
» 1873	337,95	531,82	229,70
» 1874	117,00	446,00	566,90
» 1875	116,90	558,60	586,11
Summa	923,85	2.117,91	2.151,43
deraf inom Åkers revir	798,95	1.953,31	1.433,73
och inom Jönåkers revir	124,90	164,60	717,70

Om hushållningen å statens till bergshandteringens understöd anslagna skogar, bestående af Åkers styckebruks allmanning, 81,480 kvadratref och Tunabergs kopparverks allmanning, 50,808,80 kvadratref, föreligga inga upplysningar, men eger Landshöfdingeembetet anledning antaga, att den bedrivnes efter ändamålsenliga grunder.

Ekplanteringar finnas fortfarande på Ridö kronopark och vid Skogshalls skogvaktarskola, och nya sådana hafva anordnats på egendomen Fiholm.

Mullbärsplanteringarna vid Gripsholms lustslott vidmagt hållas och omfatta 3—4,000 plantor på en rymd af ungefär 9 kvadratref.

Den enskilda skogsskötseln handhafves i allmänhet å de större jord- och brukspossessioner med allvarlig och insigtsfull omsorg. På åtskilliga af de mera betydande af dessa hafva skogarne under perioden indelats till ordnad kultur och, der sådan åtgärd förut varit genomförd, har afverkningen fortgått i enlighet med de derför i hushållningsplanerna gifna anvisningar och skogsodling flerstädes i förening med ansenliga afdikningar af kärr och mossar bedrivits under inseende af skogstjenstemän. För ytvidden af de enskilda skogar, hvilka vid femårsskiftets slut utgjorde föremål för ett rationellt behandlingssätt, kan dock icke redogöras vidare än i afseende på Åkers revir, der densamma enligt distriktsförvaltarens förmlan utgjorde 85,508,44 kvadratref, hvaraf 16,581,60 kvadratref blifvit under perioden indelade. Och till dessa tal bör läggas vidden af de skogsområden, utgörande 71,126 kvadratref, hvilka under år 1875 blifvit af statens skogsingenjörer behandlade. Uppå requisitioner, nästan uteslutande af länets större jordegare, hafva nemligen sådana tjänstemän här i länet å 19 förrättningsställen och under 75 arbetsdagar upprättat skogshushållningsplaner för 48,989 kvadratref, reviderat dylika, förut upprättade planer för 4,480 kvadratref, anordnat skogsodling å 2,522 kvadratref, plantskolor å 5,10 kvadratref, afdikning för skogsodling å 300 kvadratref, sjelfsåningshyggen å 257 kvadratref och hjälpvallningar å 14,573

Tab. Litt. H. Häradsallmänningskassornas ställning under räkenskapsåret från och med den 1 Juli 1875 till och med den 30 Juni 1876.

	Behållning från föregående år.	Inkomster under räkenskapsåret 1875—1876.			A f g å e n d e p o s t e r.					Behållning till nästa år.	
		Af försälda skogseffekter.	Andra inkomster.	Summa.	Aflöning.	Indelningskultur och huggningskostnader.	Utdelning till delägarna.	Andra afgående poster.	Summa.		
K r o n o r.											
Jönåkers allmänningskassa	35,810 02	17,730 58	1,143 58	54,684 18	2,518 60	2,680 24	16,889 50	1,079 17	23,167 51	31,516 67	
Rönö d:o	1,420 79	429 56	117 05	1,967 10	—	120 21	—	30 80	151 01	1,816 39	
Oppunda d:o	16,910 22	6,269 80	1,119 84	24,299 46	735 —	1,266 82	8,616 71	1,470 30	12,088 83	12,211 03	
Öster-Rekarne d:o	13,870 25	16,182 72	746 67	30,799 64	1,043 —	383 27	6,896 10	5,225 63	13,548 —	17,251 64	
Vester-Rekarne d:o	453 20	3,503 23	53 74	4,010 17	300 —	468 40	2,084 41	100 —	2,952 81	1,057 36	
Åkers d:o	9,816 09	8,828 30	1,316 98	19,961 9	735 —	2,217 21	4,233 60	1,452 39	8,638 20	11,323 77	
Selebo d:o	6,510 88	4,969 93	42 51	11,523 32	447 50	917 52	2,891 20	363 47	4,619 69	6,903 63	
De af Daga härads särskilda socknemeningheter bildade allmänningskassar:											
Björnlunda sockens allmänningskassa	670 29	2,385 50	233 51	3,289 30	193 74	331 53	1,824 —	11 45	2,360 72	928 58	
Frustuna d:o	537 —	410 16	5 06	952 22	267 34	321 —	55 08	11 48	654 90	297 32	
Gåsinge d:o	1,252 86	1,454 33	160 —	2,867 19	214 84	1,437 95	—	30 18	1,682 97	1,184 22	
Dillnäs d:o	228 53	233 70	121 54	583 77	99 62	139 48	—	36 04	275 14	308 63	
Gryts d:o	1,562 70	591 73	144 29	2,298 72	87 74	138 17	—	249 21	475 12	1,823 60	

Anm. Kattnäs socken har ingen allmänningskassa.

kvadratref äfvensom under 5 dagar lemnat undervisning i skogsskötsel vid länets landtbruksskola.

Vidkommande åter skogsbehandlingen å de mindre jordegendomarne har ingen förbättring deruti inträffat, sedan den underdåniga berättelsen för åren 1866—1870 afgafs, hvarför äfven de deri gjorda meddelanden i detta ämne ega hufvudsaklig tillämplighet äfven på den period, hvarom nu är fråga. Om äfven i enstaka fall en gryende håg för en ordentlig skogsvård låter sig förspörjas, framträdande i en något större sparsamhet vid skogens användande för eget behof och bättre tillvaratagande af vindfällan och andra, mindre värdefulla, förut försmådda virkes effekter, kvarstår dock allmännast det gamla planlösa afverkningssättet att med uteslutande hänsyn till den egna vinsten för dagen och utan omtanke för skogens framtida bestånd anlita denna, der den lättast åtkommes och med minsta kostnad kan tillgodogöras. Åtgärder till beredande af återväxt äro derför hos allmogen sällsynta och afverkningen rättar sig endast undantagsvis efter skogstillgången men så mycket mera efter vinningslystnadens kraf. Till följd häraf hafva de under perioden uppgjagade saluprisen på skogsförnödenheter och de genom jernvägsförbindelserna utvidgade afsättningstillfällena icke heller lemnats opåaktade utan framkallat en omfattande afverkning, hvilken till och med på några få skogsegendomar urartat till förödelse. Emellertid bör dock tilläggas, att de under år 1875 inträffade prisfall på skogseffekter åstadkommit någon återhållsamhet i virkesfällningen, och att åstundan efter förbättrad insigt i skogens vård småningom synes vilja bana sig väg äfven hos allmogen, emedan, efter det hushållningssällskapet beviljat medel till godtgörande af skogsingenjörernes förrättningar hos mindre jordbrukare, två af de sistnämnde under år 1875 begagnat sig af sådan tienstemens handledning.

I fråga om *skogspanteringar på enskilda egor* saknar Landshöfdingeembetet annan vägledning för sitt omdöme än den, som kan hemtas af hushållningssällskapets årligen om dylika arbeten gjorda meddelanden, hvilka, med fäst afseende å här ofvan anförda uppgifter om planteringarnas vidd på de allmänna skogarna, jemförda med influtna upplysningar om storleken af enahanda förbättringar på åtskilliga bruks- och andra egendoms skogar, rimligtvis icke kunna angå andra skogar än de enskilda. Härutinnan åberopas derför hushållningssällskapets nyss anförda uppgifter, hvilka angifva följande skogsförbättringar:

	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	Summa.
Q v a d r a t r e f.						
Skogssådd	882	1,107,60	1,069,50	1,192,80	2,044,00	6,295,90
Skogsplantering . .	392	480,00	436,80	285,60	655,20	2,249,60
Summa	1,274	1,587,60	1,506,30	1,478,40	2,699,20	8,545,50

Oaktadt åtskilliga egendomar särdeles i länets nordliga delar lida af skogsbrist, är skogstillgången likväl ännu fullt tillräcklig för länets behof och lemnar äfven något öfverskott till afsalu. Exporten af trävaror från länet kan väl ej till kvantiteten bestämmas; men att den icke varit oansenlig kan slutas deraf, att flere nya sågverk för ång- och vattenkraft tillkommit och att, efter hvad Landshöfdingeembetet har sig kunnigt, ensamt från 2 egendomar minst 600,000 kubikfot blifvit afverkade för utförsel till Stockholm och Göteborg, hvarjemte stora quan-

titeter kol afyttrats från länets vestliga trakter och forslats till bergslagerna.

Försågning af virke har egt rum vid 102 sågar för vatten- och 29 för ångkraft, af hvilka 28 af det förra och 21 af det senare slaget arbeta för afsalu och återstående 82 användas till husbehof. Utaf salusågarne äro dock endast 10 af någon betydighet; men om dessas tillverkningsbelopp förmår icke Landshöfdingeembetet, oaktadt gjorda bemödanden, meddela vidare upplysning, än att vid 7 af dem omkring 52,000 stycken timmer blifvit under år 1875 försågade.

Under perioden hafva hvarken *skogseldar* och *insekthärjningar* af någon afsevärd utsträckning eller andra för skogarne skadliga naturföreteelser förekommit.

Stängsel med gärdsel och stör hör ännu till vanligheten, men är likväl å många ställen, der lämpligen så kunnat ske, utbytt mot andra trähägnader af skogsparande beskaffenhet. Såsom en nyhet för detta län omnämnes från Oppunda härad lefvande häckar såsom stängsel, fastän ännu i mycket ringa skala. Föröfrigt fortgår borttagandet af umbärliga hägnader synnerligast å utmarken.

Virkesprisen hafva under detta femårsskifte stigit till en aldrig förut uppnådd höjd, på hvilken de dock icke kunnat behålla sig till periodens slut. Under sådana förhållanden hafva de ansenligt vexlat under särskilda tider men kunna dock sammanföras till följande medelpris å upphuggna skogseffekter:

	Sågad virke.	Bjelkar och sparrar.	Byggnadstimmer.	Björkved.	Alved.	Barrved.
	per kubikfot.		per längdfot.	per famn om 144 kubikfot.		
År 1871	0,75	0,65	0,20	15,00	12,50	10,50
» 1872	1,00	0,90	0,25	16,50	13,50	12,00
» 1873	1,10	1,00	0,25	19,00	15,50	14,00
» 1874	0,95	0,85	0,23	19,00	15,50	14,00
» 1875	0,85	0,75	0,22	18,50	15,00	14,00

Skogsbrukets binärningar äro utan betydighet med undantag af *kolning*, som hufvudsakligen bedrifves i Jönåkers och Oppunda härads skogsbygder icke allenast för ortens behof utan äfven, på sätt förut är nämnt, till afsalu utom länet. *Pappersmassfabriker* äro anlagda vid Verbol och Spånga och tillverkningsbeloppen vid begge dessa inrättningar utgjorde under perioden 23,205 centner trämassa med ett värde af 272,000 kronor. Beredning af *terpentin* och *kimrök* eger rum allenast vid Ålberga bruk, och *tjärubräkning* utöfvas flerstädes till husbehof. *Brännorf* tillverkas äfvenledes till husbehof vid landtbruksskolan å Väderbrunn, Åkers styckebruk, egendomen Åda och Verbol's pappersmassfabrik; och hafva åtminstone å förstnämnda ställe den verkställda beredningen af rörtorf, som drifvits med den så kallade Samuelsonska maskinen, utfallit mycket tillfredsställande, beträffande såväl brännmaterielets lämplighet för vanliga eldstäder i kök och boningsrum som dess billiga pris, i hvilket senare hänseende uppgifvits, att tillverkningskostnaden för 16 $\frac{2}{3}$ tunnor rörtorf, motsvarande en famn ved, uppgått år 1872 till allenast 3,54 kronor.

För undervisning i skogshushållning har *skogvaktarskolan vid Skogshall* fortfarande varit i verksamhet och för sådant ändamål åtnjutit dels ett årligt statsanslag af 2,500 kronor dels ock

särskilda bidrag för år 1871 med 1,400 kronor af Södermanlands, 900 kronor af Örebro och 450 kronor af Stockholms läns hushållningssällskap, men derefter, sedan de två sistnämnda understöden indragits, 2,770 kronor. Undervisningen, som meddelats af en föreståndare och en skogsrättare, har varit såväl praktisk som teoretisk samt omfattat samma läroämnen som i statens skogsskolor. Lärlingarnes antal utgjorde:

	L ä r l i n g a r			
	icke betalande.	betalande.	utexaminerade.	afgångna utan examen.
År 1871.....	12	1	12	1
» 1872.....	10	1	10	1
» 1873.....	9	1	10	—
» 1874.....	9	3	12	—
» 1875.....	8	5	13	—
Summa	48	11	57	2

af hvilka lärlingar 48 voro från länet och 2 tillhörde Stockholms, 3 Vermlands, 1 Gefleborgs, 1 Uppsala, 2 Örebro, 1 Östergötlands län och 1 Finland. Att denna läroanstalt bibehållit sitt förut förvärfvade anseende, ådagalägges deraf, att inträdesökande städse varit långt flere än antalet af dem, som kunnat såsom elever mottagas. Med skogvaktareskolan är förenad en plantskola, derifrån stora kvantiteter plantor af löf-, barr- och fruktträn jemte buskväxter och skogsfrö förtrytats till ett sammanlagdt försäljningspris af 3,407 kronor 28 öre; och ehuru till följd af den stora åtgången på växter plantskolan ytterligare utvidgats, har dock tillgången på plantor icke motsvarat efterfrågan.

Till främjande af en förbättrad skogsskötsel har hushållningssällskapet årligen beviljat anslag till belöningar åt allmogen för skogsodling och ådagalagd omsorgsfull vård om skogen. Men ingen har under perioden blifvit delaktig af detta anslag, ett förhållande, som nogsamt angifver allmänhetens okunnighet om skogshushållningens betydelse i den allmänna ekonomien.

Skogsstaten i länet består af en öfverjägmästare, hvilken tjänstgör både såsom skogsinspektör för länet och revirförvaltare, två jägmästare, fyra extra jägmästare, deraf den ena är föreståndare för skogvaktareskolan, 3 kronojägare och en extra kronojägare å kronoparkerna samt 27 skogvaktare och 13 uppsyningsmän eller »andra skogvaktare» å häradsallmänningarna.

D) Jagt och djurfångst. Om jagten på rofdjur, af hvilka varg och lo numera äro ytterst sällsynta inom länet, är Landshöfdingeembetet icke i tillfälle att meddela några närmare uppsynningar än att, sedan länets landsting anslagit skottpremier af 2 kronor dels för räf, dödad under tiden emellan 1 April och 1 November, dels för uf, dufhök och örn, dödade under hvilken årstid som helst, dylika premier blifvit från landstingskassan utbetalta till nedanstående belopp:

	För räf.	För hög.	För örn.	Rofdjurspremier. Kronor.
År 1871.....	49	35	2	172
» 1872.....	81	60	3	288
» 1873.....	163	135	2	600
» 1874.....	240	274	6	1,040
» 1875.....	324	211	7	1,084
Summa	857	715	20	3,184

Oaktadt de sålunda utfästa belöningarna förspörjes en allmän klagan deröfver, att räf och dufhök ökats till skada, mest för villebrådet, mindre för husdjuren. Derfor har äfven under de senaste åren räfvares dödande med stryknin kommit allt mera i bruk, såsom mindre besvärligt och mera lönande. Möjligen torde dock fortgången af sistberörda åtgöranden komma att lida något afbräck genom den numera väsentligt försvårade åtkomsten af så beskaffadt gift.

Jagten på matnyttigt villebråd, hvilken endast i skärgården bedrifves såsom näringsmedel, vårdas i allmänhet väl, med iakttagande af de stadgade fridlysningstiderna. Härtill bidrager i hufvudsaklig mån allmänna jagtlusten hos länets manliga ståndspersoner, hvilka på många orter arrendera jagträtten på mindre jordegares skogar, äfvensom den särskilda uppsigt öfver jagtvården, som de många enskilda skogvaktarne, hvar inom sitt område, handhafva. Af villebråd förekommer elg, som synes finna trefnad här i länet antagligen i följd af det ostörda lugn, hvari han under fridlysningstiderna får lefva. Tillgången på hare har i allmänhet varit god men på skogsfogel ringa. Rapphöns, som under periodens första fyra år ansenligt förökade sig, tillintetgjordes nästan totalt genom 1875 års starka vinter, oaktadt på åtskilliga ställen åtgärder vidtogos för detta villebråds skyddande och lifnärande under den stränga årstiden. Sjöfogel af åtskilliga slag uppträder vanligen i stora skaror under den korta tid, den uppehåller sig i länets skärgård, och utgör föremål för en ifrig jagtlust.

Till främjande af jagtvården och skjutskickligheten hafva bildat sig en jagtörening för norra delen af länet samt två så kallade jägareförbund, omfattande, det ena Oppunda härad samt det andra Jönåkers och Rönö härad; men ingendera af dessa har utvecklats någon synnerlig lifaktighet.

I sammanhang härmed torde böra omnämnas, att en *djur-skyddsförening* bildat sig i Strengnäs för ändamål att genom belöningar och utdelade skrifter söka bereda skydd åt småfoglarna och en mild behandling af husdjuren.

Lika litet i denna som i förra femårsberättelsen är Landshöfdingeembetet i tillfälle att lemna redogörelse för antalet af de *husdjur*, hvilka blifvit dödade af rofdjur.

E) Bergshandtering samt fabriker, manufaktur och handverk. För bergsrörelsens ståndpunkt inom ifrågavarande tidrymd redogöres i tabellen N:o 7 a uti hithörande delar och med nedanstående, hufvudsakligen från bergmästaren i orten hemtade uppgifter:

Malmuppfördringen.

	Utmål		Grufvor		Uppfördrad malm. Centner.
	under hviloständ.	arbetade.	under hviloständ.	arbetade.	
År 1871.....	23	16	28	17	452,184,00
» 1872.....	14	25	16	31	407,033,68
» 1873.....	9	26	14	28	393,317,00
» 1874.....	19	19	21	21	363,844,00
» 1875.....	6	10	34	18	413,898,00
Summa	—	—	—	—	2,030,276,68
I medeltal årligen	—	—	—	—	406,055,34

Tackjernstillverkningen.

	Antal masugnar		Tillverkningsbelopp,		
	obegagnade.	begagnade.	Tackjern.	Gjutgods omedelbart ur masugnen.	Summa.
År 1871	2	6	135,078,46	11,498,11	146,576,56
» 1872	2	6	130,508,25	14,232,21	144,740,46
» 1873	8	6	149,698,65	8,059,44	157,758,09
» 1874	8	6	129,174,99	8,021,58	137,196,57
» 1875	9	5	102,946,00	4,340,47	107,286,47
Summa	—	—	647,406,34	46,151,81	693,558,15
I medeltal årligen	—	—	129,481,27	9,230,36	138,711,63

Gjutgodstillverkningen vid gjuterien.

	Antal gjuterier		Tillverkningsbelopp. Centner.
	begagnade.	obegagnade.	
			År 1871 .....
» 1872	—	5	35,191,00
» 1873	—	5	41,772,81
» 1874	—	5	48,143,25
» 1875	—	5	54,086,32
Summa	—	—	202,931,03
I medeltal årligen	—	—	40,586,21

Tillverkningen af stång- och ämnesjern.

	Verkstäder.				Tillverkningsbelopp.
	Obegagnade		Begagnade		
	verk.	hårdar.	verk.	hårdar.	Centner.
» 1872	—	11	7	13	38,865,58
» 1873	5	12	8	12	39,216,75
» 1874	6	11	7	10	29,804,32
» 1875	6	7	7	11	28,603,41
Summa	—	—	—	—	195,829,07
I medeltal årligen	—	—	—	—	39,165,81

Jernmanufakturstillverkningen.

	Antal begagnade verk.	Tillverkningsbelopp. Centner.			
		Plåt.	Spik.	Annan manufaktur.	Summa.
	År 1871				
» 1872	9	8,000	8,843,85	5,912,83	22,756,68
» 1873	9	9,000	6,837,96	5,626,51	21,464,47
» 1874	8	9,000	6,797,70	3,866,34	19,664,04
» 1875	8	10,000	6,645,93	2,993,17	19,639,10
Summa	—	44,000	36,085,78	20,517,45	100,603,23
I medeltal årligen	—	8,800	7,217,15	4,103,49	20,120,64

Malmuppföringen ur Tunabergs koppargrufvor.

	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	Summa.
	Centner.					
	Uppfordrad malm	—	1,600	13,100	10,493	8,288
I medeltal årligen	—	—	—	—	—	8,696,20

Koppartillverkningen vid Tunabergs kopparverk.

	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	Summa.
	Centner.					
	Tillverkad garkoppar	—	115,71	83,87	74,60	65,63
I medeltal årligen	—	—	—	—	—	67,96

Koboltmalm, erhållen genom stampning och vaskning af malm ur Tunabergs grufvor.

	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	Summa.
	Centner.					
	Erhållen malm	4,06	13,71	10,05	7,06	7,83
I medeltal årligen	—	—	—	—	—	8,44

Kopparsmide vid Forssjö kopparhammare.

	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	Summa.
	Centner.					
	Tillverkningsbelopp	7,50	—	4,29	—	4,25
I medeltal årligen	—	—	—	—	—	3,21

Messingstillverkning vid Nyköpings messingsbruk.

	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	Summa.
	Skålpund.					
	Tillverkningsbelopp	53,5	18,5	20,5	20,5	40,5
I medeltal årligen	—	—	—	—	—	30,7

Innutningar af malmfyndigheter.

	Jernmalm i berg	Sjömalm	Koppar	Nickel	Kobolt	Svafvelkis.	Silfver och bly.	Summa.							
	nyupptäckt.	nyupptäckt.	nyupptäckt.	nyupptäckt.	nyupptäckt.	nyupptäckt.	nyupptäckt.	nyupptäckt.							
1871	13	12	—	—	—	—	1	2	16						
1872	13	24	—	—	—	—	—	1	19						
1873	50	50	8	3	1	7	—	5	4	56					
1874	18	26	—	1	1	5	6	—	—	24					
1875	19	12	—	—	1	5	3	—	—	25					
Summa	113	124	8	1	5	14	17	1	5	8	5	3	1	140	165

Antal arbetare vid bergverks- och bruksrörelsen.

	Jerngrufvor.			Jernverk.				Kopparverk.	Andra verk.	Summa Summarum.	
	Ständiga.	Tillfälliga.	Qvinnor och barn.	Summa.	Mässnar.	Stångjernverk.	Manufakturverk och kjuiterh.				Summa.
1871.....	172	11	11	194	105	76	230	411	—	20	625
1872.....	194	3	5	202	114	55	267	436	8	19	665
1873.....	166	24	17	207	113	77	269	459	23	19	708
1874.....	170	8	16	194	132	62	271	465	22	13	694
1875.....	183	16	15	214	89	69	490	648	24	13	899

Då ofvan intagna uppgifter sammanställas med de i nästföretgånga femårsberättelse afgifna, framgår deraf, att under nu omhandlade period uppföringen af jernmalm ökats med 577,552,68 centner eller med 39,7 proc. och gjutgodstillverkningen vid gjuterien med 119,315,6 centner eller med 142,6 proc. utöfver de erhållna beloppen af dylika mineralalster under åren 1866—70; att deremot produktionen af tackjern nedgått med 16,561,25 centner eller med 2,3 proc. och af stång- och ämnesjern, deruti smältstycken äro inberäknade, med ej mindre än 93,411,35 centner eller med 32,2 proc. af tillverkningsbeloppen under sistnämnda period; äfvensom att tillverkningen af manufakturjern och garad koppar bibehållit sig temligen oförändrad och utgjort af det förra 100,603,23 centner emot 96,653,68 centner åren 1866—1870 och af garkoppar 339,81 centner mot 331,57 centner.

Om ock bergshandteringen icke kan anses såsom en hufvudkälla till länets ekonomiska välbefinnande, utgör densamma likväl ett näringsfång af ganska mycken vikt och har under den senast förflutna femårsperioden vunnit ökad betydelse, väl icke genom tillkomsten af nya, framstående bergverksanläggningar utan genom förökad verksamhet hos redan befintliga. Sålunda har malmbrytningen vuxit uti Sofia Vilhelmina och Kanntorps grufvor i Skyllinge socken från 428,600 centner under åren 1866—70 till 681,769 centner under åren 1871—1875, i Högsjögrufvorna uti Floda socken till 407,500 centner samt i Förola och Gillinge grufvor i Svärta socken till 421,324 centner. Äfvenså har tillverkningen af gjutgods höjt sig under perioden vid Hellefors till 32,335,36 centner, vid Åker från 30,242 centner till 39,219,19 centner samt i ojemförligt större progression vid Näfveqvarn, der tillverkningsbeloppet, utgörande 32,420,17 centner under åren 1866—70, stigit under sista femårsskiftet till 103,980,92 centner eller med ej mindre än vid pass 220 proc. I sammanhang härmed står ock det utvidgade arbetet vid de mekaniska verkstäderna, af hvilka dock för en å landet, såsom uteslutande afsedd för drifvandet af annan, dermed förenad, industriell anläggning, redogörelse för dess tillverkning icke lemnats. Vid den mest betydande af dessa slags verkstäder, belägen i Eskilstuna, har tillverkningsvärdet under perioden uppgått till 2,319,339 kronor, deraf år 1875 544,101 kronor, och vid 5 på landet, för hvilka samtliga först från och med år 1874 fullständiga uppgifter meddelats, har sammanräknade produktionsbeloppet utgjort för nyssnämnda år 854,790 kronor och för år 1875 1,037,229 kronor. Till länets mera betydande verk

i bergshandteringen kan jemväl räknas Nyby valsverk, der 44,000 centner under femårsskiftet blifvit utvaldsade till plåtar.

Marmor har brutits vid Claëstorp i Östra Vingåkers socken och arbeten deraf förfärdigats till ett sammanräknadt värde under sagda tidrymd af 42,000 kronor. *Kalksten* har erhållits på flere ställen men mest ur Oaxens kalkstensbrott på Mörkö, hvilket i årligt medeltal lemnat 250,000 kubikfot.

Den egentliga *fabriksrörelsen* har under förevarande tid- Tab. N:o 7 a. skifte befunnit sig i rask utveckling. Å lägenheten »Perioden» på Nyköpings stads område har uppstått ett nytt mekaniskt bomullsgarnsspinneri, som under åren 1874 och 1875 tillverkat 790,530 skålp. garn för ett uppgifvet värde af 604,194 kronor och sysselsatt 100 arbetare. Vid Hargs bomullsgarnsspinneri uppgick tillverkningen under femårsperioden till 2,668,960 skålp. garn för ett värde af 2,528,604 kronor, hvarjemte vid en år 1874 med spinneriet förenad bomullsväfnadsfabrik tillverkats under samma och nästföljande år 3,617,426 fot väfnader till angifvet värde af 340,637 kronor. Arbetspersonalen vid denna industriella anläggning, hvilken tillika omfattar färgeri och en mindre mekanisk verkstad, har årligen i medeltal bestigit sig till 190 personer. Klädesfabrikationen har äfvenså varit stadd i tillväxt. Men främst af alla fabrikslöjder är det jern- och stålfabrikerna, som äro förtjenta af uppmärksamhet för den omfattande verksamhet, som de under perioden utvecklats. Af åberopade tabell N:o 7 a, jemförd med Kungl. Kommerskollegii underdåniga berättelse för år 1875, visar sig, att af rikets då i gång varande 31 fabriksinrättningar på detta område med ett sammanräknadt tillverkningsvärde af 1,293,148 kronor och 880 arbetare, 25 dylika anläggningar varit under berörda år tillfinnandes i Södermanlands län och med en arbetsstyrka af 705 personer tillverkat produkter för 931,488 kronor, motsvarande 72,0 proc. af rikets nyss omförmälda tillverkningssumma. Inom länet innehar Eskilstuna i denna näringsgren ett anseeligt försteg. Ty under år 1875 tillverkades derstädes vid 20 fabriker jern- och stålvaror för ett angifvet värdebellopp af 675,835 kronor och antalet af dervid sysselsatte arbetare utgjorde 564. Härtill komma tillverkningarna vid Karl Gustafs stads, kronan tillhöriga gevärsfaktori. Men för detsammans verksamhet kan redogörelse icke lemnas.

För att än närmare belysa fabriksindustriens utveckling under åren 1871—1875 åberopas efterföljande, efter Kungl. Kommerskollegii berättelser sammanfattade tabell Litt. I, och får Landshöfdingeembetet endast tillägga att, medan år 1870 värdet af länets fabriksstillverkningar uppgick till blott 1,14 proc. af rikets hela tillverkning i detta hänseende, detsamma år 1875 höjde sig till 2,44 proc. Härvid bör tillika erinras, att den i Kungl. Kommerskollegii berättelse för sistberörda år upptagna slutsumma för länet, 4,216,742 kronor, är mycket lägre än den i förenämnda tabell N:o 7 a förefintliga. Och jemväl denna senare angifver ett långt mindre värdebellopp än det verkliga; hvilket nog samt skönjes deraf, att i anseende till felande upplysningar om antalet arbetare samt om tillverkningarnas kvantitet och värde alla såg- och mjölkvarnar samt tegelbruken, på ett undantag när, måste ur sagda tabell uteslutas. Sådana inrättningar, af beskaffenhet att kunna hänföras till fabriksverksamhet, äro likväl talrika. För sågqvarnarnas antal är redan här ofvan redogjordt. *Mjölqvarnar* lära finnas i länet till en mängd af 145, deraf 7 drifvas med ånga.

118 med vatten och 20 äro väderqvarnar, samt af hvilka 3 ång- och 43 vattenqvarnar arbeta för afsalu och återstoden för husbehof. Tegelbrukens antal uppgifvas vara 52; men huru många af dessa bedriva tillverkning annorledes än till husbehof, är för Landshöfdingeembetet obekant.

För bränvinstillverkningen, som under perioden utöfvats i större skala än under de näst derförut tilländalupna fem åren, redogöres på följande sätt:

	Antal brännerin.	Tillverkningsbelopp i kannor.	Tillverkningsafgift. Kronor.	Nederlagsafgift. Kronor.	Summa afgift. Kronor.
År 1871.....	7	240,841	184,346 06	60	184,406 06
» 1872.....	8	332,169 9	265,735 92	650	266,385 92
» 1873.....	7	291,632 4	233,305 92	820	234,125 92
» 1874.....	6	334,962 4	267,969 92	950	268,919 92
» 1875.....	6	373,622 7	299,004 98	1,520	300,524 98
Summa	—	1,573,231 4	1,250,362 80	4,000	1,254,362 80

Till upplysning om handverkerien hänvisas i fråga om år Tab. N:o 7b. 1875 till tabellen N:o 7b och i afseende å deras ställning för hvarje af periodens år till nedanstående tabell Litt. K.

Vid jämförelse med förhållandena härutinnan vid 1870 års utgång synes, att den med denna näringsgren sysselsatta personal ökats på landsbygden med 115 och minskats i städerna med 17 personer, samt att den för handverksrörelsen påförda bevilning vuxit på landsbygden med omkring 46 proc. och i städerna med 22 proc. Anmärkningsvärd är den år 1873 i Eskilstuna under dåvarande gynnsamma näringskonjunkturer inträffade, på minskning i handverkarnes antal icke beroende nedsättning med nära 57 proc. i desses bevilningsafgifter, medan samtidigt bevilningen för fabriksrörelsen derstädes, då utöfvad af 20 fabrikanter, höjts till 1,319 kronor 86 öre från 302 kronor för 10 fabrikanter året näst förut. Anledningen till den såmedelst antydda plötsliga försämringen i handverkeriens ekonomiska tillstånd i nämnda stad är Landshöfdingeembetet icke kunnig.

Tab. Litt. I.

Fabriker och manufakturinrättningar.

	1871.		1872.		1873.		1874.		1875.		Summa påförd bevilning för rörelsen.												
	Verk i gång.	Innehafvare. Bolag. Ensam.	Arbetare.	Tillverkningsbelopp.	Verk i gång.	Innehafvare. Bolag. Ensam.	Arbetare.	Tillverkningsbelopp.	Verk i gång.	Innehafvare. Bolag. Ensam.	Arbetare.	Tillverkningsbelopp.	Verk i gång.	Innehafvare. Bolag. Ensam.	Arbetare.	Tillverkningsbelopp.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.		
																	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.		
Eskilstuna	11	9	2 162	386,784 10	9	1 191	491,470 20	15 5	481 1,017,380 29	21 7	739 1,277,119 31	25 6	797 1,387,002	363,95	302,00	1,319,86	1,784,58	2,225,85					
Nyköping	10	10	— 18	9,800 10	9 2 13	9,500 8 6 2	49 41,630 10 8 4	171 311,655 12 8 3	178 410,176	80,00	77,00	82,00	219,00	348,16									
Strengnäs.....	8	8	— 7	7,300 6 6	— 9	7,137 7 6 1	7 11,125 8 6 2	85 35,425 8 6 2	102 101,025	35,00	29,00	43,00	49,00	87,00									
Torshälla.....	7	7	— 61	105,232 3 3	— 67	131,037 5 4 1	78 158,408 4 3 1	74 185,650 5 4 1	72 178,800	62,00	74,00	105,00	244,00	264,00									
Trosa	3	3	— 5	3,571 3 3	— 5	2,922 3 3	5 2,952 3 3	4 3,050 3 3	5 2,878	33,00	36,00	36,00	32,45	37,00									
Summa	39 37	2 253	512,687 32 30	3 285	642 066 43 34	9 620 1,231,495 54 41 14	1,053 1,812,599 59 46 12	1,154 2,079,881	573,95	518,00	1,585,86	2,329,03	2,962,01										
Malmköping	5	5	— 8	25,675 5 5	— 7	20,980 4 4	8 20,990 4 4	7 26,900 4 4	7 26,400	31,50	31,50	32,00	32,00	31,00									
På landet	22 16	4 356	899,093 25 17	4 416	929,334 25 18	4 548 1,084,563 30 20 9	629 1,925,846 31 19 6	585 2,109,742	410,65	473,00	985,00	1,305,00	1,029,00										
Tillsammans	66 58	6 617	1,437,455 62 52	7 738	1,592,380 72 56	13 1,176 2,337,050 88 65 23	1,689 3,765,645 94 69 18	1,746 4,216,023	1,016,10	1,022,50	2,602,86	3,666,03	4,022,01										
I hela länet																							
år 1870	66 57	6 550	1,050,782																				

Tab. Litt. K.

Handverksidkare samt deras arbetare och bevilning.

	1871.		1872.		1873.		1874.		1875.		Handverkarens bevilning för rörelsen.														
	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.				
																	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.				
Eskilstuna	153	5	853	2	153	5	906	7	148	7	687	13	153	6	619	13	160	7	670	13	1,026,00	1,222,50	779,10	790,00	996,00
Mariefred	30	1	26	—	26	—	33	—	30	1	34	—	29	—	27	1	33	—	30	—	62,75	82,00	128,00	83,00	91,75
Nyköping	90	9	85	3	95	13	80	2	91	13	79	3	86	11	89	2	88	11	83	2	362,50	359,00	431,50	522,00	528,00
Strengnäs.....	33	3	21	—	33	1	24	—	38	1	25	—	34	1	25	—	32	1	26	—	76,00	97,00	111,50	134,00	133,50
Torshälla.....	6	1	14	—	8	1	18	—	8	—	18	—	8	1	20	—	11	—	25	—	37,00	35,00	41,00	50,00	60,00
Trosa	15	—	4	—	14	—	4	—	12	1	3	—	12	1	5	—	11	2	5	—	29,00	25,00	20,00	26,00	25,00
Summa	327	19	1,003	5	329	20	1,065	9	327	23	846	16	322	20	785	16	335	21	839	15	1,593,25	1,820,50	1,511,10	1,605,00	1,834,25
Malmköping	20	1	10	—	19	1	7	—	20	1	7	—	5	1	15	—	4	1	15	—	65,50	47,00	43,00	13,50	10,50
På landet	552	—	284	—	559	—	301	—	577	—	314	—	593	1	337	—	617	—	365	—	164,50	164,50	225,00	244,00	241,50
Tillsammans	899	20	1,207	5	907	21	1,373	9	924	24	1,167	16	920	22	1,137	16	956	22	1,219	15	1,823,25	2,032,00	1,779,10	1,862,50	2,086,25

men torde antagligen kunna uppsökas i oförmåga hos de mindre näringsidkarne, nemligen i smidesslōjden, att kunna lyckligt

bestå täflan med den vid berörde tidpunkt till nytt lif uppvaknade fabriksverksamheten.

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

A) **Landkommunikationer.** Den lyckliga ekonomiska ställning, hvori såväl länet som hela landet varit under perioden försatt, har derunder bragt till stånd det för länets utveckling betydelsefulla kommunikationsföretag, som under årtal utgjort föremål för ett lifligt intresse och om hvars verkliggörande Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i sina föregående femårsberättelser uttryckt sina förhoppningar. Sedan flere för saken nitälskande personer den 11 Oktober 1872 utverkat sig Nådig koncession för byggnad af en *jernväg* med 4,83 fots spårvidd från Oxelösunds hamn vid hafvet förbi Nyköping till Flens jernvägsstation på vstra stambanan och vidare derifrån förbi Eskilstuna till Valskogs station på Arboga—Köpingsbanan med grenbana öfver Qvicksund till lämplig station på Stockholm—Vesterås—Bergslagsbanan, lyckades man omsider under våren 1873, för utförande af nämnda jernvägsföretag, åstadkomma ett af svenskar och engelsmän sammansatt aktiebolag, benämndt Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägsaktiebolag, hvilket är grundadt på ett, uteslutande genom enskild aktieteckning samladt kapital å 6 millioner kronor. Denna jernvägsanläggning, som från sin ändpunkt å Breviks lotsplats vid Östersjön till Valskogs och Kolbäcks jernvägsstationer mäter en längd af vid pass 15 mil och hvars utförande upplåtits åt engelske entreprenörer för ett kostnadsbelopp af 12 millioner kronor, påbörjades under sommaren 1873 och har derefter bedrifvits med den raskhet, att vid periodens utgång bandelarne Oxelösund—Flen och Hållsta—Qvicksund dagligen beforas af lokomotiv och vid innevarande års

början hela jernvägssträckningen med samtliga dithörande stationerna, Oxelösund, Stjernholm, Nyköping, Larslund, Stigtomta, Vrena, Bettna, Vadsbro, Mellösa, Näs, Hållsta, Skogstorp, Eskilstuna, Torshälla, Rekarne, Qvicksund, Strömsholm, Östertibble och Kungsör öppnades för allmän trafik. Företaget afbidar numera för sitt slutliga fulländande blott *afslutning af hamnarbetena* vid Brevik; men dermed torde komma att anstå till 1878, då dessa arbeten enligt kontrakt böra vara färdiga. Det mål, som med omförmälda anläggning åsyftats, nemligen att ställa åtskilliga betydande bergslagsorter i omedelbar förbindelse med detta läns rika spanmålsbygder och med en under nästan alla årstider tillgänglig hamn vid Östersjön, kan sålunda nu anses uppnådt. Och då tillika denna hamnplats i afseende på läge, djup och rymlighet eger ett afgjordt företräde framför de flesta andra hamnar på östra hafskusten norr om Kalmar och derfor synnerligt väl lämpar sig till stapelplats för de varor, som utföras från och införas till mellersta Sveriges inlandstrakter, helst de hamn- och öfriga likartade umgälder, hvilka varda förenade med transportererna öfver hamnen vid Brevik, blifva en obetydlighet mot de kostnader af enahanda slag, hvilka i andra hamnar belasta trafiken, hyser Landshöfdingeembetet den förtröstan att, så snart fördelarne af denna kommunikationsleds ålitande blifva kända och genom erfarenhetsrön vitsordade, jernvägsanläggningens ekonomiska resultat skall i sinom tid blifva tillfredsställande för en hvar, som ej låtit invagga sig uti öfverspända förhoppningar om företagens vinstgifvande beskaffenhet.

Tab. Litt. L.

Sammanställning af nedanuppgifna jernvägsstationers trafik och inkomster.

		1871.				1872.				1873.				1874.				1875.			
		Antal resande.	Gods. Centner.	Hästar och bostapskrætur. St.	Inkomster. Kronor.	Antal resande.	Gods. Centner.	Hästar och bostapskrætur. St.	Inkomster. Kronor.	Antal resande.	Gods. Centner.	Hästar och bostapskrætur. St.	Inkomster. Kronor.	Antal resande.	Gods. Centner.	Hästar och bostapskrætur. St.	Inkomster. Kronor.	Antal resande.	Gods. Centner.	Hästar och bostapskrætur. St.	Inkomster. Kronor.
Gnesta	anländ trafik	9,890	23,215	225	31,518	10,760	32,100	436	37,376	13,034	40,007	468	43,753	15,605	40,148	570	52,812	16,751	58,302	696	57,459
	afsänd "	10,065	68,156	3,068	44,263	11,249	70,342	4,477	50,433	13,304	62,854	4,288	51,095	15,666	73,618	4,978	63,555	17,025	94,848	5,134	71,491
Björulunda	anländ "	2,840	14,619	58	7,142	3,063	11,010	31	7,223	3,743	13,289	89	7,851	4,070	10,820	79	8,858	4,623	11,503	171	10,418
	afsänd "	2,864	41,297	37	13,824	3,099	31,449	30	11,836	3,754	42,790	49	16,348	4,247	40,709	51	17,406	4,583	41,884	24	19,811
Stjernhof	anländ "	2,417	11,167	53	5,739	2,746	7,267	234	6,596	3,141	7,974	91	6,382	3,211	9,906	94	7,310	3,516	13,084	49	8,646
	afsänd "	2,369	47,760	159	14,118	2,572	38,858	152	13,535	2,943	62,331	215	18,261	3,026	79,841	277	21,135	3,256	115,853	277	31,091
Sparreholm	anländ "	6,003	24,469	169	27,183	6,137	24,442	134	28,135	6,685	27,323	180	33,635	7,648	35,986	193	41,367	7,977	46,983	403	50,618
	afsänd "	5,916	108,694	749	43,222	6,457	100,730	766	44,993	7,176	103,678	1,046	47,229	8,090	120,111	1,115	60,436	8,651	141,897	833	65,584
Flen	anländ "	3,596	13,991	51	13,234	4,043	17,690	187	15,892	6,905	70,965	368	36,991	12,309	111,535	247	67,324	11,152	109,844	540	66,891
	afsänd "	3,766	82,249	1,082	29,693	4,049	62,585	853	27,104	6,764	65,893	819	35,839	11,892	76,442	810	58,269	10,975	117,530	615	66,016
Valla	anländ "	5,330	23,263	138	20,361	6,003	27,150	222	23,046	7,494	31,116	336	28,112	9,801	33,706	290	33,916	10,132	43,177	267	34,072
	afsänd "	5,379	132,857	905	39,194	5,950	148,935	1,290	42,960	7,206	148,173	858	46,315	9,805	211,199	1,657	64,095	9,817	282,151	1,416	82,233
Katrineholm	anländ "	17,746	74,994	603	83,121	20,576	63,147	619	95,915	20,984	57,003	1,036	93,014	18,474	65,450	1,139	73,357	18,873	78,276	632	71,640
	afsänd "	18,033	188,817	1,305	110,948	20,718	132,569	1,598	121,336	21,225	171,702	2,586	130,305	18,997	125,417	1,988	105,838	19,380	181,702	1,415	105,091
Strångsjö	anländ "	2,258	6,186	121	2,970	2,740	7,798	129	3,999	2,806	6,367	117	4,270	3,374	7,351	78	5,394	3,476	8,014	28	4,752
	afsänd "	2,325	160,216	120	18,003	2,827	145,190	19	20,276	2,975	127,420	26	25,805	3,410	140,473	20	29,365	3,515	112,767	36	19,490
Vingåker	anländ "	9,418	65,980	312	38,215	9,307	74,374	564	43,134	11,383	88,931	592	54,402	13,299	109,480	762	64,046	13,144	111,235	612	60,851
	afsänd "	9,168	133,117	835	61,800	9,084	187,720	947	70,967	11,132	185,303	1,218	83,425	12,800	226,471	1,676	98,771	12,613	249,460	1,896	103,035

Vid vestra och östra stambanornas trafikstationer inom detta län, hvilka från och med den 1 Oktober 1875 blifvit tillökade med Högsjö station, belägen emellan Vingåkers och Kilsmo jernvägsstationer, har rörelsen företett en år efter år tilltagande liflighet och utsträckning, för hvilken, såsom icke oväsentligt medverkande att bereda en inblick i utvecklingen af länets näringslif under nu afhandlade tidrymd, Landshöfdingembetet anser sig böra i denna berättelse inrymma en närmare redogörelse. Af sådan anledning har utur Kungl. Styrelsens för statens jernvägstrafik underdåniga berättelser för ifrågasvarande år sammandragits här intagne tabeller Litt. L, M och N, till hvilkas innehåll Landshöfdingembetet tillåter sig i berörda hänseende hänvisa.

inom städernas områden af 1,75 mil, som tillföre varit i landsbygdens vägar inräknad.

De allmänna vägarne i länet hållas fortfarande i ett utmärkt skick, hvartill den rikliga tillgången på goda väglagningsämnen, de lätta, fyrhjuliga fordonen och den tyngre trafikens öfverflyttande till jernvägarne, hvar i sin mån, bidraga. Då emellertid väghållningen på flere orter tynges af svärbefarna backar, hafva jemväl under förevarande tidrymd bemödandena varit riktade på de allmänna vägarne förbättrande, der sådant kunnat utan alltför dryga kostnader verkställas. De i senaste femårsberättelsen omförmälda, med statsmedel understödda vägomläggningar dels emellan Eskilstuna och Sparreholm, dels inom Husby-Oppunda socken, dels emellan Gnesta jernvägsstation och Hällsta backe och dels emellan Gnesta och Aspa gästgivaregårdar hafva under perioden fulländats och blifvit, efter af-

Tab. N:o 8. För lands-, härads- och socknevägarne längd redovisas i bilagde tabell N:o 8, hvilken äfven upptager en väglängd

Tab. Litt. M.

Nedanuppgifna bandelar, ordnade efter inkomst per banmil.

	1871.		1872.		1873.		1874.		1875.	
	Ordningsnummer bland 107 bandelar.	Inkomst per banmil. Kronor.	Ordningsnummer bland 114 bandelar.	Inkomst per banmil. Kronor.	Ordningsnummer bland 132 bandelar.	Inkomst per banmil. Kronor.	Ordningsnummer bland 143 bandelar.	Inkomst per banmil. Kronor.	Ordningsnummer bland 155 bandelar.	Inkomst per banmil. Kronor.
Mölbo—Gnesta	40	79,334	41	91,658	40	118,661	40	140,535	28	156,824
Gnesta—Björnlunda	44	72,623	47	84,278	43	110,980	43	131,266	32	146,620
Björnlunda—Stjernhof	47	71,558	51	82,593	44	109,117	45	129,542	33	144,843
Stjernhof—Sparreholm	51	69,427	52	80,823	48	106,575	49	126,362	35	141,001
Sparreholm—Flen	55	66,890	56	78,221	53	103,908	53	124,129	41	137,784
Flen—Valla	56	66,047	58	77,655	54	103,690	50	126,061	37	139,820
Valla—Katrineholm	53	68,188	53	80,594	49	105,682	47	128,532	34	142,967
Katrineholm—Vingåker	48	70,312	50	82,730	47	106,879	51	126,014	68	107,785
Vingåker—Kilsmo	54	67,493	54	80,085	51	105,218	54	123,542	70	103,531
Katrineholm—Strängsjö	91	36,324	102	41,626	102	57,588	111	68,814	94	86,900
Strängsjö—Simonstorp	87	40,021	100	44,993	99	59,825	105	69,946	90	89,266

Tab. Litt. N.

De förnämsta varuarter, som afsändts från eller anländt till statens jernvägsstationer i länet.

	C e n t n e r.											
	1871.		1872.		1873.		1874.		1875.		Summa.	
	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.	Afsända.	Anlända.
Gödningsämnen	519	5,973	710	9,184	153	9,156	39	11,219	218	15,458	1,639	50,990
Jern och stål, arbetadt och oarbetadt	83,126	50,562	86,174	69,760	99,945	70,740	50,992	76,459	125,620	63,175	451,857	336,696
Kol, sten, trä och kokes	24,174	37,595	47,615	7,713	82,567	9,943	102,658	10,071	75,759	13,578	332,773	78,900
Malmer	72,481	2	72,126	10	60,651	18,223	82,387	12,848	122,239	22,252	409,884	53,335
Sill, torkad och saltad fisk	385	13,693	933	19,883	672	19,245	2,121	15,272	682	17,599	4,793	85,692
Skogseffekter	436,450	12,645	388,939	17,547	397,068	26,107	518,110	48,917	611,679	59,074	2,352,246	164,290
Spanmål, malen och omalen	207,340	25,360	172,541	20,320	171,864	26,172	158,365	38,588	223,781	44,110	933,791	154,550
Viktualier	48,755	4,854	55,369	3,587	55,686	4,150	52,096	6,307	52,204	8,161	264,110	27,059
Hästar	137	163	206	205	305	363	331	355	338	282	1,317	1,368
Större hornboskap	4,440	1,476	4,836	2,132	5,935	2,712	6,479	2,846	5,780	2,614	27,470	11,780
Kalfvar, får och svin	3,571	92	4,090	189	4,865	198	5,862	301	5,527	504	23,915	1,284

synande, godkända; hvarjemte följande nya vägförbättringsarbeten kommit till stånd, nemligen:

a) omläggning af landsvägen emellan Svärta bruk och Bogsta kyrka till en längd af 16,185 fot, till hvilket företag, beräknadt till en kostnad af 24,500 kronor, statsbidrag erhållits med 16,200 kronor enligt Nådiga brefvet den 9 November 1871; och har detta arbete år 1874 blifvit afsynadt och gilladt;

b) omläggning af 4,570 fot utaf landsvägssträckningen mellan Nyköping och Svärta bruk, som för en beräknad kostnad af 6,650 kronor utförts med statsbidrag af 4,400 kronor enligt Nådiga brefvet den 3 November 1872;

c) omläggning af landsvägen emellan Bogsta och Lästringe kyrkor, till hvilket arbete, omfattande en väglängd af 5,835 fot och uppskattad till en kostnad af 8,800 kronor, Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 21 November 1873 anvisat ett statsunderstöd af 5,800 kronor; och är genom ofvannämnda tre vägbyggnadsföretag hela landsvägssträckan emellan Nyköping och Gnesta jernvägsstation, uppgående i längd till $4\frac{3}{8}$ mil, befriad från hinderliga lutningar;

d) omläggning af landsvägen förbi de så kallade fattigstugubackarne i Spelviks socken, hvarför kostnaden, utgörande 500 kronor, blifvit bestridd af närboende jordegare; samt

e) anläggning af en 3,600 fot lång landsväg till Strängsjö jernvägsstation, hvilket arbete bekostats af Oppunda härads vägbyggnadsskyldige till belopp af 1,292 kronor.

Länets landsting har äfven under den tid, hvarom nu är fråga, lemnat bistånd till utförande af vägförbättringar och år 1873 beviljat ytterligare anslag af 1,000 kronor för hvarje af de derpå följande fyra åren, att ingå uti en genom föregående landstingsbeslut bildad fond för berörda ändamål och användas efter utsedde komiterades bepröfvande till understödjande af i gång satta, med statsbidrag gynnade vägbyggnadsarbeten. Och hafva från landstingets nyssnämnda fond 8,450 kronor blifvit under perioden för verkställda dylika arbeten utbetalta.

På grund af Nådiga kungörelsen den 25 Maj 1869 är här i länet *allmänna vägarne fyllning och grusning* samt *vägsyners hållande* bestämd att försiggå på hösten, såsom varande den för länet tjenligaste tiden.

Någon ny *vägdeltning* har icke blifvit fastställd, men fråga om sådan uppstått inom Åkers härad.

Vägafgift till belopp af 25 öre per häst erlägges fortfarande för begagnande af den i förra berättelsen omnämnda, vid pass 1,5 mil långa vägen emellan egendomen Näs under Hellefors bruk och Hållsta gästgivarregård och jernvägsstation, hvilken väg är anlagd på Hellefors bruksegares bekostnad.

Antalet *broar* öfver allmänna vägar kan ej till siffran uppgifvas men lära uppgå till omkring 50, af hvilka ingen tillkommit under förevarande period. *Färjeställena* äro till antalet tio och vid dem alla betalas afgifter efter fastställda taxor för färjefarten.

Uppgift om mängden af kvarstående *grindar* öfver de allmänna vägarne kan ej heller i denna berättelse meddelas, men någon märkbar förminskning deri under qvinqvennet har ej kunnat spåras.

Af tabellen N:o 8 kan inhemtas, att *gästgiveriens* antal förblifvit oförändradt. Under perioden hafva dock Ådebols, Håls och Vallersta gästgiverin indragits och nya sådana in-

rättats vid Strängsjö jernvägsstation samt invid Stigtomta kyrka och i Löta, Bettna socken, i närmaste granskapet af dervarande jernvägsstationer. Vid ytterligare sju gästgiverin hafva entreprenadafval om skjutshållningen kommit till stånd, så att vid periodens utgång skjutsningen besörjdes på sådant sätt vid 45 af länets 55 skjutsanstalter; men i afseende på de tio återstående hafva de för berörda ändamål gjorda bemödanden strandat dels mot öfverdrifna anspråk på skjutsbidrag dels ock å några ställen mot skjutslagens obenägenhet att mot någon penningeupoffring köpa sig fria från skjutsningsbestyret. Nedanstående tabell Litt. O gifver vid handen, hurusom skjutslagens å landet kostnader för entreprenadskjutsens uppehållande årligen stegrats, hvilket är en naturlig följd af tidsförhållandena och af uteblifven täflan vid auktionerna, medan i städerna, der sådan täflan är vanlig, skjutsentreprenadbidragen nedgått. Uti nämnda kostnadstillökning har antagligen äfven den under perioden inträffade ansenliga höjningen uti de utgångna skjutshästarnes antal sin del. Och hvad åter vidkommer denna tillväxt i skjutsningsbesväret, torde den väl i någon mån få tillskrifvas den förbättrade penningetillgången, som medgifvit ett flitigare anlåtande än förr af den numera dyra gästgiveriskjutsen; men då den anmärkta förökningen deri tog hufvudsakligen sin början samtidigt med arbetenas företagande på jernvägslinien Oxelösund—Flen—Vestmanland och företrädesvis drabbade de invid denna linie belägna skjutsanstalterna, synes sagda tillväxt ofelbart vara af tillfällig natur och kommer säkerligen genom jernvägstrafikens utveckling att efterträdas af en betydande minskning i skjutshållningen. De jämförelsevis ringa beloppen af de statsunderstödet, som tillgodokommit de mest besvärade skjutslagen och utgjort:

1871	.....	kronor	107,05,
1872	.....	»	107,64,
1873	.....	»	171,67,
1874	.....	»	267,06,
1875	.....	»	356,71,

Tab. Litt. O. Skjutsentreprenadbidrag af skjutslagen under åren 1871—1875.

	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	Summa.
<i>Landsbygden.</i>						
Inom 1:sta fögderiet	1,028,80	1,046,05	1,093,25	1,244,00	1,487,50	5,899,60
» 2:dra »	513,00	513,00	784,00	1,515,00	1,878,00	5,203,00
» 3:dje »	705,00	705,00	705,00	920,00	1,355,00	4,390,00
» 4:de »	2,310,00	2,310,00	2,310,00	2,310,00	2,310,00	11,550,00
Summa	4,556,80	4,574,05	4,892,25	5,989,00	7,030,50	27,042,60
<i>Städerna.</i>						
I Nyköping	909,54	650,00	650,00	650,00	650,00	3,509,54
» Eskilstuna	1,320,00	1,320,00	1,320,00	1,320,00	1,314,00	6,594,00
» Torshälla	65,00	65,00	65,00	65,00	65,00	325,00
» Strengnäs	150,00	150,00	150,00	300,00	300,00	1,050,00
» Trosa	—	—	—	—	—	—
» Mariefred	—	—	—	—	—	—
Summa	2,444,54	2,185,00	2,185,00	2,335,00	2,329,00	11,478,54
Summa i hela länet	7,001,34	6,759,05	7,077,25	8,324,00	9,359,50	38,521,14

ådagalägga emellertid noggsamt, att skjutsskyldigheten här i länet, betraktad i sin helhet, icke vidare är särdeles betungande.

Sedan genom Nådiga kungörelsen den 5 December 1873 *kronobrefbäringskyldigheten* upphört och tjenstbrefs fortskaffande öfvertagits af postverket, inrättades inom länet följande nya poststationer, nemligen Bettna, Björkvik, Bogsta, Botholm, Bälinge, Dillnäs, Flodafors, Fogdö, Himmelsända, Hållsta, Högsjö, Hölö, Jäder, Katrineborg, Ludgo, Lunda, Magla, Mörkö, Näfveqvarn, Näshulta, Ripsa, Runtuna, Råby, Stafsjö, Stigtomta, Tumboberga, Tunabergshammar, Vagnhärad, Vallhalla, Åkersbruk, Ålberga, Åttersta, Öfver-Selö och Öja; så att, inberäknade de förutvarande poststationerna Bie, Björnlunda, Enhörna, Flen, Stallarholmen, Stjernhof, Strångsjö och Valla, poststationernas hela antal inom länet utgjorde 42 vid periodens slut. De fullständiga postanstalterna bestodo då af två postkontor i Eskilstuna och Nyköping samt tio postexpeditioner i Gnesta, Katrineholm, Malmköping, Mariefred, Sparreholm, Strengnäs, Torshälla, Trosa, Vingåker och Äs.

Posten fortskaffades år 1875 dels med jernbantågen äfvensom under seglationstiden med de på länets städer medelst reguliera turer trafikerande ångfartygen, dels å 28 landsvägspostlinier, af hvilka 20 med en sammanräknad väglängd af 64,4 mil tillhörde uteslutande detta län, men återstående 8 linier, innefattande 40,9 mil, endast delvis till en utsträckning af omkring 22 mil berörde detsamma. Det under samma år tillryggalagda mittal, för hvilket skjutslega af postverket erlades, uppgick på de förra landsvägslinierna till 13,094 för kärrposter, 4,408 för diligenser och 144 mil för gångposter, samt å de sistnämnda åtta linierna till 9,033 mil för kärrposter, 1,566 mil för diligenser och 314 mil för gångposter, af hvilken senare väglängd omkring 5,430 mil kommo på Södermanlands län. Hela postforslingslegan besteg sig för de inom länet belägna linierna till 24,291 kronor 98 öre och för de öfriga till 15,394 kronor 19 öre, deraf vid pass 9,060 kronor för de till länet hörande liniedelarne, hvadan sålunda hela postskjutsen inom detta län kostade postverket nyssberörda år omkring 33,350 kronor. Tages härvid särskild hänsyn till de kostnader för postverket, som omedelbart härleda sig från detsammans öfvertagande af kronobrefbäringen, visar sig, att den på länet belöpande andelen af skjutslegan för de i följd af detta åtagande tillkomna 12 nya postlinierna med en väglängd af tillsammans 39,4 mil, utgjorde för år 1875 omkring 8,290 kronor; och lägges härtill aflöningen till föreståndarne för de 36 nya poststationerna, hvilken icke

torde kunna skattas lägre än till 4,000 kronor, skulle efter dessa beräkningar postverkets utgifter i nämnda hänseende för länet uppnått nyssbemälda år ett belopp af vid pass 12,300 kronor, under det att vid den tid, då kronobrefbäringsbesväret skildes från jordbruket, vederbörandes kostnader därför här i länet stannade i årligt medeltal vid omkring 4,100 kronor. Att den utvidgning, som postväsendet härigenom vunnit, blir af stor nytta för länet, anser Landshöfdingeembetet otvifvelaktigt; men att denna, såsom den hittills gestaltat sig, icke i allo förmår ersätta kronobrefbäringen, har en kort erfarenhet ådagalagt.

Till upplysning om *postbefordringens* omfattning i länet under år 1875 hänvisas i underdånighet till tabellen Litt. P; och får Landshöfdingeembetet i detta ämne endast tillägga, att vid länets postanstalter funnos samma år anställda en föreståndare för hvarje samt dessutom 1 kontorsskrifvare, 15 extra biträden, 5 brefbärare och 5 postiljoner.

Under förevarande period hafva förutom *telegrafstationerna* vid stambanorna och en endast under kortare tider tillgänglig sådan vid Kungl. lustslottet Tullgarn fyra dylika, af staten inrättade stationer varit i verksamhet med en betjening af 4 tjenstemän, 2 qvinliga telegrafister och 4 telegrambärare. För dessa anstalters årligen ökade anlåtande lemnas närmare redogörelse i tabellen Litt. Q, utvisande denna, vid jemförelse med förhållandet under år 1870, att efter den tidpunkten de afsända tele-

Tab. Litt. P. Expeditionen vid nedanuppgifna postanstalter år 1875.

	Upphördet vid postkontoret.	Utgifter.	Anslaget af föregående vanliga bref, kort, korsband, lokalfref och lösbref.	Anslaget af föregående varelseförändelser.	Anslaget af föregående värdepappers- och andra inbetalda postnavigations- och postförsöksmedel.	Åfångna ansvärens de försändelser värdepappers- och andra inbetalda postnavigations- och postförsöksmedel.	Antalet utdelade tidningsexemplar.	Upphugna premiationsmedel för tidningar.	Upphugna premiationsmedel för tidningar.
Eskilstuna	19,138	6,564	122,555	11,131	2,615,509	2,392	6,473		
Gnesta	6,619	3,329	43,066	3,753	823,251	900	3,576		
Katrineholm	8,396	5,127	54,183	5,416	806,886	887	2,937		
Malmköping	3,052	2,921	14,507	2,269	707,343	568	1,362		
Mariefred	4,592	3,138	44,085	3,424	963,312	704	3,018		
Nyköping	25,853	10,729	131,443	13,532	5,189,518	2,107	9,591		
Sparreholm	3,497	2,219	32,406	1,744	157,932	405	1,766		
Strengnäs	9,549	4,450	55,991	5,576	1,418,384	1,208	3,722		
Torshälla	3,209	2,566	25,979	2,380	334,805	668	1,465		
Trosa	2,092	2,470	11,128	1,174	232,026	322	941		
Vingåker	7,706	3,571	49,116	6,853	1,356,194	1,390	2,576		
Äs	4,787	2,179	13,604	1,945	232,106	1,092	3,405		
Summa	98,490	49,263	598,063	59,197	14,537,266	12,643	40,832		

Tab. Litt. Q.

Telegramexpeditionen inom Södermanlands län.

	Nyköping.				Eskilstuna.				Strengnäs.				Mariefred.			
	Antal af-gångna tele-gram.	Antal an-komna tele-gram.	Porto-afgifter. Kronor.	Utgifter. Kronor.	Antal af-gångna tele-gram.	Antal an-komna tele-gram.	Porto-afgifter. Kronor.	Utgifter. Kronor.	Antal af-gångna tele-gram.	Antal an-komna tele-gram.	Porto-afgifter. Kronor.	Utgifter. Kronor.	Antal af-gångna tele-gram.	Antal an-komna tele-gram.	Porto-afgifter. Kronor.	Utgifter. Kronor.
1871.....	2,281	2,317	3,026	3,680	2,129	2,269	2,700	3,811	1,028	831	1,243	1,177	560	516	701	1,089
1872.....	2,265	2,243	3,074	3,974	2,579	2,585	3,249	3,569	827	691	1,007	1,136	631	610	803	1,004
1873.....	2,965	2,877	4,073	3,843	3,090	3,247	4,089	3,654	925	819	1,151	1,115	713	625	880	1,150
1874.....	3,429	3,169	4,836	4,630	3,751	3,759	4,886	4,269	1,135	985	1,432	1,197	763	716	935	1,161
1875.....	3,983	3,642	5,576	5,240	4,076	4,124	5,267	4,737	1,147	1,010	1,483	1,324	847	705	1,081	1,203

grammens antal höjt sig med 106 procent och de ankomna med 121 procent och att portoinkomsten tillväxt med nära 113 procent.

B) Sjökommunikationer. Dessa underhållas mellan länets hamnar och huvudstaden förnämligast med ångfartyg men till mindre del äfven med segelfartyg. Antalet af de större ångfartygen, hvilka gjort reguliera turer på Stockholm, var vid tidskiftets utgång 9, nemligen: Nyköping, Per Löfvenius, Eskilstuna, Sven Rinman, Strengnäs, Engsö, Carl Gustaf, Hällsviken N:o 1 och Hällsviken N:o 2, af hvilka de tre sistnämnda tillhörde rederin utom länet; hvarförutom Strengnäs och Stallarholmen dagligen anlöpts af den mängd ångfartyg, som underhålla förbindelsen mellan Stockholm, vestra Mälaren och Hjelmaren. Sjön Båfven har trafikerats af två ångslupar, som selsatt sig med varuforsling mellan Sparreholms jernvägsstation och åtskilliga vid nämnde sjö belägna egendomar men tillika gjort reguliera passagerareturer ett par gånger i veckan.

Af *kanalanläggningar* tillhörde detta län Hjelmare kanal i dess öfversta lopp och de två, benämnda Eskilstuna nedre och öfre kanal, som för sjöfartens utsträckning till denna stad blifvit anlagda. För rörelsen på de senare farlederna redogöres på följande sätt:

	Eskilstuna öfre kanal.			Eskilstuna nedre kanal.		
	Antal segelfartyg och båtar.	Antal ångfartyg.	Afgifter af trafiken. Kronor.	Antal segelfartyg och båtar.	Antal ångfartyg.	Afgifter af trafiken. Kronor.
År 1871	108	425	1,969,78	220	439	10,315,56
» 1872	98	476	2,615,04	216	514	12,832,53
» 1873	92	473	3,796,27	196	526	11,530,03
» 1874	102	508	4,162,79	187	545	12,352,56
» 1875	151	481	2,245,00	246	523	13,059,53

För genomfarten af det med statsunderstöd och landstingsbidrag upprepade, så kallade Pålsundet emellan Mörkö och fasta landet har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 19 April 1872 fastställt taxa, att gälla till efterrättelse intill slutet af år 1876.

Likaledes hafva, på grund af Nådiga brefvet den 4 Februari

1870 angående en förenklad uppställning af hamntaxor, nya sådana efter lika grunder uppgjorda taxor å hamnafgifter blifvit af Eders Kungl. Maj:t den 26 Februari 1873 fastställda för länets sex städer att från och med samma år lända till iakttagande intill 1877 års slut.

Inom länets skärgård, som tillhör Norrköpings lotsfördelning af norra lotsdistriktet, förefinnas fyra *lotsplatser*, Säfösunds, Hartsö, Nyköpings och Oxelö. Lotsningen besörjes af 2 åldermän, 14 ordinarie lotsar och 4 extra lotsar, af hvilka en ålderman, 9 ordinarie och 3 extra lotsar äro stationerade vid Oxelö, 1 ålderman, 3 ordinarie och 1 extra lots vid Säfösund och de tvenne återstående vid Hartsö och Nyköping. Antalet verkställda lotsningar uppgingo år 1875 till 1,408 och de influtna lotspenningarna till 10,751 kronor 81 öre. Till sjöfartens underlättande finnas inom skärgården inrättade 2:ne båkar vid Enskär och Häfringe samt 3 ledfyror å Femörehufvud invid Oxelösund, å Ledskäret i Rönö skärgård och Oxnö i Trosa skärgård invid Bokösund.

C) Sjöfart och handel. För antalet och drägtigheten Tab. N:o 9 a. af de, länets invånare tillhöriga fartyg och båtar af 10 registertons och derutöfver, med hvilka idkats sjöfart under år 1875, redovisas i tabellen N:o 9 a. Af denna framgår, att fartygen på landsbygden, hvilka år 1870 voro 31 seglande om 434 lästers drägtighet och 3 ångfartyg med en för alla dessa fartyg sammanräknad besättningsstyrka af 65 man, utgjorde år 1875 allenast 20 seglande om 968 tons och en besättning af 44 man; hvaremot i städerna de seglande fartygens antal och drägtighet bibehållit sig oförändrade, men ångfartygen tillökats med ett på 20 hästkrafter. I sammanhang härmed och till förklaring af det förhållandet, att nyss återopade tabell upptager för Nyköping ett ångfartyg mindre än i Kungl. Kommerskollegii nyligen offentliggjorda berättelse angående inrikes handel och sjöfart år 1875 finnes anmärkt, anser Landshöfdingeembetet sig böra meddela, att ett af de mindre ångfartyg, som under åren 1874 och 1875 befarit sjön Båfven och hvilket tillhörde rederi på landet, uppgifvits till bemälda Kungl. Kollegium såsom hemmahörande här i staden.

I afseende på sjöfartsförhållandena i länets städer och be-
loppen af de hamnafgifter, som dessa under femårsperioden uppburit, återopas följande tabell Litt. R., utvisande denna, att

Tab. Litt. R.

Sjöfart och hamnafgifter i länets städer.

	1871.				1872.				1873.				1874.				1875.			
	Antal ankomna och afgångna fartyg.	Hamnafgifter			Antal ankomna och afgångna fartyg.	Hamnafgifter			Antal ankomna och afgångna fartyg.	Hamnafgifter			Antal ankomna och afgångna fartyg.	Hamnafgifter			Antal ankomna och afgångna fartyg.	Hamnafgifter		
		för fartyg.	för lossadt och lastadt gods.	Summa kronor.		för fartyg.	för lossadt och lastadt gods.	Summa kronor.		för fartyg.	för lossadt och lastadt gods.	Summa kronor.		för fartyg.	för lossadt och lastadt gods.	Summa kronor.		för fartyg.	för lossadt och lastadt gods.	Summa kronor.
Eskilstuna ..	631	1,177,50	177,67	1,355,17	696	1,316,30	283,28	1,599,58	700	1,407,91	—	1,407,91	683	1,405,08	—	1,405,08	740	1,515,42	371,83	1,887,25
Mariefred....	436	411,25	404,08	815,33	452	422,00	444,13	866,13	562	606,70	798,31	1,405,01	542	607,86	464,64	1,072,50	469	585,61	549,89	1,135,50
Nyköping ..	457	2,969,21	265,88	3,235,09	458	2,795,84	320,21	3,116,05	527	2,935,59	3,104,58	6,040,17	639	3,511,69	3,768,61	7,280,30	504	3,030,71	3,922,48	6,953,14
Strengnäs ..	3,127	1,567,00	396,52	1,963,52	2,783	1,438,00	757,67	2,195,67	3,240	1,797,80	629,80	2,427,60	3,126	1,604,36	685,86	2,290,22	2,922	1,723,08	676,97	2,400,05
Torshälla ..	17	48,39	—	48,39	51	105,00	—	105,00	73	160,53	259,43	419,96	158	297,60	247,22	544,82	38	149,40	405,35	554,75
Trosa	132	226,85	—	226,85	148	231,30	—	251,30	186	199,50	190,67	390,17	136	151,92	267,87	419,79	118	126,54	204,19	330,73

tillämpningen af de senast fastställda hamntaxorna medfört, synnerligast för Nyköping och Torshälla, en anseelig tillökning i hamninkomster, dertill dock, beträffande åtminstone Nyköping, en af jernvägsarbetena föranledd stegring i den vid härvarande hamn lossade och lastade varumängden icke obetydligt bidragit.

Utrikes sjöfarten på Nyköping, länets enda stapelstad, har fortfarande varit utan någon betydighet, hvilket visas af följande uppgifter:

	1871.		1872.		1873.		1874.		1875.	
	Fartygens									
	ant.	nylast.	ant.	nylast.	ant.	nylast.	ant.	nylast.	ant.	tons.
Från utrikes orter ankomna...	15	567	21	622,5	12	400	32	1,118	20	2,139
Till utrikes orter afgångna...	17	706	22	759,5	20	762,5	27	934	18	3,584

Och torde äfven hädanefter det omedelbara varuutbytet mellan Nyköping och utländska hamnar, hvilket hittills hufvudsakligen afsett införsel af saltade fiskvaror och stenkol samt utförsel af spanmål, icke kunna vinna någon afsevärd tillväxt, så länge som inloppets nuvarande ringa djup utestänger från hamnen hvarje fartyg, som är mera än nio fot djupgående.

Någon strandningshändelse har icke, Landshöfdingeembetet veterligt, timat under perioden vid länets kuster.

Tab. N:o 9 b. Af tabellen N:o 9 b inhemtas antalet af handlande och deras betjening här i länet år 1875 äfvensom storleken af den för rörelsen dem påförda bevilling, hvarjemte tabellen Litt. S utvisar för hvartera af periodens år förhållandena i detta hänseende uti hvarje af länets städer samt i Malmköping och på landsbygden. Jemfördt med nästförflutna period har handelsyrket vunnit en icke obetydlig utbredning. Antalet handlande af mankön har nemligen tillväxt på landsbygden med 26 personer, motsvarande 24 procent, och i städerna med 23 personer eller med 20 procent samt de handelsidkande qvinnornas antal i städerna ökats med 14 eller med 70 procent, medan deremot å landsbygden detsamma minskats med 4. Och bevillingen för

handelsrörelsen, hvilken å landet sänkt sig från 617,50 kronor till 565 kronor, har deremot i städerna stegrats från 1,495 kronor till 2,537 kronor eller med 69,9 procent.

De förnämsta föremålen för handelsomsättningen äro spanmål, hvaraf årligen i medeltal omkring 345,000 kubikfot blifvit från städernas hamnar utskeppade, samt boskaps kreatur, mejerialster, viktualier och skogseffekter, hvilka varuslag i stora kvantiteter afsättas utom länet; och häremot införas vanliga förbrukningsartiklar samt gödningsämnen och stenkol. Anmärkningsvärd är den årligen växande åtgången på sistnämnda två produkter, hvilket upplyses såväl af ofvan återopade tabell Litt. N angående jernvägstrafiken här i länet, som äfven af den omständigheten att aflastningen i länets hamnar under periodens 4 första år utgjort: af gödningsämnen 33,034 centner, deraf 1,947 centner år 1871 och 15,635 centner år 1874 samt af stenkol 589,906 kubikfot, deraf 89,570 kubikfot år 1871 och 203,454 kubikfot år 1874.

Om landthandeln, hvilken utbredd sig i jemna steg med den allmänna välmågans tillväxt, gäller fortfarande, hvad derom i berättelsen för åren 1866—1870 finnes framhållet. Dess mest förderliga sida är onekligen den stora omsättningen af vin, som genom densamma åstadkommes och ger upphof till mångahanda oordningar. Med skäl bör dock kunna förväntas, att kommunalnämnderna af skyldig omsorg för kommunernas väl icke uraktlåta att till stärfjande af missbruk i berörda hänseende begagna sig af den utvidgade befogenhet, som genom Kungl. förordningen den 18 September 1874 blifvit lagd i deras händer.

Med de beqväma samfärdsmedel, som numera stå den allmänna rörelsen till buds, och landthandels utsträckning till alla delar af länet hafva de årliga frimarknadernas forna betydelse helt och hållet försvunnit. Deras fortfarande vigt för boskapshandeln äfvensom måhända inrotad sedvana hafva dock hittills samverkat till deras bibehållande förutom i Strengnäs, der de under perioden upphört. Dylika marknader hafva sålunda årligen förekommit i Nyköping, Mariefred, Torshälla och Trosa samt vid Åsen i Vestra Vingäkers socken, Floda och Malmköping, och deras snart sagdt hufvudsakliga vigt iuskränker sig numera dertill att utgöra flitigt anlidade förlustelsetill-

Tab. Litt. S.

Handlande och deras betjening samt för rörelsen påförd bevilling.

	1871.				1872.				1873.				1874.				1875.			
	Handlande		Betjening.	Bevilling.	Handlande		Betjening.	Bevilling.	Handlande		Betjening.	Bevilling.	Handlande		Betjening.	Bevilling.	Handlande		Betjening.	Bevilling.
	män.	qv.			män.	qv.			män.	qv.			män.	qv.			män.	qv.		
Eskilstuna	35	8	34	599,50	34	9	39	714	35	8	40	773	37	8	46	910	39	9	43	1,043
Mariefred	7	—	6	107	6	—	7	106	6	—	7	100	7	—	7	143	7	—	9	152
Nyköping	45	14	35	669	51	20	32	773	55	23	29	837	49	20	31	1,072,22	58	23	34	1,110
Strengnäs	8	—	10	104	9	—	9	125	10	—	9	128	10	2	12	140	9	2	9	135
Torshälla	4	—	5	53	4	—	5	53	4	—	5	53	4	—	5	69	4	—	5	71,50
Trosa	4	—	2	27	4	—	1	26	4	—	1	26	4	—	1	27	4	—	1	26
Summa	103	22	92	1,559,50	108	29	93	1,797	114	31	91	1,917	111	30	102	2,361,22	121	34	101	2,537,50
Malmköping	5	1	7	70	4	1	6	70	4	1	7	76	4	1	7	76	4	1	8	58
Landsbygden	72	10	55	530,50	61	9	56	488,40	77	7	68	511	83	9	74	535	92	10	90	507
Summa	180	33	154	2,160	173	39	155	2,355,40	195	39	166	2,504	198	40	183	2,972,22	217	45	199	3,102,50

fällen för den tjänande arbetsklassen, som der inom en kort stund förslösar icke obetydligt af sina små årsinkomster, hvarjemte till marknadsorterna begynt under senaste åren samlas en mängd kringvandrande äfventyrare, som med intyg om vunen behörighet att idka handel uppträda såsom försäljare af småkram men icke sällan under sådan täckmantel bedriva i marknadsvimlet andra olofliga näringsfång.

Den liflighet, som marknaderna förlorat, har i stället öfvergått på de så kallade *torgdagarne*, af hvilka de vid Nyköping, Åsen, Stensjö, Flen och Gnesta utmärka sig för betydande kreaturshandel och stor omsättning af vanliga handelsvaror. Vid de öfriga torgställena å länets landsbygd, belägna i Hulla uti Österåkers socken, Åsköping i Julita socken, Forsa i Östra Vingåkers socken, Floda, Björnlunda och Malmköping är handelsrörelsen långt mindre, men de flesta af dessa marknadsplatser besökas likväl af handtverkare från flere städer och varu-bytet ökas årligen. De i Strengnäs anordnade så kallade kreatursmöten en gång i månaden lära endast vid tidpunkterna för de forna marknaderna förete någon afsevärd rörelse.

För *detaljhandeln* med spritdrycker redogöres i tabellen

Litt. T. Vid jemförelse af uppgifterna deruti med de uti förra femårsberättelsen meddelade framgår, att minuteringsställenas årliga medeltal, som under perioden 1866—1870 utgjorde på landsbygden mindre än 2 och i städerna 7, ökats under förevärande period till 3 på landet, men i städerna förblifvit oförändradt; att likaledes årligen i medeltal utskänkingsställena med rättigheter för helt år nedgått på landet från 12,4 under förstnämnda tidrymder till 8,4 under den senare och i städerna från 28,8 till 27, under det att de tillfälliga utskänkingsställena ökats på landsbygden från 10,8 till 17,8 men minskats i städerna från 9,2 till 7,8; äfvensom att minuterings- och utskänkingsafgifternas årliga medelbelopp uppgått under förra perioden på landsbygden till 9,713,58 kronor och i städerna till 54,911,46 kronor men under åren 1871—1875 på landsbygden till 7,812,11 kronor och i städerna till 73,071,55 kronor. Den ansevärd höjningen uti afgifterna i städerna härleder sig nästan uteslutande från den stora vinst af försäljningsrörelsen, som år 1874 uppstått i Eskilstuna och Torshälla och hvilken af dervarande bolag blifvit på grund af stadgandet i Kungl. förordningen den 26 Augusti 1873 till vederbörlig fördelning aflemnad.

Tab. Litt. T.

Minuthandel med spirituösa drycker.

	1870—1871.		1871—1872.		1872—1873.		1873—1874.		1874—1875.	
	Antal försäljningsställen för kortare tid än helt år.	Konnetal.	Antal försäljningsställen för kortare tid än helt år.	Konnetal.	Antal försäljningsställen för kortare tid än helt år.	Konnetal.	Antal försäljningsställen för kortare tid än helt år.	Konnetal.	Antal försäljningsställen för kortare tid än helt år.	Konnetal.
På landet	4	9,500	4	9,500	3	6,975	2	10,650	2	10,150
I städerna	7	19,000	7	19,650	7	19,650	7	48,983,3	7	61,633
Summa	11	28,500	11	29,150	10	26,625	9	59,633,3	9	71,783

Utskänkning af spirituösa drycker.

På landet	22	9	16,163,7	6,465,50	18	9	13,349,2	5,839,68	19	9	12,634,5	5,053,80	15	8	13,891,2	5,556,48	15	7	12,378,4	4,951,36
I städerna	7	28	131,323,2	52,529,33	7	27	126,298,2	50,519,28	7	27	126,532,6	50,613,04	8	27	134,631,7	53,852,68	10	26	289,035,8	115,614,34
Summa	29	37	147,486,9	58,994,83	25	36	139,647,4	55,858,96	26	36	139,167,1	55,666,81	23	35	148,522,9	59,409,16	25	33	301,414,2	120,565,70
Summa summarum				66,119,83				63,146,46				62,323,09				74,317,49				138,511,45
<i>Disposition.</i>																				
Uppbördsprocent.....				132,24				126,30				124,64				148,63				277,03
Landstinget				13,197,52				12,604,04				12,439,69				14,833,67				27,646,88
Hushållningsällskapet ..				13,197,52				12,604,04				12,439,69				14,833,67				27,646,88
Länets socknar och																				
Malmköpings kommun				5,293,70				4,619,76				4,070,40				4,921,10				4,484,32
Länets städer				34,298,85				33,192,32				33,248,67				39,580,42				78,456,34
Summa				66,119,83				63,146,46				62,323,09				74,317,49				138,511,45

Så beskaffade försäljningsbolag, hvilka haft såväl bränvinsutskänkningen som minuthandelsrätten åt sig upplåten, hafva förefunnits i Eskilstuna och Torshälla under hela perioden samt i Nyköping intill år 1875. Bolagen i sistnämnda två städer hafva arbetat för egen vinst; men försäljningsbolaget i Eskilstuna, som alltsedan år 1859 varit i oafbruten verksamhet, har, så länge sådant var medgifvet, bedrifvit sin rörelse helt och hållet till fördel för kommunen och af företagens vinst använt en del till kommunala ändamål samt reserverat återstoden för

någon, framdeles blifvande större anläggning, såsom vattenledning eller dylikt. Bolagets till staden öfverlemnade vinstmedel för år 1875 utgjorde 25,001 kronor, af hvilket belopp 10,001 kronor disponerats för uppförande af en ny polislokal, 5,000 ingått i stadskassan till lindrande af kommunalutskylderna och 10,000 kronor förvarats till framtida behof.

Mindre partihandel med bränvin har idkats å 8 försäljningsställen under hvardera af åren 1874 och 1875.

5. Kameralförhållanden.

Tab. N:is 10 a o. 10 b. Länets *hemmantal*, *antalet brukningsdelar, torp och andra lägenheter* å landet samt *egendomar och jordområden* i städerna jemte alla dessa fastigheters sammanräknade *taxeringsvärden återfinnas* i bifogade tab. N:is 10 a och 10 b, hvarvid dock beträffande de i kolumnerna 2, 3 och 4 uti sistnämnda tabell intagna tal för staden Strengnäs, Landshöfdingeembetet

anser sig böra upplysa, att, sedan nämnde stad den 17 April 1871 blifvit hemsökt af en härjande eldsvåda, som ödelade 71 och skadade 11 af stadens 183 bebyggda gårdar, samt, enligt samma år i Nåder fastställd stadsplan, tomternas antal, hvilket förut uppgått till 202, minskats genom förstoring af tomtområdena till 172, den afbrända stadsdelens återuppbyggande ome-

Tab. Litt. U.

Uppgift på *egendomar af fideikommissnatur* i Södermanlands län.

Fideikommissegendomens namn och belägenhet.	Egendomens innehafvare.	Till egendomen hörande					Summa.	verk och inrättningar.	1875 års taxeringsvärde. Kronor.
		mantal				skatte.			
		skatte.	frälse						
	säteri.	ladugårdar, rå och rör.	allm. frälse.						
Arnö i Nikolai socken	Kammarherren A. Sparre	2	4	3 $\frac{1}{4}$	13 $\frac{3}{8}$	22 $\frac{7}{8}$	—	601,100	
Mostena i Bälinge d:o	Frih. C. F. v. Plomgren	—	3 $\frac{1}{2}$	—	8 $\frac{3}{4}$	12 $\frac{1}{4}$	—	186,900	
Trollesund i Ludgo d:o	Kammarherren Friherre A. Trolle Löwen	—	3 $\frac{3}{4}$	—	1 $\frac{1}{4}$	5	—	100,000	
Gärdesta i Lästinge d:o		$\frac{1}{2}$	2	—	6 $\frac{5}{8}$	9 $\frac{1}{8}$	3	200,500	
Sjösa i Svärta d:o		2	2 $\frac{1}{2}$	—	16 $\frac{5}{8}$	21 $\frac{1}{8}$	1	457,414	
Hörningsholm i Mörkö d:o	Öfverstekammarjunkaren Grefve G. Trolle Bonde	—	1	5 $\frac{1}{8}$	26 $\frac{7}{8}$	33 $\frac{1}{2}$	—	758,770	
Lundby i Lids d:o	A. Th. Wijnblad	—	1	—	—	1	—	47,000	
Säfstaholm i V. Vingåkers d:o	Öfverstekammarjunkaren Grefve G. Trolle Bonde	$\frac{1}{4}$	1	—	20 $\frac{1}{2}$	21 $\frac{3}{4}$	2	480,500	
Claestorp i Ö. Vingåkers d:o	Öfverhofjägmästaren Grefve C. M. Lewenhaupt	—	3	—	17 $\frac{11}{16}$	20 $\frac{11}{16}$	7	460,400	
Fjällskäfte i Floda d:o	Kapten P. F. v. Celsing	—	2	—	13 $\frac{1}{8}$	15 $\frac{1}{8}$	2	329,200	
Eriksberg i St. Malms d:o	Öfverstekammarherren Frih. C. Bonde	$\frac{1}{4}$	14 $\frac{5}{8}$	2	50 $\frac{1}{4}$	67 $\frac{1}{8}$	4	1,673,700	
Lagmansö i Vadsbro d:o	Kabinettskammarherren Frih. C. Falkenberg	$\frac{1}{8}$	5 $\frac{1}{8}$	—	19 $\frac{3}{4}$	25	—	556,320	
Fräkentorp i Malma d:o	Bruksegaren L. G. v. Celsing	$\frac{7}{8}$	$\frac{1}{2}$	—	5 $\frac{2}{3}$	7 $\frac{1}{24}$	—	213,700	
Ternö i Husby-Oppunda d:o	Friherre C. A. Strömfelts sterbhusdelegare ¹⁾	$\frac{1}{8}$	1	3	3	7 $\frac{1}{8}$	1	157,250	
Vibyholm i Årdala d:o	Öfverstekammarjunkaren Grefve G. Trolle Bonde	3 $\frac{1}{4}$	4	3	13	23 $\frac{1}{4}$	2	519,900	
Vegersberg i Floda d:o	C. Franc	$\frac{1}{4}$	1	—	1 $\frac{1}{4}$	2 $\frac{1}{2}$	1	77,200	
Lindholm i Barfva d:o	Bruksegaren L. G. v. Celsing	2 $\frac{1}{8}$	2 $\frac{1}{8}$	8 $\frac{1}{8}$	6 $\frac{1}{2}$	18 $\frac{7}{8}$	2	502,200	
Fiholm i Jäders d:o	Kabinettskammarherren Grefve C. A. Beck-Friis	5 $\frac{9}{16}$	2	6 $\frac{1}{2}$	26 $\frac{13}{16}$	40 $\frac{7}{8}$	2	998,500	
Biby i Gillberga d:o	Bruksegaren L. G. v. Celsing	$\frac{1}{4}$	4	2 $\frac{3}{4}$	13 $\frac{3}{8}$	20 $\frac{3}{8}$	5	549,800	
Näsbyholm i Härads d:o	Generalmajoren S. W. Nauckhoff	—	3	—	3 $\frac{3}{8}$	6 $\frac{3}{8}$	—	139,900	
Bergshammars i Fogdö d:o	Ryttmästaren Frih. J. G. Sack	1 $\frac{7}{8}$	4	$\frac{5}{8}$	8 $\frac{5}{8}$	15 $\frac{1}{8}$	—	332,500	
Tynnelsö i Öfver-Selö d:o	Löjtnanten F. A. Boström	—	7 $\frac{3}{8}$	—	15	22 $\frac{5}{8}$	2	509,200	
Graneberg i Gryts d:o	Friherre J. H. Klinkowström	—	2 $\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	3	—	110,000	
Hesselbyholm i Fogdö d:o	Ceremonimästaren Friherre A. W. Stjernstedt	2	3	$\frac{1}{2}$	11 $\frac{39}{112}$	16 $\frac{95}{112}$	—	294,000	

¹⁾ Efter dertill vunnet Nådigt tillstånd har ryske undersåten Friherre Claes Strömfelt den 14 Mars 1876 tillträdit fideikommissegendomen Ternö.

delbart derefter påbörjades och sedermera årligen fortgått sålunda, att vid periodens utgång 134 gårdstomter, deraf 27 inom nyssberörda stadsdel, och 6 platser utan åsatta tomtnummer voro bebyggda med 33 under perioden nyuppförda boningshus samt 32 tomter saknade byggnader.

Vid jämförelse mellan åberopade och förra femårsberättelsens hithörande tabell framgår, hurusom taxeringsvärdena å landsbygden vuxit under perioden från 76,190,624 kr. till 80,449,621 kronor eller med 4,258,997 kronor samt i städerna från 8,013,065 kronor till 9,071,781 kronor eller med 1,058,716 kronor; äfvensom, särskildt i afseende på sistbemälda förhöjning, att, medan taxeringsvärdena på hus och tomter ökats med 1,146,929 kronor, värdena på städernas jordar nedgått med 88,213 kronor. Att det oförmedlade hemmantalet på landet minskats med något öfver 19 mantal utan motsvarande förhöjning af de nuvarande mantalen, kan af Landshöfdingeembetet icke förklaras. Den angifna tillökningen i stadsjordarnas hemmantal är deremot beroende på nu erhållna fullständigare uppgifter i detta hänseende.

Under ifrågakommande tidrymd hafva 3 jordlägenheter blifvit skattlagda och 7 hemmansdelar om tillsammans 1 $\frac{1}{2}$ mantal och 22 icke i mantal satta lägenheter köpta till skatte. Antalet af hemmansklyfningar, hvilka varit handlagda af landtmätare, hafva under samma tid uppgått till 45 och jordafsöndringar, för hvilka afgäld blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställd, egt rum till ett antal af 52, hvilka samtliga afsett upplåtelse för alltid.

Från ödesmål har något hemman icke upptagits.

För de inom länet förefintliga fideikommissegendomar hänvisas till tabellen Litt. U (å föregående sida).

Tab. N:o 11. Angående skiftesverket inhemtas af tabellen N:o 11, att laga skiftenas antal utgjort 63, af hvilka 48, omfattande 53,243 mantal, blifvit under perioden avslutade med en kostnad till landtmätare och gode män af 44,102 kronor och öfriga beräknade utgifter till belopp af 52,057 kronor eller sålunda för en total kostnadssumma för delegarne på 96,159 kronor, handlangnings- och vissa andra utgifter till meddelegare dock häruti ej inberäknade; hvaremot under perioden 1866—1870 laga skiftena voro 67, deraf 64 med en sammanräknad skifteskostnad af 93,105 kronor då avslutades. Den skiftade arealen besteg sig under förevarande period till 126,446 kvadratref eller i medeltal till 2,634,29 kvadratref på hvarje skifteslag, men under nästföregående femårsskifte till 92,641 kvadratref eller i medeltal 1,447,51 kvadratref på skifteslaget. Till utflyttningsunderstöd efter laga skiften hafva af statsmedel utgått:

år 1871 för 16 hemmansdelar.....	2,475,00.
» 1872 » 8 »	975,00,
» 1873 » 3 »	300,00,
» 1874 » 9 »	1,237,50,
» 1875 » 18 »	2,325,00.

Summa kronor 7,312,50.

Förutom å ofvannämnda antal laga skiften hafva under perioden förordnanden varit utfärdade å 276 andra landtmäteriförrättningar, motsvarande 55,2 i årligt medeltal.

Då de i förra femårsberättelsen meddelade uppgifter angående det hemmantal i länet, som undergått laga skifte, befunnits vara icke fullt exakta, får Landshöfdingeembetet, till rättelse härutinnan, enligt af förste landtmätaren i länet lemnade

upplysningar meddela, att vid 1875 års slut 970 $\frac{1}{2}$ mantal undergått fastställt laga skifte eller enskifte på alla egor, 29 mantal på endast inegor och 114 på endast utegor; att 17 mantal då utgjorde föremål för laga skifte på alla egor och 3 $\frac{1}{2}$ mantal på endast utegor; äfvensom att laga skifte antagas ifrågakomma å ytterligare 33 mantal men icke komma att öfvergå 2,298 mantal; kunnande likväl dessa sannolikhetsberäkningar icke göra anspråk på ofelbarhet.

Vid skiftesverket i länet voro vid 1875 års slut anställda en förste landtmätare och 6 kommissionslandtmätare, 1 vice kommissionslandtmätare, 3 tjenstemedhjelpare och 1 elev.

För kronouppbörden redogöres i tabellen N:o 12. Tab. N:o 12.

Då numera en fullständig kommunalstatistik kommit till stånd och af Kungl. Statistiska Centralbyrån bearbetas till årliga öfversigter, lär någon särskild, sammanträngd redogörelse för kommunernas finanser icke här böra förekomma. Landshöfdingeembetet inskränker sig därför endast till omnämnande deraf, att under perioden följande kommuner med Nådigt tillstånd upptagit amorteringslån för betäckande af vissa kommunalutgifter nemligen:

År.	Den låntagande kommunen.	Ändamålet med lånets upptagande.	Lånebeloppet. Kronor.
1871...	Frustuna	Folkskolebyggnad	3,000
	Tumbo.....	Fattighusbyggnad	1,500
1872 ..	Strengnäs	Gatu- och tomtreglering ...	30,000
	Björkvik	Kyrkobyggnad	40,000
	Ripsa och Lid	Folkskolebyggnad	4,000
	Eskilstuna stad	d:o	20,000
1873...	Nyköpings vestrastadsförsamling	Kyrkoreparation och nyttj	12,000
	Nikolai församling	orgelverk	12,000
	Lilla Mellösa	Tornbyggnad och orgelverk	15,000
	Vesterljung	Folkskolebyggnad	2,500
	Halla	Aktieteckning i jernväg	6,500
	Bettna	d:o	24,000
	Blacksta	d:o	8,000
	Stigtomta	d:o	21,000
	Tunaberg	d:o	50,000
	Torshälla socken	d:o	15,000
	Nyköpings stad	d:o	260,000
	Bergshammar	d:o	9,000
	Nikolai	d:o	80,000
	Vrena	d:o	5,000
	Torshälla stad	d:o	9,000
	Gillberga	d:o	15,000
	Husby-Rekarne	d:o	10,000
	Kloster	d:o	15,000
	Nykyrka	d:o	10,000
	Tuna	d:o	20,000
	Fors	d:o	15,000
	Eskilstuna stad	d:o	153,000
	Kjula	d:o	8,000
	Björnlunda	Folkskolebyggnad	4,000
	Ärila	d:o	20,000
	Eskilstuna stad	d:o	20,000
	Kernbo och Mariefreds församl.	d:o	15,000
1874...	Jäder	d:o	8,000

År.	Den låntagande kommunen.	Ändamålet med lånets upptagande.	Lånebeloppet. Kronor.
1874...	Björkvik	Kyrkobyggnad	15,000
1875...	Dunker	Folkskolebyggnad	5,000
	Lilla Malma	d:o	3,000
	Julita	d:o	2,000
	Österåker	d:o	10,800
	Kjula	Fattighusbyggnad	5,000
	Torshälla stads- och landsförsaml.	Kyrkobyggnad	24,000
		Summa kronor	1,005,300

Af dessa lånebelopp hafva städerna för 502 500 kronor och landsbygden för 502,800 kronor; och belöpa deraf 117,300 kronor för uppförande af folkskolebyggnader, 6,500 kronor för byggnad af fattighus, 118,000 kronor för kyrko- och orgelverksbyggnader, 733,500 kronor för aktieteckning i Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernvägsaktiebolag och 30,000 kronor för gatu- och tomtreglering i Strengnäs efter branden derstädes. Detta sistnämnda lån tillika med ett anslag utan återbetalningsskyldighet å 20,000 kronor erhöles af staten, och med berörda medel bekostades till större delen de för samma stads nya planläggning erforderliga expropriations- och gatulägningsarbeten, hvilka i sin helhet slutade på ett utgiftsbelopp å 66,836,22 kr.

Tab. Litt. V.

Utdrag af Södermanlands läns landstings räkenskaper för åren 1871—1875.

a) Landstingskassan.		1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	a) Landstingskassan.		1871.	1872.	1873.	1874.	1875.
Debet.							Kredit.						
Behållning från nästföregående år		59,172,61	68,750,24	74,320,18	82,910,52	51,882,25	Utgifter.						
Inkomster.							För helsevården		850	850	1,415,30	850	—
Bränvinsutskänknings- och minuteringsafgifter		12,967,52	12,315,50	12,387,31	14,857,79	18,641,92	Till sjukvårdsfonden		—	—	—	39,967,75	—
Räntemedel		2,817,09	2,660,68	3,485,20	4,290,06	2,573,69	» en idiotanstalt i Strengnäs		—	—	—	125	1,200
Böter		18	18	16	12	10	» folkundervisningens befrämjande		1,275	1,250	1,350	900	1,600
Diverse		141,39	—	1,66	192,13	—	» folkhögskolan i Bie		—	—	—	500	1,500
Summa		75,116,61	83,744,42	90,210,35	102,262,50	73,107,86	» prisbelöningar af hästar		—	—	—	800,24	1,000
b) Sjukvårdsfonden.							» husslödens upphjelpande		—	200	200	200	200
Debet.							» rofdjurs dödande		197	313	600	1,040	1,109
Behållning från nästföregående år		15,828,05	5,596,44	10,374,10	3,180,30	42,449,75	» vägförbättringar		1,250	4,018	1,000	3,182	—
Inkomster.							» prenumeration på tidsskrifter		75	100	100	100	100
Kurhus- och sjukvårdsmedel		16,928,37	17,089	17,308	17,524,50	22,230,52	» resekostnader åt landstingsmän, revisorer och förvaltningsutskottets ledamöter		1,155,08	1,248,26	1,268,03	1,223,95	1,476,08
Räntemedel		259,63	194,58	129,90	73,74	1,854,95	» aflöningar		850	850	850	850	850
Enskilda sammanskott till läsa- rettsbyggnader		—	7,000	—	—	8,150	» hyra		194	194	194	194	194
Från landstingskassan öfverförda		—	—	—	39,967,75	—	» annons- och tryckningskostnader, postporto m. m.		235,68	369,93	315,78	442,90	368,09
Diverse		—	—	—	18,65	4,66	» diverse		284,61	31,05	6,72	4,41	222,34
Summa		33,016,05	29,880,02	27,812	60,764,94	74,689,88	Behållning till nästföljande år		68,750,24	74,320,18	82,910,52	51,882,25	63,288,40
							Summa		75,116,61	83,744,42	90,210,35	102,262,50	73,107,86
b) Sjukvårdsfonden.							Kredit.						
Debet.							Utgifter.						
Behållning från nästföregående år		15,828,05	5,596,44	10,374,10	3,180,30	42,449,75	Till sjukhusbyggnader		19,500	—	—	—	1,000
Inkomster.							» länslasarettens och kurhusens underhåll		7,914,27	19,405,80	24,573,25	18,205	23,450,75
Kurhus- och sjukvårdsmedel		16,928,37	17,089	17,308	17,524,50	22,230,52	» badlasarettens i Bie d:o		—	—	—	—	850
Räntemedel		259,63	194,58	129,90	73,74	1,854,95	» diverse		5,34	100,12	58,45	110,19	64,18
Enskilda sammanskott till läsa- rettsbyggnader		—	7,000	—	—	8,150	Behållning till nästföljande år		5,596,44	10,374,10	3,180,30	42,449,75	49,325
Från landstingskassan öfverförda		—	—	—	39,967,75	—	Summa		33,016,05	29,880,02	27,812	60,764,94	74,689,88
Diverse		—	—	—	18,65	4,66							
Summa		33,016,05	29,880,02	27,812	60,764,94	74,689,88							

Om *landstingets* inkomster och utgifter upplyser tabellen Litt. V, af hvars innehåll framgår, att någon landstingsskatt icke under perioden förekommit.

Vidkommande *roteringsbesväret* hänvisar Landshöfdingeembetet i underdånighet till hvad i förra femårsberättelsen finnes derom ordadt. I anseende till de rikare förvärfskällor, som under ifrågavarande period stått näringsfliten till buds, har rekryteringen vid de inom länet förlagda indelta truppafdelningarna varit förenad med stora svårigheter och legokostnaden rönt en

stark inverkan häraf, hvilket ådagalägges derigenom, att soldatlegan, hvilken under åren 1866—1870 stannade vid ett medelbelopp af omkring 100 kronor, sedermera under derpå följande åren småningom stegrats till 200 å 300 kronor allt efter soldatortorns beskaffenhet.

Förutom den ordinarie roteringen är *extra rotering* ålagd 271 soldatrotar och 29 båtsmansrotar, af hvilka de sistnämnda och 238 af de förra åtagit sig enligt upprättade kontrakt att vid inträffande krig tillhandahålla hästar i stället för manskap.

Politi.

A) Undervisningsväsendet. Under förevarande tidrymd har *folkundervisningen* varit omhuldad af befolkningens varma och verksamma intresse och befinner sig därför i en rask utveckling. De fasta folkskolornas antal har från 112 vid 1868 års slut ökats vid periodens utgång till 150 och småskolornas från 98 till 116, hvaremot de flyttande folkskolornas antal minskats från 31 till 14. Af de år 1875 i skolåldern varande 21,318 barn hafva under samma år 13,713 undervisats i folkskolorna och 4,915 i småskolorna, hvadan på hvarje folkskola belöpt i medeltal 84 och på hvarje småskola 44 undervisade barn. Lärarepersonalen har utgjort i folkskolor 133 ordinarie och 17 biträdande lärare samt 20 ordinarie och 16 biträdande lärarinnor samt i småskolor 22 lärare och 89 lärarinnor; och sålunda sammanräknade 172 lärare, deraf 133 examinerade, och 125 lärarinnor, deraf 20 examinerade, hvilket i medeltal motsvarar en examinerad lärare och lärarinna på 921 personer af länets folk-mängd år 1875 och en oexaminerad lärare och lärarinna på 979 personer. Aflöningen till den examinerade lärarepersonalen utgick sistnämnda år med 110,945,65 kronor, utgörande ett medelbelopp af 725,13 till hvarje lärare, och till den oexaminerade 32,761,19 kronor eller i medeltal 227,50 kronor till hvar lärare. Statsbidrag till denna aflöning har erhållits år 1871 med 9,740 kronor, år 1872 med 36,850 kronor, år 1873 med 40,300 kronor, år 1874 med 46,687,54 kronor och år 1875 med 55,560,16 kronor. Skolhusens antal utgjorde 199, af hvilka 35 blifvit under perioden nybyggda; och bland dessa byggnader förtjenar att särskildt omnämnas den stora och prydliga undervisningslokalen i Eskilstuna, som i tre våningar innehåller 6 större och 4 mindre undervisningssalar, äfvensom den under perioden anordnade byggnad i Nyköping, hvaruti stadens fyra småskolor äro inrymda.

För att bereda folkskolelärare och lärarinnor tillfälle att vinna ökade insigter i sitt kall, har landstinget årligen anvisat anslag dels från 500 till 700 kronor för inrättande inom länet af en undervisningsanstalt för lärare eller lärarinnor i småskolor, dels å 900 kronor till stipendier å 75 kronor åt 12 lärare eller lärarinnor i folkskolor för att under minst 4 veckors tid antingen genomgå en lärokurs vid något af statens seminarier eller och auskultera vid någon af vederbörande inspektör anvisad utmärktare folkskola. Den såmedelst tillkomna undervisningsanstalten för småskolelärare har årligen hållits i verksamhet inom Skyllinge socken och varit besökt af 30—40 lärjungar.

Uti Eskilstuna är på sidan om den egentliga folkskolan inrättad en *folkaftonskola* för gossar, hvilken förestås af lärarne i folkskolan och är afsedd för äldre barn och sådana i yrken an-

ställde lärlingar, som försummat sin skolgång. Denna skola räknade år 1875 157 lärjungar.

Behovet af en läroanstalt för bibringande af något högre kunskapsmått än som i folkskolan erhålles har föranlett inrättandet af en *högre folkskola* i Malmköping, hvilken öppnades den 1 September 1875 med 11 lärjungar. I denna skola, som till lärarens aflönande åtnjuter ett årligt statsbidrag af 666,67 kronor och af Malmköpings kommun derutöfver för samma ändamål erforderliga 333,33 kronor jemte husrum och vedbrand, meddelas undervisning under 24 veckor om året i sådana ämnen, som företrädesvis äro lämpliga att dana ynglingar för jordbruket och näringarna; hvarjemte, på sätt förut i denna berättelse blifvit omnämndt, en slöjdskola för gossar är förenad med sågda folkskola.

Äfven inom Södermanlands län har under nu afhandlade period en *folkhögskola* kommit till stånd. Sedan hufvudsakligen genom egarens till Bie badanstalt, medicine doktorn P. A. Levins nitiska och förtjenstfulla bemödanden en folkhögskoleförening för länet blifvit bildad den 1 Juni 1872, för ändamål bland annat att genom penningebidrag i 5 år åstadkomma och understödja en folkhögskola vid nämnda badanstalt, så öppnades en dylik undervisningsanstalt derstädes den 1 November nyssberörda år med uppgift, enligt hvad det för skolan gällande reglemente innehåller, »att bland den mognare manliga ungdomen inom länet utveckla de andliga anlagen och de medborgerliga kunskaperna, fosterlandskärleken och det religiösa sinnet, samt att gifva denna ungdom en upplyftande inblick i skapelsens sammanhang, i naturens former, krafter och verksamhet, samt i det lagbundna sätt, hvarpå hvarje samhällsmedlem äldast och rättast kan verka i sitt kall till eget och allmänt gagn.» Undervisningen i skolan, som från dess öppnande ombesörjts af två lärare, har fortgått i årliga lärokurser, hvardera från den 1 November till början af påföljande Maj månad, och bevistats, den första årskursen af 36 lärjungar, den andra af 22, den tredje af 19 och den fjerde, som tog sin början den 1 November 1875, af 36 lärjungar, af hvilka 81 tillhört detta län och 32 åtskilliga andra län. Omkostnaderna för denna läroanstalts uppehållande hafva, oberäknade utgifterna för densammas första anordnande, utgjort: under läsåret 1872—1873 3,818,3 kronor, läsåret 1873—1874 4,326,52 kronor, läsåret 1874—1875 4,491,44 kronor och läsåret 1875—1876 4,867,73 kronor eller sålunda i medeltal för hvarje årskurs 4,375,93 kronor; och tillgångar till dessa utgifters bestridande hafva erhållits dels genom årsafgifter af lärjungarne, 50 kronor för hvarje, och af folkhögskoleförening-

gens ledamöter, dels genom enskilda gåfvomedel samt anslag från landstinget under 3 år med 3,500 kronor och från statsmedel under 2 år med 3,600 kronor.

Den *högre elementarundervisningen* har under perioden fortgått vid de fullständiga elementarläroverken i Strengnäs och Nyköping samt vid femklassiga elementarläroverket i Eskilstuna. Den vid dessa undervisningsanstalter tjänstgörande lärarepersonalen har utgjort: i Strengnäs 1 rektor, 7 lektorer, 7 adjunkter och 3 öfningslärare; i Nyköping 1 rektor, 5 lektorer, 8 adjunkter och 3 öfningslärare samt i Eskilstuna 1 rektor, 5 kolleger och 3 öfningslärare. Lärjungarnes antal har varit:

	1871.		1872.		1873.		1874.		1875.	
	Vår-terminen.	Höst-terminen.	Vår-terminen.	Höst-terminen.	Vår-terminen.	Höst-terminen.	Vår-terminen.	Höst-terminen.	Vår-terminen.	Höst-terminen.
Strengnäs	166	164	168	176	177	153	158	158	155	138
Nyköping	162	163	159	166	175	183	185	186	188	199
Eskilstuna	74	87	83	83	86	85	88	84	84	80
Summa	402	414	410	425	438	421	431	428	427	417

Anmärkningsvärdt är att, oaktadt den stora eldsvådan i Strengnäs år 1871, hvilken lade en tredjedel af staden i aska, lärjungeantalet ändock kunde under de nästpåföljande två åren bibehållas vid samma storlek som närmast före branden, hvilket förhållande ofelbart torde få tillskrivas eforalstyrelsens och lärarekollegiets verksamma och framgångsrika nit för läroverkets fortkomst. Och att lärjungarnes antal sedermera nedgått i ungefärlig proportion mot detsammans tillväxt vid läroverket i Nyköping beror antagligen till hufvudsaklig del på det beqväma samfärdsmedel med länets flesta trakter, hvaraf sistnämnda stad kommit i åtnjutande och hvilket säkerligen fortfarande lär åt läroverket härstädes bereda ett ökad tilllopp lärjungar.

Af de inom länet befintliga *tillämpningsskolor* har förut i denna berättelse redogjorts för landtbruksskolan på Väderbrunn, mejeriskolan vid Skarfnäs, skogvaktareskolan vid Skogshall samt de vid Claestorp och i Malmköping samt i några landskommuner förefintliga slöjdskolorna; hvadan Landshöfdingeembetet i afseende å nämnda inrättningar i underdånighet hänvisar till hvad derom blifvit yttradt. Förutom dessa finnas icke andra så beskaffade undervisningsanstalter än dels den i förra femårsberättelsen omnämnda slöjdskola för flickor i Strengnäs, hvilken i årligt medeltal under perioden räknat 42 lärjungar, dels den år 1859 inrättade *tekniska söndags- och aftonskolan* i Eskilstuna, hvilken kommunen förser med lokal, men staten i öfrigt bekostar. Vid denna skola, som står under omedelbar uppsigt af en direktions utaf fyra personer, äro anställda sex lärare, hvilka uti en tvåårig lärokurs under September—April månader meddela undervisning i kemi, matematik, geometri, mekanik, fysik, svenska språket, frihandsteckning och modellering samt bokföring; och besöktes skolan år 1875 af 92 lärjungar.

B) Helso- och sjukvård. Till hvad denna berättelses första afdelning derom innehåller må här vidare anföras, att de offentliga sjukvårdsanstalterna i länet voro vid periodens slut länslasaretten och kurhusen i Nyköping, Eskilstuna och Strengnäs, hospitalet i Nyköping samt ett så kalladt sjukhem i Trosa.

För de fyra förstnämnda sjukvårdsanstalternas verksamhet lemnas upplysning i följande tabell:

	Lasaretten.		Kurhusen.		Lasaretten och kurhusen.			
	Vårdade.		Vårdade.		Totalkostnaden för den egentliga sjukvården. Kronor.			
	Underhållsdagar för hela sjukantalet.	för hvarje sjuk.	Underhållsdagar för hela sjukantalet.	för hvarje sjuk.	för hela sjukantalet.	för hvarje sjuk pr dag.		
<i>Länslasaretten och kurhuset i Nyköping.</i>								
År 1871	208	9,153	44	60	2,648	44	8,862,64	0,75
» 1872	210	9,985	27,3	55	2,532	46	9,128,48	0,73
» 1873	218	10,343	47,4	36	2,094	58,1	9,769,14	0,78
» 1874	292	11,071	37,8	37	2,131	57,5	11,309,36	0,87
» 1875	253	10,702	42,3	16	633	39,5	10,113,66	0,94
<i>Länslasaretten och kurhuset i Eskilstuna.</i>								
År 1871	144	6,061	42	18	1,344	74,6	7,717,07	1,04
» 1872	248	9,612	38,7	23	994	43,2	9,994,14	0,94
» 1873	262	9,353	35,7	22	1,006	52	11,734,86	1,12
» 1874	329	12,026	36,6	18	706	39,2	12,627,88	0,99
» 1875	357	12,620	35,3	18	632	35,1	13,095,16	0,99
<i>Länslasaretten och kurhuset i Strengnäs.</i>								
År 1871	156	5,984	37	5	230	46	5,051,40	0,81
» 1872	148	5,362	36,2	7	733	104,7	6,202,86	1,01
» 1873	116	4,883	47	9	572	63,5	6,098,93	1,12
» 1874	139	5,378	33	—	—	—	6,597,69	1,22
» 1875	168	5,677	33,8	2	71	35	7,718,84	1,24
<i>Nyköpings hospital.</i>								
År 1871	85	23,652	65	—	—	—	15,123,31	0,63
» 1872	93	24,831	67	—	—	—	18,898,15	0,76
» 1873	89	24,438	67	—	—	—	19,310,65	0,79
» 1874	97	24,779	68	—	—	—	23,734,90	0,95
» 1875	91	25,312	69	—	—	—	22,294,07	0,88

De åtgärder, som under nästförtgångna perioden af länets landsting vidtogos för den allmänna sjukvårdens ordnande, hafva icke befunnits tillfyllestgörande, utan har landstinget dels år 1873, för att befrämja inrättandet af mindre sjukvårdsanstalter eller så kallade sjukhem, beviljat ett årligt underhållsanslag af 150 kronor för hvarje sjuksäng i sådan inrättning, dels år 1874 beslutit uppförande af ytterligare ett länslasarett för 40 sängar vid Flen och anvisat ett anslag af 40,000 kronor att dertill användas utöfver det belopp af 15,900 kronor, som blifvit inom orten för sådant ändamål sammanskjutet. I öfverensstämmelse med nyss omnämnda landstingsbeslut af år 1873 hafva ett invid provinsialläkarebostaden i Trosa anordnad sjukhem för 3 sängar och ett annat i slutet af år 1875 öppnadt sjukhem för 6 sängar invid Mariefred åtnjutit understöd af landstinget, hvarjemte den sistnämnda anstalten till betäckande af uppkommen brist i det genom frivilliga sammanskott samlade anläggingskapitalet fått af landstinget sig tillerkändt ett särskildt bidrag af 500 kronor.

Inom länet förefinnas följande *helsobrunnar* och *badanstalter* nemligen Augustenbad invid Bie i Floda socken, der kurgästerne i medeltal uppgått om året till 270, vid Hellby i Torshälla socken, hvilket under år 1875 var besökt af 83 personer, samt vid Snopptorp invid Eskilstuna, hvarest brunnspatienternes antal samma år utgjorde vid pass 100. I samband med brunns- och badanstalten vid Bie finnes inrättadt ett lasarett, som under hvarje af periodens fem år åtnjutit understöd af landstinget med 850 kronor, mot vilkor att 30 friplatser tillhandahöllos fattige badbesökande ifrån detta län.

För *veterinärväsendet* hafva under perioden funnits anställda en länsdjurläkare äfvensom ett nästan årligen växlande antal enskilda veterinärläkare, hvilka med få undantag plägat hastigt utbyta verksamhetsområden, allteftersom bättre utsigter i ekonomiskt hänseende annorstädes yppat sig. Detta för husdjurens sjukvård menliga förhållande har icke undgått landstingets uppmärksamhet utan haft till följd, att landstinget år 1875, jemte det detsamma indelat länet i sex veterinärdistrikt, anslagit för hvartera af nästföljande tre åren 1,800 kronor till lika fördelning mellan 6 behörigen examinerade veterinärer, anställde en inom hvarje distrikt.

Under perioden hafva funnits åtta *apotek* deraf 5 af privilegierad natur, uti Nyköping, Strengnäs, Mariefred, Eskilstuna och Malmköping samt 3 personela i Nyköping, Vingåker och Trosa; hvarjemte filialapotek och medikamentsförråd varit att tillgå i Björnlunda, Stensjö, Torshälla och Flen. Privilegierna å det ena apoteket i Nyköping hafva dock numera efter skedd inlösning af dem upphört.

Barnmorskor voro vid periodens utgång anställda i länet till ett antal af 89, deraf 17 i städerna och 72 på landsbygden, med 15 i Nyköpings, 28 i Eskilstuna, 9 i Vingåkers, 5 i Stora

Malms, 5 i Trosa, 3 i Malmköpings, 4 i Daga och 3 i Flens provinsialläkaredistrikt.

C) **Kredit- och försäkringsanstalter.** De inom länet förefintliga kreditinrättningar äro:

1:o *Södermanlands enskilda bank* med hufvudsäte i Nyköping och afdelningskontor i Eskilstuna, Strengnäs, Mariefred, Vingåker, Malmköping och Gnesta. För rörelsens omfattning vid denna bank, för hvilken förlängd oktroj till 1886 års slut blifvit den 7 Juli 1876 medgifven, redogöres på följande sätt i tab. Litt. Y.

2:o *Mälareprovinsernas enskilda banks afdelningskontor* i Nyköping och Eskilstuna, för hvilkas rörelse under den ifrågavarande tidrymden någon redogörelse icke kan lemnas.

3:o *Mälareprovinsernas hypoteksförening*, om hvars verksamhet, för så vidt den afser detta län, länsstyrelsen icke heller förmått bereda sig någon upplysning; och

4:o *Södermanlands stadshypoteksförening* bildad, enligt i Näder fastställt reglemente af den 24 September 1867, i ändamål att åt fastighetsegare inom detta läns sex städer och i staden Södertelge bereda från långifvarnes sida ouppsägbara amorteringslån. Sedan denna förening under år 1872 vunnit inträde i allmänna hypotekskassan för Sveriges städer för 500,000 kronor, hafva intill periodens utgång 49 delegare begagnat sig af den såmedels vunna lånerätten till ett belopp af 342,500 kronor, hvaraf dock en del tillfallit fastighetsegare i Södertelge.

Länets brandstodsbolag, som lemnar försäkring mot brandskada å såväl byggnader som lösegendom på landsbygden, har under perioden vunnit en storartad utveckling, på sätt följande uppgifter derom angifva:

Tab. Litt. Y.

Södermanlands enskilda banks rörelse åren 1871—1875.

	Lån		Inrikes vaxlar				Kassakreditiv					
	utgifna.	inbetalda.	diskonterade.		infrjade.		lyftade.		insatta.			
	K r o n o r.											
År 1871	2,263,200	—	2,262,300	—	463,089	59	381,826	51	4,876,275	—	4,947,110	—
» 1872	1,950,000	—	2,053,500	—	935,402	58	886,088	53	4,906,426	62	4,869,854	43
» 1873	2,603,400	—	2,303,000	—	1,509,607	50	1,255,673	81	5,156,330	81	5,084,876	41
» 1874	2,232,100	—	2,344,800	—	1,349,380	15	1,384,481	12	5,689,453	65	5,514,130	76
» 1875	3,864,800	—	3,046,400	—	2,327,282	70	2,188,364	96	7,166,560	43	6,725,578	56
	Depositioner.		Upp- och afskrifning.				Utställda post-		Sammanlagda om-			
	insatta.	uttagna.	insatta.		uttagna.		vaxlar.		sättningsbeloppen.			
	K r o n o r.											
År 1871	1,729,400	—	1,475,940	—	4,053,719	03	3,978,981	50	5,011,889	64	51,721,858	26
» 1872	2,457,394	62	2,440,507	50	4,071,633	42	4,035,865	34	5,867,082	44	56,161,750	02
» 1873	2,824,677	07	2,545,360	25	6,449,865	05	6,317,031	57	7,479,848	55	72,548,725	94
» 1874	3,735,907	92	3,047,699	83	6,478,670	47	6,492,530	15	9,341,972	68	85,313,897	84
» 1875	3,788,189	45	3,524,472	71	5,742,165	64	5,626,421	78	9,007,203	45	84,463,068	08

Räkenskapsår räknadt från och med den 14 Mars.	Försäkringsvärde. Kronor.	Ansvarighetsbelopp. Kronor.	Utbetalda brandskadeersättningar. Kronor.	Förvaltningskostnader. Kronor.	Utdebiterad afgift för 100 kronor ansvarighetsbelopp. Öre.
1871.....	65,144,510	65,479,265	18,627,36	4,538,95	5
1872.....	68,571,280	69,018,360	32,161,83	5,432,09	4
1873.....	73,743,930	73,992,545	18,228,95	5,628,26	4
1874.....	80,322,035	80,947,120	42,771,33	10,626,78	6
1875.....	80,947,120	86,992,635	9,103,97	10,408,09	3

Vid jämförelse med förhållandet under den femårsperiod, som med räkenskapsårets slut den 13 Mars 1871 tilländagick, visar sig, att delegarnes ansvarighetsbelopp, som nyssnämnde dag utgjorde 62,705,680 kronor, stigit under de derefter följande fem åren med 24,286,955 kronor, motsvarande i årligt medeltal 4,857,389 kronor, medan under förstberörda femårsperiod tillväxten i ansvarighetsbeloppet uppgått till 7,522,980 kronor eller i årligt medeltal till allenast 1,504,596 kronor.

I Städernas allmänna brandstodsbolag för försäkring af fast egendom lära vid periodens utgång fastigheter, tillhörande detta läns städer, varit brandförsäkrade för ett sammanlagt värde af 7,190,083 kronor. De ersättningar för lidna brandskador, som under ifrågakommande tidrymd blifvit af samma bolag till länet utbetalda, hafva uppgått till 446,576,14 kronor, deraf den ojemförligen största delen, utgörande 410,530,11 kronor belöpt sig på staden Strengnäs, hvilken dessutom för försäkrad lösegendom, som vid branden den 17 April 1871 gick förlorad, uppburet från Städernas brandstodsbolag för försäkring af dylik egendom ett sammanräknadt belopp af 213,224,8 kronor.

Tab. N:o 13. D) Sparbanker. För de inom länet befintliga sparbanker redovisas i tabellen N:o 13, i afseende å hvilken anmärkes att, som Forssjö bruks sparbank, afsedd uteslutande för tjänste- och arbetspersonalen vid nämnda bruk samt vid egendomarne Eriksberg och Gimmersta, handhafves och förvaltas af egaren till bemälda 3 egendommar allenast för delegarnes tillgodoseende med utfäst ränta på deras i banken innevarande besparingar, men icke för drifvande af särskild utlåningsrörelse med dessa medel, samma bank ej heller eger någon enskild fond eller drages med någon förvaltningskostnad.

Den i sist återopade tabell afgifna redogörelsen för sparbanksväsendets utveckling här i länet under ifrågakomna period ådagalägger nogsamnt den storartade tillväxt, som kapitalbildningen genom dessa anstalter vunnit. Deraf inhemtas nemligen, hurusom antalet delegare från 11,928 vid 1870 års slut var vid samma tid år 1875 ökad till 22,337 eller med 87 procent, äfvensom att dess behållning under sagda tidrymd växt från 1,875,635 kronor till 4,295,416 kronor och sålunda med ej mindre än 129 procent, hvarjemte sparbankernas egna fonder stigit från 119,261 kronor till 208,311 kronor, motsvarande 91,4 procent. I förhållande till folkmängden utgjorde sparbanksdelegarne vid periodens början 1 på vid pass 11 af länets invånare med en behållning af 156,44 kronor på hvarje delegare, men vid periodens slut 1 på omkring 6 invånare med en behållning af 192,30 kronor.

Ofvannämnda delegare- och sparbanksmedel voro vid 1875 års utgång fördelade sålunda:

Sparbankens namn.	Antal delegare.	Delegarnes behållning. Kronor.	Sparbankens egen fond. Kronor.	Summa behållning. Kronor.
Eskilstuna.....	3,081	720,826	34,265	755,091
Nyköpings stads och läns.....	5,205	1,034,256	78,201	1,112,457
Trosa stads och Hölöbo härads.....	586	137,452	9,904	147,356
Vestra Vingåkers.....	1,347	258,591	10,501	269,092
Forssjö bruks.....	409	128,889	—	128,889
Strengnäs.....	2,872	520,658	37,481	558,139
Oppunda härads.....	2,647	450,940	9,283	460,223
Villåttinge härads.....	1,227	134,519	5,664	140,183
Mariefreds stads.....	1,352	214,950	7,693	222,643
Öster- och Vester-Rekarnes med Torshälla stads.....	2,637	535,426	10,744	546,170
Mörkö sockens.....	162	34,433	1,492	35,925
Daga härads.....	812	124,476	3,083	127,559
Summa	22,337	4,295,416	208,311	4,503,727

Allmänhetens stegrade håg att fruktbar göra sina besparingar har äfven gifvit sig tillkänna genom talrikare insättningar uti lifränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm, i den mån som kännedomen om denna inrättnings gagnande syften hunnit utbreda sig bland befolkningen. Och för främjandet af denna angelägenhet hafva flere krafter, såsom den i sista femårsberättelsen omnämnda Fosterländska föreningen i Nyköpings län och åtskilliga på landsbygden bildade så kallade husbondeföreningar, varit, hvar på sitt håll, verksamma. Men mest har länets hushållningssällskap bidragit till sakens framgång genom det anslag å 300 kronor, som af detsamma årligen beviljats och af hushållningssällskapets för sådant ändamål utsedda ombud användts till betäckande af mindre bemedlade insättares förvaltningsafgifter till försäkringsanstalten och af kostnaderna för insättningsbeloppens öfversändande. Och till vittnesbörd härutinnan må tjena att, medan år 1871 de såmedels befordrade insättningar utgjorde 7,700 kronor, deremot under år 1875 22,449 kronor blifvit genom sagda ombuds bemedling insatta uti ofvannämnda anstalt.

E) Vålgörenhetsanstalter och fromma stiftelser. Under perioden har inrättats en mindre idiotanstalt i Strengnäs, hvilken från och med år 1874 åtnjuter ett årligt understöd från landstinget af 1,200 kronor, med vilkor att anstalten lemna vård och underhåll åt fyra idioter från länet, hvarjemte inrättningen medgifvits att betjena sig af mathållningen vid dervarande läns-lasarett, mot godtgörelse till lasarettskassan för erhållna dagportioner efter gällande portionspris. För nämnda anstalts ursprung, verksamhet och tillgångar hafva icke vidare upplysningar meddelats, än att densamma förfogar öfver en »Wikströmsk donation» på 10,000 kronor, mot skyldighet att vårda och underhålla två idioter.

Uti Eskilstuna finnes en vård- och uppfostringsanstalt för fattiga barn, benämnd *Eskilstuna pastorats barnhem*, uti hvilken år 1875 tio barn från staden voro intagna mot godtgörelse från fattigvården af 6 kronor i månaden för hvarje barn. Barnhemmets tillgångar bestå af en fastighet, uppskattad till 6,000 kronor, och en penningfond å 5,000 kronor.

Af egaren till Vibyholms gods i Årdala socken är anord-

nadt ett barnhem, kalladt *Sigríðslunds uppfostringsanstalt för medellösa barn*, hvilka tillhöra bemälda egendom. Uti denna anstalt underhållas och uppfostras 4 gossar och 4 flickor, hvilka få kvarstanna derstädes till dess de blifvit beredda till sin första nattvardsgång, och erhålla derunder skolundervisning gemensamt med kommunens öfriga barn, men tillika enskild undervisning i handslöjder och landtmannagöromål af de vid inrättningen anställda föreståndaren och förestånderskan. Till anstaltens vidmagthållande äro anvisade vissa jordegor och en penningfond å 6,500 kronor.

Vid egendomen Erikslund i Vesterljungs socken förefinnes äfvenledes ett af egaren bekostadt barnhem, deruti 10 barn vårdas och uppfostras.

Uti Nyköping hafva genom frivilliga sammanskott bildats en penningfond och träffats åtskilliga andra förberedelser till inrättande af ett barnhem, hvars öppnande och verksamhet infaller under nästa femårsperiod.

Till anstalter, som i anseende till de ändamål, för hvilka de verka, lämpligen böra inrymmas i förevarande afdelning höra de inom Nyköping, Eskilstuna och Mariefred bildade *arbetareföreningar*, hvilka, synnerligast i de begge förstnämnda städerna, utöfva ett mäktigt inflytande till höjande af den arbetande befolkningens sedlighet och upplysning samt till främjande af en god samfundsanda. Föreningen i Nyköping, stiftad år 1866 och som vid 1875 års slut räknade 414 medlemmar, har numera förvärfvat sig fastighet, deruti dess bibliotek och öfriga tillhörigheter förvaras; och föreningens penningfonder egde vid samma tid en behållning af 10,848,03 kronor, deraf 1,699,98 kronor i sjuk- och begravningskassorna. Arbetareföreningen i Eskilstuna, stiftad år 1867, bestod vid början af år 1876 af omkring 350 medlemmar med egen sång- och musikkör samt förfogade öfver ett bibliotek på nära 900 band, hvilket flitigt anlätades. Denna förenings tillgångar uppgingo till omkring 6,000 kronor förutom dess sjuk- och begravningskassa, hvars behållning vid 1875 års slut utgjorde 10,289 kronor.

Andra till sjuk- och begravningshjälp för delegare afsedda kassor finnas i Nyköping och Eskilstuna, deraf åtta i sistnämnda stad; men för dessa kassors storlek kan icke redogöras.

Af de under landstingets vård och förvaltning ställda tvenne penningfonder, kallade »fonden för länets arbets- och förbättringsanstalt» och »krigsmanskassan för Södermanlands län», för hvilka anstalters uppkomst och ändamål närmare upplysningar äro i senaste femårsberättelsen meddelade, har den förra, då någon del deraf icke erfordrats för ordnande af länets sjukvård, årligen med räntevinster förkofrats och besteg sig vid 1875 års utgång till 71,513,49 kronor. Från den senare fonden hafva pensioner till afskedade krigsmän och enkor efter sådana utgått med ett årligt belopp af 300 kronor; och utgjorde fondens behållning vid nyssberörda tid 11,250 kronor.

Vid utgången af förevarande tidsskifte återstodo 24 sockenmagasin med en sammanlagd spanmålstillgång af 18,225 kubikfot, som utlånades mot en afgift för helt år räknad af 1 å 1,20 kanna för hvarje kubikfot. Då emellertid det visat sig för enadt med oöfvervinnerliga svårigheter att åstadkomma utlåning af de i sockenmagasinen förvarade spanmålsupplagen, hafva dessa numera i 47 af länets kommuner blifvit afyttrade och af de inlutna försäljningsmedlen bildats stående penningfonder, som

göras fruktbarande. Behållningen af dessa fonder var vid 1875 års slut 121,239 kronor.

Såsom i förra femårsberättelsen blifvit anmärkt, är länet gynnadt med en mängd genom den enskilda välgörenheten tillkomna *fromma stiftelser* för olika ändamål. Af dessa uppräknas här:

1:o Medecinalrådet Tingstadii under landshöfdingens i länet och biskopens i stiftet förvaltning ställda donation af ett mantal Skena i Lunda socken, hvars afkastning skall i lika lotter tillfalla två faderlösa, inom detta län födda flieckebarn af 8 års ålder och derutöfver. Hvarje af dessa pensioner, hvilka få bibehållas i 8 år, utgår numera med 700 kronor årligen;

2:o En i Eskilstuna den 16 April 1871 genom frivilliga sammanskott och anslag af brukssocieteten bildad fond till åminnelse af fristadsinrättningens samma dag år 1771 skedda grundläggning. Af fonden, som vid 1875 års slut egde en behållning af 6,754,89 kronor, skall räntan användas till understöd åt yngre smidesarbetare för utbildning i deras yrken;

3:o Det så kallade Lundmarkska kuratelet i Nyköping, omfattande ett kapital af 13,200 kronor, hvaraf den årliga räntan skall användas dels till 2 stipendier, hvardera på 12,50 kronor åt studerande från länet, som begynna sina universitetsstudier, dels till 30 pensioner åt fattiga barn inom 2:ne af länets församlingar och en församling i Vesterås stift, dels till understöd åt länslasarettet i Nyköping med 175 kronor;

4:o Forsby egendoms magasinsfond å 4,050 kronor, derå räntan för året skall i mån af behof fördelas mellan de till egendomen hörande arbetsfamiljer;

5:o Kulsta donationsfond, omfattande 1 $\frac{3}{4}$ mantal Kulsta i Blacksta socken. Af egendomens afkastning skola årligen 50 kronor tillfalla sockenkyrkan och 50 kronor folkskolan samt återstoden användas till uppfostran vid offentligt läroverk åt en gosse af allmogeklassen, med rättighet för denne att åtnjuta detta understöd till hans 21:a år;

6:o En inom Ripsa socken donerad fond å 5,079,30 kronor för inrättande af en slöjdskola derstädes;

7:o En »Wikströmsk» donation i Strengnäs å 4,000 kronor för underhåll af en frisäng på lasarettet derstädes;

8:o »Harbrofonden» i Björnlanda socken å 11,280,87 kronor, hvaraf räntan skall användas till anskaffande af kyrkopydnader;

9:o L. Jacobi testamentsfond å 8,000 kronor till inrättande af en folkhögskola inom Åkers och Selebo härad;

10:o von Akens testamentsfond å 25,000 kronor, hvaraf räntan utgår till underhåll af en folkskola vid Högsjö bruk;

11:o Jenningska skolfonden i Bärbo socken, deraf den årliga räntan 20 tunnor spanmål användes till uppehållande af en folkskola i berörda församling; och

12:o N. Holtermans testamentsfonder å 900 kronor till Österåkers kyrka, 3,750 kronor såsom bidrag till komministerns aflöning och 2,250 kronor för anskaffande af läkarevård åt nämnda socken. Endast räntorna å dessa fonder få för de angifna ändamålen begagnas.

Förutom ofvan uppräknade välgörenhetsstiftelser finnas 58 andra inom länets särskilda kommuner, deraf 13 med kapital af 374 kubikfot spanmål och 68,040 kronor i penningar samt $\frac{1}{4}$ hemman Löten i Ludgo socken tillkommit för att med årliga räntorna och afkastningen bereda åt fattiga barn skolgång, un-

derhåll och beklädnad, 15 stycken med ett fast kapital af 448 kubikfot spanmål och 68,065 kronor äro inrättade för folkundervisningens befrämjande i allmänhet och delvis till aflöning åt folkskollärare, 22 stycken, omfattande donationer på 136 kubikfot spanmål och 29,780 kronor, hafva till syftemål fattigvårdens underlättande, 2 stycken å 1,775 kronor lemna bidrag till barnmorskors aflönande och 5 stycken med en kapitalstyrka på 55,300 kronor äro stiftade för af Landshöfdingeembetet okända ändamål.

Tab. N:o 14. **Fattigvården.** Vid jemförelse af de numeriska uppgifterna i hithörande tabell N:o 14 med de i sista femårsberättelsen meddelade, inhemtas, att under periodens 3 första år antalet fattigsamhällen vuxit med ett, men fattighusen minskats med två; att antalet fattighjon, som åtnjutit full försörjning, hvilka år 1870 utgjorde 2,710, eller 1,006 män och 1,704 kvinnor, hvaribland i städerna 160 män och 224 kvinnor eller tillsammans 384 personer, ökats till 2,801 personer sålunda, att,

medan dylika understödstagare minskats å landet med 131 personer, de deremot ökats i städerna med 222, deraf 77 män och 145 kvinnor; att mängden af fattighjon, som icke erhållit full försörjning, nedgått från 894 män och 1,757 kvinnor eller sammanräknade 2,651 personer, till 2,262 personer, sålunda att de ökats i städerna med 88, deraf 22 män och 66 kvinnor men minskats på landsbygden med 477; att utgifterna för fattigvården, som år 1870 uppgifvits till 119,435,01 kronor på landet och 44,019,65 i städerna eller sammanräknade 163,454,66 kronor, uppgått år 1873 till 131,302,12 kronor på landet och 51,918,33 kronor i städerna eller till 183,220,45 kronor och sålunda för länet i dess helhet stigit med 19,765,79 kronor; äfvensom att beskattningen för fattigvården från år 1870, då den besteg sig till 131,907,29 kronor, deraf 34,867,90 kronor för städerna och 97,039,39 kronor för landsbygden, vuxit till 143,443,02 kronor, deraf 35,399,83 kronor i städerna och 108,043,19 kronor på landsbygden, oberräknade de naturaprestationer, som i många kommuner utgå för fattigvården.

Nyköping i Landskansliet den 30 Juni 1877.

På Landshöfdingeembetets vägnar:

GUSTAF NORDEMAN.

ADOLF DAHL.

Tab. N:o 1.

FOLKMÄNGD.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	Den 31 December enligt presternas uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.						Bevårings- manskaf af alla 5 kl. enligt form. H i nåd. för- ordn. den 9 Febr. 1861.	Enligt årets mönster- rullor approbe- rade be- värings- pligtige.
				Hela folkmängden af			Deraf frie från mantals- penningar.				
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
Å landsbygden.											
År 1871	60,676	62,659	123,335	60,467	62,523	122,990	28,387	31,022	59,409	4,554	651
» 1872	60,861	62,982	123,843	60,792	62,764	123,556	28,587	31,158	59,745	4,610	640
» 1873	60,876	63,254	124,130	60,982	63,215	124,197	28,644	31,335	59,979	4,630	621
» 1874	61,021	63,201	124,222	60,952	63,166	124,118	28,519	31,369	59,888	4,537	737
» 1875	61,712	63,949	125,661	61,232	63,537	124,769	28,613	31,476	60,089	4,558	655
I städerna.											
Nyköping år 1871	1,699	2,302	4,001	1,660	2,255	3,915	836	1,070	1,906	88	7
1872	1,688	2,320	4,008	1,695	2,336	4,031	825	1,081	1,906	104	10
1873	1,805	2,444	4,249	1,768	2,391	4,159	807	1,049	1,856	105	18
1874	1,851	2,478	4,329	1,828	2,439	4,267	809	994	1,803	124	18
1875	1,883	2,525	4,408	1,842	2,466	4,308	807	992	1,799	129	19
Strengnäs år 1871	619	873	1,492	609	865	1,474	252	349	601	40	10
1872	623	884	1,507	629	879	1,508	254	346	600	46	4
1873	642	890	1,532	646	889	1,535	266	344	610	52	4
1874	654	876	1,530	646	877	1,523	268	327	595	50	5
1875	670	893	1,563	681	906	1,587	293	341	634	53	6
Torshälla år 1871	365	464	829	342	435	777	162	207	369	17	1
1872	385	496	881	363	466	829	106	281	387	23	2
1873	410	519	929	398	502	900	175	236	411	20	5
1874	411	521	932	423	522	945	189	244	433	28	4
1875	414	527	941	421	536	957	191	249	440	36	5
Eskilstuna år 1871	3,167	2,962	6,129	3,207	2,942	6,149	1,403	1,476	2,879	312	33
1872	3,304	3,103	6,407	3,339	3,107	6,446	1,416	1,565	2,981	339	45
1873	3,427	3,227	6,654	3,450	3,252	6,702	1,489	1,589	3,078	341	33
1874	3,598	3,382	6,980	3,646	3,396	7,042	1,583	1,651	3,234	375	60
1875	3,673	3,470	7,143	3,719	3,514	7,233	1,633	1,722	3,355	368	56
Mariefred år 1871	337	401	738	315	376	691	126	123	249	18	—
1872	339	410	749	336	412	748	134	132	266	26	2
1873	337	404	741	331	407	738	131	136	267	22	—
1874	345	409	754	349	405	754	145	135	280	21	3
1875	342	396	738	350	405	755	140	135	275	22	6
Trosa år 1871	212	241	453	216	244	460	88	109	197	9	—
1872	212	238	450	216	242	458	87	100	187	13	2
1873	222	239	461	212	233	445	92	97	189	11	—
1874	222	247	469	225	237	462	92	96	188	12	1
1875	214	254	468	224	244	468	88	98	186	9	1
Summa i länets samtliga städer år 1875	7,196	8,065	15,261	7,237	8,071	15,308	3,152	3,537	6,689	617	93
Summa i hela länet år 1871	67,075	69,902	136,977	66,816	69,640	136,456	31,254	34,356	65,610	5,038	702
» 1872	67,412	70,433	137,845	67,370	70,206	137,576	31,409	34,663	66,072	5,161	705
» 1873	67,719	70,977	138,696	67,787	70,889	138,676	31,604	34,786	66,390	5,181	681
» 1874	68,102	71,114	139,216	68,069	71,042	139,111	31,605	34,816	66,421	5,147	828
» 1875	68,908	72,014	140,922	68,469	71,608	140,077	31,765	35,013	66,778	5,175	748

För de uppgifter, som tillhöra tabb. N:is 2 och 3, JORDBRUK och BOSKAPSSKÖTSEL, hänvisas till berättelsens text, sid. 8 o. följ.

Tab. N:o 4.

SKOGSHUSHÅLLNING.

1. Särskilda slag af skogar m. m.	2. Areal vid pe- riodens slut.	3. Till ordnad skogshushåll- ning indelade.	4. Afverkningsbelopp		
			5. År.	utfördt i	
				6. kvantitet. Kubikfot.	penningevärde. Kronor.
1. Kungl. Maj:t och kronan omedelbart tillhöriga och under dess disposition stående:					
a) Kronoparker	6,638,33	5,314,32	1871	54,584	3,037,00
			1872	53,996	3,898,75
			1873	59,471	4,071,00
			1874	62,105	5,732,00
b) Kungsgårdars, kungsladugårdars, kronosäterins och andra för kronans räkning utarrenderade hemmans och lägenheters skogar.....	46,298,83	30,031,69	1875	67,703	3,348,00
			1871	71,887	3,666,00
			1872	96,698	5,222,00
2. Boställens, kyrkors, läroverks och fromma stiftelsers.....	162,562,39	58,001,82	1873	93,085	4,840,00
			1874	101,076	8,288,00
			1875	103,454	5,069,00
			1871	888,128	53,413,00
			1872	1,009,906	68,483,00
3. Häradsmänningar.....	233,596,72	177,140,49	1873	1,259,650	73,089,00
			1874	1,102,347	76,714,00
			1875	1,054,520	61,460,00
4. Sockenallmänningar (oskiftade) finnas ej.					
5. Till bergshandterings understödd anslagna skogar.....	132,288,80				
6. Ekplanteringar: å Ridö kronopark, Skogshalls skogvaktareskola och Fiholms säteri.					
7. Mullbärsplanteringar: å Gripsholms slott.....	9,00				
8. Andra skogsplanteringar: kunna ej till vidden bestämmas.					
9. Flygsandsfält: finnas ej.					

För tab. N:o 5, DÖDADE ROFDJUR, jfr berättelsens text, sid. 18.

Till tab. N:o 6, AF ROFDJUR DÖDADE HUSDJUR, hafva inga uppgifter kunnat meddelas.

Tab. No 7 a.

BRUK, FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR, ÅR 1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	
Särskilda slag af inrättningar.	Antal fabriker		Drifkraft, bestående af:				Antal befignade maskiner och redskap.	Egare eller innehafvare.		Arbeta-re						Summa.	Tillverkningens		Egares eller innehafvares beviljning i och för rörelsen.			
	i färdg.	ej befignade.	kreatur.	hånga eller vadmullf.	beräknade hästkrafter.	Ensam egare eller innehafvare.		Kolag.	öfver 18 år		vid fabriken man-tals-skrifne.		vid fabriken ej man-tals-skrifne.		under 18 år.		kvantitet.	värde. Kronor.				
									m.	q.	m.	q.	m.	q.								
	Under året.	Antal.				m.		q.	Antal.						kvantitet.		värde. Kronor.					
På landsbygden och i köpingen.																						
Bomullsväfnadsfabrik	1	—	—	1	—	—	116	—	—	1	6	29	1	13	—	7	57	2,208 ctnr bomullsgarn, 2,612,116 fot domestik.....	235,080	350		
Bomullsspinneri	1	—	—	1	—	—	90	—	—	1	14	27	6	7	26	34	115	6,074 ctnr bomullsgarn, 56,766 bundtar d:o.....	510,894			
Bryggeri	1	—	—	—	—	—	2	1	—	—	1	1	—	2	—	—	4	2,000 kannor bayerskt öl, 10,000 d:o svagdricka..	4,700	—		
Bränvinsbränneri	5	—	—	1	4	14	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	43	196,391,6 k:or bränvin.....	255,309,08	—		
Färgerin	3	—	—	1	2	17	49	2	—	1	1	14	—	1	—	—	17	1,254 ctnr bomullsgarn, 5,5 ctnr ullgarn, 11,722 bundtar bomullsgarn, 10,000 fot färg- gad och stampadt vadmal, 15,800 st. tyger.....	39,566	40		
Garfverin	7	—	—	—	—	—	97	7	—	—	4	16	—	1	—	1	22	Sulläder 100 st. o. 300 $\mathcal{E}$, smorläder 2,425 st. o. 4,000 $\mathcal{E}$, hudar och skinn 2,700 st. 413,898 ctnr malm.....	20,862 206,949	33		
Grufvor	18	34	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	214	500 st. räckta blad, 4,975 dussin knifvar.....	121,153	150	
Jern-, stål- och bordsknifa- fabriker	3	—	—	4	—	44	52	1	—	1	1	85	—	1	—	12	—	99	250,000 kub.-fot kalk.....	50,000	70	
Kalkbrott	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	13	9	10	—	—	—	33	8 st. kakelugnar.....	1,500	1	
Kakelugns- och lerkärls- fabriker	4	—	—	—	—	—	17	3	—	—	—	5	—	—	—	—	—	5	1,627 ctnr 89,5 $\mathcal{E}$	—	169,18	
Krutbruk	1	—	2	5	—	—	17	—	1	—	8	22	—	—	—	—	—	30	34,500 fot kläden och dofflar	53,000	25	
Klädesfabriker	2	—	—	2	—	—	10	1	—	—	1	11	—	—	—	4	1	17	65 ctnr koppar.....	3,250	—	
Kopparverk	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	24	4,25 ctnr.....	318,75	—	
Kopparsmide	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	4	—	11,000	—	
Marmorbruk	1	1	—	1	—	—	—	—	1	—	1	12	—	—	—	—	—	13	—	—	—	
Mekaniska verkstäder och jergjuterin	6	—	—	13	3	60	134	—	—	6	6	244	—	20	—	24	—	295	54,086 ctnr.....	1,037,229	800,62	
Masugnar	5	9	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	107,286,47 ctnr tackjern... 1,898 ris papper, 236 ctnr papper.....	187,752,60	—	
Pappersbruk	1	—	—	1	—	—	5	—	—	1	1	15	—	3	—	3	—	22	28,603 ctnr stängjern.....	24,833	—	
Stångjernsverk	7	6	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69	650 ctnr trämassa.....	280,603	—	
Terpentin- och träoljefabrik	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	114,000 $\mathcal{E}$ spunnen ull....	57,000	30	
Trämassfabrik	1	1	—	2	2	80	3	1	—	1	—	2	—	10	—	—	—	12	—	2,825	—	
Ullspinneri	2	—	—	2	—	—	27	2	—	—	2	19	—	—	—	11	5	37	—	—	—	
Summa	72	53	2	36	23	370	620	24	3	12	30	479	65	55	20	81	47	1,221	3,103,824,43	1,668,80		
I städerna.																						
Bleck- och plåtslageri	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	Diverse arbeten.....	1,000	7	
Bomullsspinneri	1	—	—	3	—	150	78	—	—	1	1	14	24	6	5	15	35	100	48,088 bundtar bomullsgarn	350,040	200	
Bränvinsbränneri	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	172,271,1 k:or bränvin.....	223,952,43	—	
Filt- och vaddfabrik	2	—	—	1	—	2	5	1	—	1	—	—	—	1	3	3	2	9	25,000 $\mathcal{E}$	12,600	33	
Färgerin	6	—	1	2	—	7	58	6	—	—	1	15	2	—	—	—	1	19	5,000 fot vadmal.....	28,900	83	
Garfverin	11	—	1	—	—	2	164	10	—	—	—	24	—	3	—	—	—	27	6,080 st., 4,730 $\mathcal{E}$	68,543	184	
Gasverk	2	—	—	—	—	—	5	—	—	1	1	—	—	3	—	3	—	7	1,614,400 kub.-fot gas, 2,765 k:or stenkolstjära....	11,803	—	
Jern- och stålfabriker	22	—	—	11	5	109	218	17	—	5	11	417	15	41	21	101	—	606	—	807,335	1,648,35	
Kakelfabrik	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	3	—	—	—	5	250 st. kakelugnar.....	6,000	14	
Mekaniska verkstäder och jergjuterin	2	2	—	2	3	53	119	1	—	3	4	152	—	22	—	13	—	191	—	564,101	533,50	
Messingsbruk	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	40,5 $\mathcal{E}$ messing.....	80,37	—	
Möbelfabrik	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	1,200	9	
Snickerifabriker	2	—	—	—	1	10	6	2	—	—	—	2	—	15	—	—	—	17	—	2,700	21	
Tegelbruk	1	—	2	—	—	—	2	1	—	—	—	5	—	5	—	—	—	12	200,000 st.....	9,000	7	
Tändsticksfabrik	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	4	12	37	15	19	91	6,912,000 askar.....	86,400	30	
Urfabriker	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	23,000	25	
Ullspinneri	1	—	—	1	—	15	25	—	—	1	1	—	—	24	7	16	—	48	—	2,600	28,16	
Ättiksbrggeri	1	—	—	—	—	—	6	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	6,416 kannor.....	2,566	7	
Ölbryggeri	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	8	—	—	6	—	—	15	140,000 k:or öl, 250,000 k:or svagdricka.....	78,500	120	
Summa	61	2	4	20	10	348	666	46	1	15	21	646	46	135	80	170	56	1,166	2,280,300,80	2,950,01		
Summa för hela länet	133	55	6	56	33	727	1,286	70	4	27	51	1,125	111	190	100	251	103	2,387	5,384,125,23	4,618,81		

Tab. No 7b.

HANDTVERKERIN, ÅR 1875.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	1.		2.	3.	4.	5.	6.
De särskilda klasserna af handtering.		Handtverkare eller idkare.		Antal arbetare.		Bevilling i och för rörelsen.	De särskilda klasserna af handtering.		Handtverkare eller idkare.		Antal arbetare.		Bevilling i och för rörelsen.
		m.	q.	m.	q.	Kronor.			m.	q.	m.	q.	Kronor.
På landsbygden och i köpingen.							I städerna.						
Bagare.....	1	—	—	—	—	1	—	Bagare.....	11	10	11	3	47
Bleckslagare	1	—	—	—	—	1	—	Biljardegare.....	1	—	—	—	7
Borstbindare	1	—	—	—	—	—	—	Bleckslagare	4	—	7	—	20
Bryggare.....	2	—	3	—	—	—	—	Bokbindare.....	5	—	8	—	25
Byggmästare	1	—	2	—	—	—	—	Boktryckare.....	6	—	13	1	35
Färgare.....	1	—	—	—	—	1	50	Bryggare.....	5	2	7	1	67
Garfvare.....	2	—	2	—	—	1	—	Byggmästare	3	—	—	—	3
Hofslagare.....	2	—	—	—	—	2	—	Fältskär.....	1	—	2	—	15
Kakelugnsmakare	1	—	1	—	—	—	—	Färgare.....	4	—	2	—	19
Knifsmed.....	1	—	3	—	—	2	—	Garfvare.....	8	—	11	—	93
Kopparslagare.....	2	1	4	—	—	3	—	Gelbgjutare.....	8	—	49	—	66
Korvkärare.....	1	—	2	—	—	5	50	Glasmästare.....	1	—	1	—	20
Krumakare.....	2	—	2	—	—	2	—	Guldsmeder.....	6	1	5	—	44
Murare.....	17	—	3	—	—	11	—	Handskmakare	1	1	—	—	—
Målare.....	15	—	11	—	—	6	—	Hattmakare.....	1	—	1	—	3
Repslagare.....	1	—	3	—	—	2	—	Hofslagare.....	4	—	6	—	14
Sadelmakare	10	—	4	—	—	5	—	Kakelugnsmakare	8	—	30	—	61
Skomakare.....	230	—	142	—	—	49	50	Kammakare.....	1	—	2	—	2
Skräddare	190	—	98	—	—	51	—	Kopparslagare.....	9	1	11	—	38
Slipare.....	1	—	1	—	—	7	—	Korvkärare.....	1	—	—	—	—
Smeder.....	64	—	61	—	—	66	—	Körsnär.....	1	—	—	—	—
Snickare.....	66	—	31	—	—	26	—	Murare.....	6	—	—	—	28
Stenhuggare	2	—	—	—	—	2	—	Målare.....	13	—	19	—	67
Stenläggare.....	1	—	—	—	—	1	—	Mössmakare.....	—	2	—	—	1
Stockmakare.....	1	—	2	—	—	3	—	Metallarbetare.....	1	—	—	—	3
Svarfvare.....	1	—	2	—	—	1	50	Nålmakare.....	1	—	1	—	2
Tunnbindare.....	1	—	—	—	—	2	—	Repslagare.....	3	—	11	—	21
Urmakare.....	2	—	2	—	—	—	—	Sadelmakare	15	—	12	—	32
Vagnmakare	1	—	1	—	—	—	—	Sejlare.....	1	—	2	—	4
								Skomakare.....	31	—	67	—	149
								Skräddare.....	26	—	51	9	207
								Slagtare.....	7	—	1	—	52
								Smeder.....	109	4	476	—	587
								Snickare.....	17	—	21	—	52
								Sockerbagare	3	—	3	1	21
								Sotare.....	1	—	2	—	2
								Svarfvare.....	2	—	1	—	2
								Skrufmakare.....	1	—	1	—	4
								Urmakare.....	8	—	4	—	19
								Vagnmakare.....	1	—	1	—	2
Summa	621	1	350	—	—	252	—	Summa	335	21	539	15	1,834

Tab. N:o 8.
ALLMÄNNA VÄGAR, GÄSTGIFVERIN OCH SKJUTSNING.

1. Särskilda slag af vägar.	2. 3. 4. 5. L ä n g d i m i l				6. 7. 8. 9. Kostnad i Kronor för de under perioden				10. Gästgifveriens antal vid periodens slut.	11. 12. 13. Antal hästar, utgångne		
	af hvarje slag af motstående vägar	af inderade, med skjutsstationer försedda vägar	af fulländade och afsynade vägar	af omlagda eller betydligt förbättrade vägstäckor	fulländade nya vägar		omlagda eller betydligt förbättrade vägstäckor			År.	till kungs- och kronoskjuts.	till gästgifveriskjuts.
					af statsmedel.	af kommunernas medel.	af statsmedel.	af kommunernas medel.				
Allmänna landsvägar	97,25	93,80	—	—	—	—	—	—	33	1871 1872 1873 1874 1875	246	13.727
Häradsvägar	27,67	24,30	—	—	—	—	—	—	7		176	16.128
Socknevägar	63,50	9,60	—	—	—	—	—	—	1		308	20.348
Vid jernvägsstationer.....	—	—	—	—	—	—	—	—	3		326	25.799
I städer	1,75	—	—	—	—	—	—	—	6		483	25.954
Summa	190,17	127,70	—	—	—	—	—	—	55		1.539	101.936
Deraf med skjutsentreprenad	—	—	—	—	—	—	—	—	45		103.495	

Tab. N:o 9 a.
SJÖFART, ÅR 1875.

1.	2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.							9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.							16. 17. 18. 19. 20. 21. 22.					
	Fartyg eller båtar af 10 tons eller derutöver, begagnade till utrikes sjöfart.							Fartyg eller båtar öfver 10 tons och derutöver, begagnade till inrikes sjöfart.							Summa under året begagnade fartyg och båtar af 10 tons och derutöver.					
	Seglande.		Med ångmaskin försedda.		Besättning.			Seglande.		Med ångmaskin försedda.		Besättning.			Seglande.		Med ångmaskin försedda.		Besättning.	
Antal.	Tons.	Antal.	Tons.	Hästkraft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Tons.	Antal.	Tons.	Hästkraft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Tons.	Antal.	Tons.	Hästkraft.	Skeppare.	Sjöfolk.
Landsbygden.....	—	—	—	—	—	—	20	968	1	13	8	21	25	20	968	1	13	8	21	25
Summa för landsbygden	—	—	—	—	—	—	20	968	1	13	8	21	25	20	968	1	13	8	21	25
Städerna: Nyköping.....	—	—	—	—	—	—	5	428	2	163	90	7	42	5	428	2	163	90	7	42
Strengnäs.....	—	—	—	—	—	—	1	42	2	55	50	3	6	1	42	2	55	50	3	6
Torshälla.....	—	—	—	—	—	—	1	71	—	—	—	1	2	1	71	—	—	—	1	2
Eskilstuna.....	—	—	—	—	—	—	—	—	2	92	55	2	12	—	—	2	92	55	2	12
Mariefred.....	—	—	—	—	—	—	3	127	—	—	—	3	4	3	127	—	—	—	3	4
Summa för städerna	—	—	—	—	—	—	10	668	6	310	195	16	66	10	668	6	310	195	16	66
Summa för hela länet	—	—	—	—	—	—	30	1.636	7	323	203	37	91	30	1.636	7	323	203	37	91

Tab. No 9 b.
HANDLANDE OCH DERAS BETJENING, ÅR 1875.

1.	2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.		9.		10.		11.	
	Å landsbygden och i köpingen.					Bevilling i och för rörelsen.		I städerna.					Bevilling i och för rörelsen.							
	Handlande.		Betjening.			Kronor.		Handlande.		Betjening.			Kronor.							
Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	Kronor.	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	Kronor.	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	Kronor.						
1:o Handlande, som idka grosshandel eller försälja varor i bod eller från annat upplagsställe	95	11	85	13	565	—	—	—	—	—	—	121	34	94	7	2.537,50	—	—	—	
2:o Handlande, som utom den ort, der de äro bosatte, sjelfve eller genom andra kringföra eller annorlunda än å marknad till salu utbjuda varor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	95	11	85	13	565	—	—	—	—	—	—	121	34	94	7	2.537,50	—	—	—	

Anm. Någon utlänning har ej idkat handel inom länet.

Tab. N:o 10 a.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER M. M. Å LANDSBYGDEN, ÅR 1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Hemman och jordlägenheter af alla slag efter olika natur.	H e m m a n .		A n t a l						Taxeringsvärde. Kronor.
	Mantal		brukningsdelar.	nybyggen.	jordtorp.	ryttare-, soldat- och båtsmans-torp.	backstugor.	andra lägenheter.	
	oförmedlade.	nuvarande.							
A) Krono-egendomar.									
1) Under allmän disposition.									
a) Kungs- och kungsladugårdar	56 $\frac{1}{2}$	54 $\frac{1}{2}$	12	—	8	—	—	—	1,063,600
b) Säterin	20 $\frac{1}{2}$	14 $\frac{1}{2}$	9	—	47	—	—	—	317,000
c) Hemman	56 $\frac{1}{2}$	45 $\frac{1}{2}$	63	—	2	—	—	—	732,500
d) Boställen	206 $\frac{1}{5}$	173 $\frac{1}{8}$	242	—	100	7	31	52	3,681,000
e) Nybyggen	—	—	—	1	—	—	—	—	1,000
f) Jordlägenheter	—	—	8	—	282	19	92	83	334,200
g) Fiskerin	—	—	—	—	—	—	—	4	1,600
h) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	2	282,000
2) Under enskild disposition.									
a) Säterin	1	1	1	—	—	—	—	—	16,000
b) Hemman	5 $\frac{37}{77}$	4 $\frac{57}{44}$	19	—	5	—	94	—	40,900
c) Nybyggen	—	—	—	2	—	—	—	—	4,300
d) Jordlägenheter	—	—	74	—	—	—	2	245	194,300
e) Fiskerin	—	—	—	—	—	—	—	3	2,500
f) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	46	355,200
Summa	346 $\frac{60}{97}$	294 $\frac{211}{341}$	428	3	444	26	219	435	7,026,100
B) Skatte-egendomar.									
a) Boställen	1 $\frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$	2	—	—	—	—	2	15,800
b) Säterin	38 $\frac{1}{8}$	35 $\frac{1}{2}$	29	—	147	—	—	—	1,142,700
c) Hemman	1,522 $\frac{1}{10}$	1,205 $\frac{1}{10}$	3,620	—	1,334	417	211	42	26,836,604
d) Jordlägenheter	—	—	79	35	709	307	463	445 $\frac{1}{8}$	690,070
e) Fiskerin	—	—	—	—	—	—	—	6	12,200
f) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	65	1,096,100
Summa	1,562 $\frac{1}{97}$	1,241 $\frac{1}{120}$	3,730	35	2,160	724	674	560 $\frac{1}{8}$	29,793,474
C) Frälse-egendomar.									
a) Boställen	7	7	9	—	17	—	—	1	104,400
b) Säterin	403 $\frac{3}{5}$	377 $\frac{1}{8}$	264	—	632	—	27	—	13,163,129
c) Rå- och rörshemman	205 $\frac{1}{2}$	166 $\frac{1}{8}$	312	—	313	—	—	—	3,166,700
d) Hemman	1,604 $\frac{1}{11}$	1,238 $\frac{1}{2}$	2,108	—	795	376	148	3	23,565,918
e) Jordlägenheter	—	—	212	47	1,524	296	425	578 $\frac{1}{2}$	1,020,100
f) Fiskerin	—	—	—	—	—	—	—	8	3,100
g) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	176	2,606,700
Summa	2 219 $\frac{1}{97}$	1,789 $\frac{1}{97}$	2,905	47	3,281	672	600	766 $\frac{1}{2}$	43,630,047
Summa Summarum	4,129 $\frac{1}{97}$	3,325 $\frac{1}{100}$	7,063	85	5,915	1,422	1,493	1,762 $\frac{1}{25}$	80,449,621

Tab. N:o 10 b.

JORDOMRÅDE OCH EGENDOMAR I STÄDERNA.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Städer.	År.	Tomter.		Antal ny-bygda bopingshus	Jordar och lägenheter.						Taxeringsvärde i Kronor.		
		Antal.			Åker.	Äng.	Skog.	Betesmark m. m.	Summa jordareal.	Nuvarande mantal.	Af hus och tomter.	Af jordar.	Summa.
		be-bygda.	obe-bygda.										
Nyköping.....	1871	489	77	—	3,516,45	107,45	938,00	3,846,50	8,408,40	8½	2,990,355	343,730	3,334,085
Trosa.....	"	124	19	—	1,288,00	90,00	280,00	1,960,00	3,618,00	5½	158,120	70,432	228,552
Strengnäs.....	"	140	32	—	2,503,20	2,100,00	15,551,20	498,40	20,652,80	14½	842,882	280,780	1,123,662
Torshälla.....	"	90	10	—	2,486,00	1,244,00	—	946,00	4,676,00	9½	282,800	185,300	468,100
Eskilstuna.....	"	303	80	12	274,40	—	—	11,20	285,60	1)	1,989,800	19,592	2,009,392
Mariefred.....	"	76,5	2	—	1,568,00	1,064,00	10,690,40	1,120,00	14,442,40	3½	255,750	134,967	390,717
Summa	—	1,222,5	220	12	11,636,05	4,605,45	27,459,60	8,382,10	52,053,20	41½	6,519,707	1,034,801	7,554,508
Nyköping.....	1872	489	77	—	3,516,45	107,45	938,00	3,846,50	8,408,40	8½	3,011,420	343,730	3,355,150
Trosa.....	"	124	19	—	1,288,00	90,00	280,00	1,960,00	3,618,00	5½	158,420	72,432	230,852
Strengnäs.....	"	140	32	—	2,503,20	2,100,00	15,551,20	498,40	20,652,80	14½	827,590	279,785	1,107,375
Torshälla.....	"	90	10	—	2,486,00	1,244,00	—	946,00	4,676,00	9½	282,700	185,200	467,900
Eskilstuna.....	"	306	77	7	274,40	—	—	11,20	285,60	1)	2,028,600	19,592	2,048,192
Mariefred.....	"	76,5	2	1	1,596,00	1,064,00	10,662,40	1,120,00	14,442,40	3½	256,849	138,305	395,154
Summa	—	1,223,5	217	8	11,664,05	4,605,45	27,431,60	8,382,10	52,053,20	41½	6,565,579	1,039,044	7,604,623
Nyköping.....	1873	493	77	—	3,591,00	570,65	938,00	3,887,95	8,987,60	8½	3,151,251	390,619	3,541,870
Trosa.....	"	124	19	—	1,288,00	90,00	280,00	1,960,00	3,618,00	5½	159,130	70,442	229,572
Strengnäs.....	"	140	32	—	2,503,20	2,100,00	15,551,20	498,40	20,652,80	14½	1,070,190	268,680	1,338,870
Torshälla.....	"	90	10	—	2,486,00	1,244,00	—	946,00	4,676,00	9½	284,300	185,000	469,300
Eskilstuna.....	"	314	69	12	274,40	—	—	11,20	285,60	1)	2,215,800	19,595	2,235,395
Mariefred.....	"	76,5	2	1	1,601,60	1,064,00	10,656,80	1,120,00	14,442,40	3½	259,900	136,748	396,648
Summa	—	1,237,5	209	13	11,744,20	5,068,65	27,426,00	8,423,55	52,662,40	41½	7,140,571	1,071,084	8,211,655
Nyköping.....	1874	493	77	1	3,591,00	570,65	938,00	3,887,95	8,987,60	8½	3,328,584	386,275	3,714,859
Trosa.....	"	124	19	—	1,288,00	90,00	280,00	1,960,00	3,618,00	5½	154,000	68,300	222,300
Strengnäs.....	"	140	32	—	2,503,20	2,100,00	15,551,20	498,40	20,652,80	14½	1,167,505	268,780	1,436,285
Torshälla.....	"	90	10	—	2,486,00	1,244,00	—	946,00	4,676,00	9½	299,200	184,900	484,100
Eskilstuna.....	"	315	68	6	274,40	—	—	11,20	285,60	1)	2,412,400	19,595	2,431,995
Mariefred.....	"	76,5	2	—	1,601,60	1,064,00	10,656,80	1,120,00	14,442,40	3½	262,000	136,892	398,892
Summa	—	1,238,5	208	7	11,744,20	5,068,65	27,426,00	8,423,55	52,662,40	41½	7,623,659	1,064,742	8,688,431
Nyköping.....	1875	493	77	1	3,591,00	570,65	938,00	3,887,95	8,987,60	8½	3,359,989	386,280	3,746,269
Trosa.....	"	124	19	—	1,288,00	90,00	280,00	1,960,00	3,618,00	5½	180,200	68,300	248,500
Strengnäs.....	"	140	32	33	2,503,20	2,100,00	15,551,20	498,40	20,652,80	14½	1,255,530	269,335	1,524,865
Torshälla.....	"	90	10	—	2,486,00	1,244,00	—	946,00	4,676,00	9½	305,900	184,800	490,700
Eskilstuna.....	"	324	59	11	274,40	—	—	11,20	285,60	1)	2,626,500	19,595	2,646,095
Mariefred.....	"	76,5	2	—	1,601,60	1,064,00	10,656,80	1,120,00	14,442,40	3½	279,650	135,702	415,352
Summa	—	1,247,5	199	45	11,744,20	5,068,65	27,426,00	8,423,55	52,662,40	41½	8,007,769	1,064,012	9,071,781

1) Stadens jord är ej i mantal satt.

Tab. N:o 11.

LAGA SKIFTEN, ÅREN 1871—1875.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.
A f s l u t a d e l a g a s k i f t e n .																									
År.	Sökta skiftens antal.	Skiftade mantal.		Qvarboende delegares					Utflyttade delegares					Summa skiften.	Skiftade kvadratref.					Utgifter till landtmätare och gode män. Kronor.	Öfriga beräknade utgifter. Kronor.				
		Antal.	Ofrömedlade.	Nuvärande.	skiftesantal.					skiftesantal.					Åker.	Äng.	Odlingsmark.	Afrösningsjord.	Impediment.			Summa.			
					1.	2.	3.	4.	öfv. 4.	Summa.	1.	2.	3.										4.	öfv. 4.	Summa.
1871	7	7	—	9,302	37	19	3	—	—	59	5	6	9	—	—	20	128	7,875	3,229	186	46,143	5,157	62,590	12,916	11,100
1872	23	10	1	12,030	3	10	8	—	—	21	3	7	7	—	—	17	85	4,652	1,619	612	13,398	283	20,594	9,503	13,406
1873	13	11	—	14,380	20	24	10	—	—	54	4	9	3	—	—	16	129	5,484	1,600	171	12,897	519	20,710	7,523	9,150
1874	9	10	—	9,125	12	11	4	—	—	27	7	5	1	—	—	13	66	3,561	1,555	218	5,241	102	10,677	6,475	7,305
1875	11	10	—	8,406	8	8	5	—	—	21	4	6	4	—	—	14	67	3,350	1,145	330	6,324	725	11,875	7,385	11,096
S:ma	63	48	1	53,243	80	72	30	—	—	182	23	33	24	—	—	80	475	24,922	9,188	1,517	84,003	6,816	126,446	44,102	52,057

Tab. No 12.

STATS- OCH RIKSGÄLDSMEDEL, ÅREN 1871—1875.

1.	2.		3.		4.	5.		6.	
	Statsmedel.		Riksgäldsmedel.			Statsmedel.		Riksgäldsmedel.	
Debet.	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.	Kredit.	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
1871.					1871.				
Ingående balans för behållning	310,351	93	90,304	31	Ingående balans för skuld	2,194	19	—	—
Inkomster	663,607	60	118,181	61	Afkortningar	6,680	47	922	56
Ankomna remisser	69,158	49	—	—	Utgifter	354,929	81	3,661	35
Utgående balans för skuld	128,854	21	—	—	Afgångna remisser	337,800	—	86,794	80
Summa	1,176,972	23	208,485	92	Utgående balans för behållning	475,367	76	117,107	21
					Summa	1,176,972	23	208,485	92
1872.					1872.				
Ingående balans för behållning	475,367	76	117,107	21	Ingående balans för skuld	128,854	21	—	—
Inkomster	743,132	32	135,845	44	Afkortningar	13,324	74	1,313	82
Ankomna remisser	85,580	09	—	—	Utgifter	402,543	65	4,538	75
Utgående balans för skuld	126,902	28	18	80	Afgångna remisser	411,706	32	132,992	43
Summa	1,430,982	45	252,971	45	Utgående balans för behållning	474,553	53	114,126	45
					Summa	1,430,982	45	252,971	45
1873.					1873.				
Ingående balans för behållning	474,553	53	114,126	45	Ingående balans för skuld	126,902	28	18	80
Inkomster	722,660	25	99,517	77	Afkortningar	6,661	94	588	66
Ankomna remisser	74,301	54	—	—	Utgifter	390,321	60	3,673	50
Utgående balans för skuld	130,616	17	—	—	Afgångna remisser	420,684	48	112,314	68
Summa	1,402,131	49	213,644	22	Utgående balans för behållning	457,561	19	97,048	58
					Summa	1,402,131	49	213,644	22
1874.					1874.				
Ingående balans för behållning	554,609	77	—	—	Ingående balans för skuld	130,616	17	—	—
Inkomster	878,527	47	—	—	Afkortningar	7,343	71	—	—
Ankomna remisser	107,299	20	—	—	Utgifter	437,329	85	—	—
Utgående balans för skuld	133,370	21	—	—	Afgångna remisser	516,489	81	—	—
Summa	1,673,806	65	—	—	Utgående balans för behållning	582,027	11	—	—
					Summa	1,673,806	65	—	—
1875.					1875.				
Ingående balans för behållning	582,027	11	—	—	Ingående balans för skuld	133,370	21	—	—
Inkomster	926,039	60	—	—	Afkortningar	8,120	61	—	—
Ankomna remisser	131,294	49	—	—	Utgifter	479,385	18	—	—
Utgående balans för skuld	126,382	72	—	—	Afgångna remisser	486,514	53	—	—
Summa	1,765,743	92	—	—	Utgående balans för behållning	658,353	39	—	—
					Summa	1,765,743	92	—	—

Tab. N:o 13.

S P A R B A N K E R.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
År.	Sparbanker.	Delegare.			Delegarnes fond.				Sparbankens egen fond.		
		Tillkomna nya	Afgångne	Qvarstående vid årets slut.	Insatta belopp	Godtgjorda räntor	Uttagna belopp	Behållning vid årets slut.	Inkomster.	Förvaltningskostnader m. m.	Behållning vid årets slut.
	Antal.	Antal.			Kronor.				Kronor.		
1871	12	2,461	837	13,550	641,054	106,210	298,594	2,324,303	20,194	9,217	130,865
1872	12	2,775	953	15,372	595,299	121,474	412,539	2,628,537	32,496	16,780	146,653
1873	12	2,931	1,091	17,212	712,683	127,010	455,725	3,012,505	31,366	11,029	166,886
1874	12	3,769	1,064	19,916	959,178	156,394	484,265	3,643,811	33,978	16,043	184,927
1875	12	3,674	1,216	22,337	1,056,949	184,940	591,779	4,295,416	46,878	21,993	208,311

1.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.
År.	I nedanstående antal sparbanker.	Klassifikation af sparbanksdelegarne efter deras inestående behållning vid årets slut.													
		Under 10 Kronor.		10—50 Kronor.		50—100 Kronor.		100—500 Kronor.		500—1000 Kronor.		Öfver 1000 Kronor.		Summa.	
		Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.	Delegare.	Behållning.
Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.
1871	12	2,841	11,782	3,626	86,667	1,756	118,654	4,018	894,597	863	577,070	446	635,533	13,550	2,324,303
1872	12	3,242	13,676	4,171	105,879	2,005	130,000	4,536	1,062,414	959	656,221	459	660,345	15,372	2,628,535
1873	11	3,494	14,748	4,593	119,444	2,183	150,648	4,901	1,129,747	1,145	778,960	525	705,632	16,841	2,899,179
1874	11	3,761	16,350	5,353	139,646	2,589	185,426	5,645	1,350,444	1,360	905,895	684	950,574	19,392	3,548,335
1875	12	4,338	19,507	6,170	194,731	2,899	220,958	6,366	1,489,787	1,727	1,148,689	837	1,221,744	22,337	4,295,416

Anmärkning:

Angående bristerna i klassifikationen för åren 1873 och 1874, jemför de i Statistisk Tidskrift meddelade årsredogörelserna.

Tab. No 14.

FATTIGVÅRDEN.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
År.	Fattigvårds-samhället		Antal fattig-hus.	Antal fattighjon, som erhållit full försörjning.										Antal af fattig-vården under-stödde, som ej fått full för-sörjning.		Fattigvårdens									
	med gemensam fattigvård.	med fattigvården rotevis delad.		Äldre personer, vårdade				Barn, vårdade i och utom fattig-hus.		Summa.		Summa af båda könen.		Afkastning af egendom, kollekt m. m.		Personel afgift.	Inkomster. Kronor.				Summa utgifter i och för fattigför-sörjning. Kronor.				
				i fattig-hus.		på annat sätt.		m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.		Tillskott		Ersättning			Summa inkomster.			
				m.	q.	m.	q.										efter fyrk eller bevilling.	efter annan grund.	af stats-medel.	af annat fattigvårds-samhälle.					
I landsbygden.																									
1871	79	19	127	119	217	578	258	460	339	311	814	1,349	2,163	595	1,128	1,723	22,232,85	15,311,18	60,383,97	14,762,65	118,43	664,26	113,473,34	121,892,18	
1872	77	19	125	121	202	581	243	445	334	318	779	1,344	2,123	613	1,105	1,718	21,158,28	16,121,99	64,468,79	15,865,32	147,13	939,93	118,701,44	125,157,62	
1873	77	19	122	125	202	575	254	465	373	326	829	1,366	2,195	591	1,094	1,685	20,880,11	16,759,43	75,549,90	15,733,86	103,86	662,27	129,689,43	131,302,12	
I städerna.																									
1871	6	—	5	7	67	94	30	112	141	196	238	402	640	209	425	634	11,941,18	2,377,73	17,861,74	853,00	—	1,194,23	34,227,88	43,607,34	
1872	6	—	5	7	57	80	40	118	126	186	223	384	607	204	365	569	10,409,90	2,108,70	28,675,73	1,446,75	—	1,421,73	44,062,81	42,785,97	
1873	6	—	5	7	66	88	40	111	131	170	237	369	606	172	405	577	10,922,37	2,207,82	32,171,26	1,020,75	—	684,00	47,006,20	51,918,33	
I hela länet.																									
1871	85	19	132	126	284	672	288	572	480	507	1,052	1,751	2,803	804	1,553	2,357	34,174,03	17,688,91	78,245,71	15,615,65	118,43	1,858,49	147,701,22	163,499,52	
1872	83	19	130	128	259	661	283	563	460	501	1,002	1,728	2,730	817	1,470	2,287	31,568,18	18,230,69	93,144,52	17,312,07	147,13	2,361,66	162,764,25	167,943,59	
1873	83	19	127	132	268	663	294	576	504	496	1,066	1,735	2,801	763	1,499	2,262	31,802,48	18,967,25	107,721,16	16,754,61	103,86	1,346,27	176,695,63	183,220,45	